

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΜΟΝΟΤΑΞΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Ένα από τα δυσκολώτερα προς λύσιν προβλήματα που παρουσιάζει η στοιχειώδης εκπαίδευσις παρ' ημῖν είναι η ελάττωσις του μεγάλου αριθμοῦ τῶν μονοτάξιων σχολείων. Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ 1955 ἐπὶ 8977 δημοτικῶν σχολείων, λειτουργούντων εἰς ὅλην τὴν χώραν, τὰ 4392, ἥτοι ποσοστὸν 48 %, εἶναι μονοτάξια. Καὶ ἔχουν γίνεи βέβαια κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν ιδρύσεις καὶ προαγωγὰι σχολείων. Ἀλλ' ἡ ἀναλογία κατὰ βάσιν οὐδόλως μετεβλήθη.

Δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας στατιστικὰς ἄλλων χωρῶν, ἐκ τῶν πολιτισμένων βέβαια, διὰ νὰ κάμωμεν μίαν σύγκρισιν. Πιστεύομεν ὅμως ὅτι πούθενά ἄλλου δὲν θὰ ὑπάρχῃ τόσον μεγάλο ποσοστὸν μονοτάξιων ἐν σχέσει μὲ τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Καὶ παρουσιάζει μὲν τὸ μονοτάξιον δημοτικὸν σχολεῖον ὠρισμένα πλεονεκτήματα ἐναντι τῶν πολυτάξιων, εἰς τὰ ὁποῖα ἕκαστος διδάσκαλος ἔχει τὴν εὐθύνην μιᾶς, δύο ἢ τριῶν τῶν πολὺ τάξεων. Τὰ μειονεκτήματα ὅμως τὰ ὁποῖα παρουσιάζει τὸ μονοτάξιον εἶναι τόσον σημαντικὰ, ὥστε ὑπεραντισταθμίζουν καὶ ἐξουδετερώνουν τελείως τὰ πλεονεκτήματά του.

Ἐν πρώτοις ὁ διδάσκαλος καὶ μάλιστα ὁ πρωτόπειρος, πιέζεται τρομερὰ εἰς τὸ ἔργον του ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν χρόνου. Μέσα εἰς 30' δὲν ἔχει τὰ ἀπαιτούμενα περιθώρια διὰ νὰ κινηθῇ μὲ ἀνεσίαν καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐργασία του ὅπως πρέπει. Ἄν μάλιστα συμβῇ τὸ σχολεῖον νὰ ἔχῃ καὶ ἀριθμὸν μαθητῶν ὑπὲρ τὸ κανονικὸν — καὶ τοῦτο εἶναι παρ' ημῖν ὁ κανὼν — τότε ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος τοῦ μονοτάξιου κυριολεκτικῶς ἀσφυκτιᾷ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν χρόνου καὶ ἀσθμαίνει διὰ νὰ προφθάσῃ ἐγκαίρως νὰ τελειώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς μιᾶς τάξεως διὰ νὰ συνεχίσῃ μὲ τὴν ἑλ-

Ἀλλὰ καὶ τὰ διδακτήρια εἰς τοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς, ὅπου ὑπάρχουν τὰ μονοτάξια σχολεῖα, δὲν πληροῦν οὔτε τοὺς στοιχειωδὲς στέρους ὅρους διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν των. Καὶ ἂν ἀκόμη τὸ διδακτήριον εἶναι δημόσιον, σπανίως διαθέτει ἄλλον βοηθητικὸν χώρον πέραν μιᾶς ἀπλῆς αἰθούσης διδασκαλίας, δεδομένου ὅτι οἱ χωρικοί, τοὺς ὁποίους κυρίως βαρύνει ἡ δαπάνη ἀνεγέρσεως σχολείου κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς, δὲν ἔχουν τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν νὰ κάμουν κατὰ καλύτερον. Ἄν τώρα συμβῇ νὰ εἶναι ἰδιωτικὸν οἶκημα, τότε δι' ὅ,τι δήποτε ἄλλο ἢμπορεῖ νὰ εἶναι κατάλληλον, ὄχι ὅμως διὰ σχολεῖον.

Καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον τὸ μονοτάξιον σχολεῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀποδοτικὸν εἰς ἐπιθυμητὸν σημεῖον. Κατὰ κανόνα εἰς ταῦτα τοποθετοῦνται νεοδιόριστοι διδάσκαλοι, στερούμενοι πείρας, ἡ δὲ ἔλλειψις τῆς μεγαλῶναι τὰς δυσχερείας των. Ἀπὸ τῆς πρώτης δὲ ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεώς των οὐδὲν ἄλλο τοὺς ἀπασχολεῖ παρὰ τὸ πῶς θὰ κατορθώσουν νὰ μετατεθοῦν κάπου ἄλλου, κάπου καλύτερα. Ἄν τοῦτο συντελῇ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ σχολικοῦ ἔργου, ὁ καθεὶς ἢμπορεῖ νὰ κρίνῃ.

Δὲν χρειάζεται νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν ἄλλα εἰς τὰ μειονεκτήματα τοῦ σχολείου τούτου, εἰς ὅσα ἀνωτέρω ἀδρομερῶς ἐμνημονεύσαμεν. Καὶ εἶναι βέβαια δυνατόν νὰ δοθῇ ἀπὸ τὸν οἰονδήποτε ἢ προχειροτάτη καὶ εὐκολωτάτη ἀπάντησις: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ καταργήσωμεν ὅλα τὰ μονοτάξια σχολεῖα διὰ τῆς προαγωγῆς των εἰς τύπους μὲ μεγαλύτερον ἀριθμὸν διδασκάλων.

Μία τοιαύτη ὅμως σκέψις, ἐὰν ἐπιεικῶς δὲν χαρακτηρισθῇ ὡς φαιδρά, εἶναι τοῦλάχιστον οὐτοπία. Διότι ὄχι μόνον τὸ ἰδικόν μας πτωχὸν Κράτος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βασιτά

ση τοιοῦτον οἰκονομικὸν βάρος, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ πλουσιώτερον. Καὶ ὑπάρχουν βέβαια μονοτάξια σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ μακροῦ ἐπρεπε νὰ ἔχουν προαχθῇ λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῶν. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ σχολεῖα μὲ ἀριθμὸν μαθητῶν κυμαινόμενον περὶ τὸ ἐλάχιστον ὅριον ποὺ καθορίζει ὁ νόμος διὰ τὴν ἰδρυσιν καὶ τὴν διατήρησίν τῶν, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἤμπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε. Περὶ τυχόν καταργησεῶς τῶν δὲ οὔτε σκέψις εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, διότι οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστερήσῃ τὰ παιδιὰ τοῦ λοοῦ ἀπὸ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχουν διὰ παιδείαν καὶ μόρφωσιν.

Τὸ μονοτάξιον λοιπὸν σχολεῖον θὰ ὑπάρχῃ πάντοτε καί, ὅπως λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας εἰς τὰ πορίσματά της, τοῦτο διὰ «χώραν παρουσιάζουσιν ἀπὸ τὴν ἄψιν τοῦ οἴκου τοῦ τὴν μορφὴν τῆς ἰδικῆς μας εἶναι ἀναπότρεπτος ἀνάγκη».

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν διατήρησιν τοῦ τύπου τούτου τοῦ σχολείου, ἡ φροντίς μας πρέπει νὰ στραφῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ πῶς θὰ μειώσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν τὸν ἀριθμὸν τῶν μονοταξίων σχολείων καὶ ἀφ' ἑτέρου πῶς θὰ διευκολύνωμεν τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον του, ὥστε τοῦτο νὰ γίνῃ ἀποδοτικώτερον.

Ἐν ἐκ τῶν πρώτων μέτρων τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλεται νὰ ληφθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν εἶναι ἡ ἀμεσὸς προτογὼγὴ τῶν μονοταξίων σχολείων, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς τοῦτο ἀριθμὸν μαθητῶν. Ἐὰν μάλιστα, εἰδικῶς διὰ τὰ μονοτάξια σχολεῖα, μειωθῇ τὸ ὅριον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν ἄνω τοῦ ὁποίου ἡ προτογὼγὴ τῶν νὰ εἶναι υποχρεωτικὴ καὶ ἄμσος, τότε ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τῶν μονοταξίων σχολείων θὰ μειωθῇ σημαντικῶς.

Περαιτέρω πρέπει νὰ γίνῃ ἔρευνα εἰς ποῖα μέρη εἶναι δυνατόν δύο ἢ περισσότερα μονοτάξια ἢ καὶ ἀνωτέρου τύπου σχολεῖα νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἓν. Τοῦτο ὅχι μὲ τὴν ἐννοίαν ποὺ ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας ὁμιλεῖ περὶ «Κεντρικὸν Σχολεῖον». Εἰς πλείστα μέρη τῆς χώρας μας, ἰδίως πεδινὰ ἢ λοφώδη, ὑπάρχουν χωριά τὰ ὁποῖα ἀπέχουν ἀλλήλων 10-15'. Παλαιότερον, ὅταν τὰ σχολεῖα ἦσαν ὀλιγώτερα, τὰ παιδιά τῶν χωριῶν αὐτῶν ἐπήγμιναν ὅλα εἰς τὸ ἴδιον σχολεῖον. Ἀργότερον διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους κάθε χωριὸ ἀπέκτησε τὸ σχολεῖον του, συνήθως μονοτάξιον. Ἐὰν αὐτὰ τὰ δύο ἢ τρεῖς μονοτάξια συγκεντρωθοῦν εἰς ἓν διδακτήριον, ἀνεγερόμενον εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν καὶ ἀπόστασιν, ἤδη ἀπεκτήσαμεν ἓν πολυτάξιον σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς θὰ ἔχῃ ἀγαθωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ θὰ ἀποφύγωμεν ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῶν μονοταξίων σχολείων.

Ἄς μὴ προβληθῇ ἡ ἀντίρρησης, ὅτι τὰ παιδιά θὰ κουράζονται κατὰ τὴν μετάβασιν καὶ ἐπιστροφῇ. Ἡ δικαιολογία δὲν εἶναι ἰσχυρὰ. Διὰ τὰ τάχα δὲν ἐκουράζοντο παλαιότερα καὶ

θὰ κουράζονται σήμερον; Ἡ μήπως ἡ κόπωση διὰ μετάβασιν καὶ ἐπιστροφῇ ἡμισεῖας ἢ ἔστω καὶ μιᾶς ὥρας ἡμερησίως, εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκείνην ποὺ δοκιμάζουν τὰ παιδιά τρέχοντα, παίζοντα, ἀναρριχώμενα κλπ. ἔστω καὶ ἂν μένουν εἰς τὸ σπίτι τῶν; Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχῃ κάποιος κόπος διὰ τὰ παιδιά τῶν δύο πρώτων τάξεων, ἤμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτὰ ἡ διευκόλυνσις τῆς ἡμιμερησίας ἐργασίας μὲ ἐναρξιν τῆς διδασκαλίας μίαν ὥραν βραδύτερον.

Μὲ τὴν λήψιν τῶν δύο αὐτῶν μέτρων, μὲ τὴν ἐλάττωσιν δηλαδὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν πέραν τοῦ ὁποίου τὸ μονοτάξιον σχολεῖον θὰ πρέπη νὰ προάγεται καὶ μὲ τὴν ἐπανένωσιν δύο ἢ περισσότερων μονοταξίων εἰς ἓν, ὥς τὸ εἴπωμεν «κεντρικόν», σχολεῖον, εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μονοταξίων σχολείων μας θὰ ἐλαττωθῇ εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ σημερινοῦ, ἂν ὅχι καὶ κάτω αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ληφθοῦν ὅλα τὰ ἀνωτέρω μέτρα, πάλιν θὰ ἀπομείνῃ ἓνας μέγας ἀριθμὸς «σχολείων ἀνάγκης», ὅπως ἔχουν χαρακτηρισθῇ ἀπὸ πολλοὺς εἰδικοὺς τὰ μονοτάξια. Καὶ δι' αὐτὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὴν καλὴν καὶ ἀποδοτικὴν λειτουργίαν τῶν.

Ἐκ τῶν πρώτων εἶναι ἡ ἀνέγερσις τοῦ καταλλήλου διδακτηρίου, ὅπου δὲν ὑπάρχει, ἢ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ὑπάρχοντος, ὥστε τοῦτο νὰ διευκολύνῃ ὅχι μόνον τὴν ἐν τῇ τάξει διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν.

Πλὴν τῆς καταλλήλου δηλαδὴ αἰθούσης διδασκαλίας εἶναι ἀναγκαῖοι καὶ ἄλλοι βοηθητικοὶ χώροι καὶ παραρτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπαραίτητος εἶναι καὶ ἡ ἀνθρωπινὴ κατοικία διὰ τὸν διδάσκαλον. Πρέπει τὸ σχολεῖον τοῦτο νὰ εἶναι πραγματικὸν μέγαρον συγκρινόμενον πρὸς τὰ σπίτια τῶν χωρικῶν, ὥστε νὰ ἀσκήσῃ ἐλκτικὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν.

Ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν ἀρκεῖ. Εἰς τὸν αἰῶνα μας δὲν ἀνευρίσκονται εὐκολα μονασταὶ καὶ οἱ ἐρημίται ἐξέλπιον. Αἱ ἐκκολαί τῆς σημερινῆς ζωῆς καὶ αἱ κατακτήσεις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι κατὰ κανόνα λείπουν ἀπὸ τὰ ὄρεινὰ καὶ ἀπομεμαρυσμένα χωριά τῆς πατρίδος μας, εἶναι μαγνήται ποὺ τραβοῦν ὅλους μας πρὸς ἑαυτάς. Ὁ διδάσκαλος τοῦ μονοταξίου σχολείου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελῇ ἐξαιρέσιν. Καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν του διαρκῶς θὰ ὀνειρεύεται τὴν μετάθεσιν.

Θὰ πρέπη λοιπὸν νὰ εὗρωμεν τρόπους νὰ τὸν συγκρατήσωμεν. Δύο εἶναι οὗτοι: τοὺς ἔχει ὑποδείξει ὁ Κλάδος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις του καὶ τοὺς σημειώνει καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας εἰς τὰ πορίσματά της. Πρῶτον, παροχὴ εἰδικοῦ ἐπιδόματος μονοταξίου σχολείου. Ὅχι βέβαια ἐνὸς καφὲ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ποσοῦ τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι κάπως ἱκανοποιητικόν. Καὶ δεύτερον, προτίμησις

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ
Δ/ντοῦ Διδασκαλείου Μ. Ἐκπαιδεύσεως

(Διάλεξις γενομένη εἰς τὸ Αὐτὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ)

Τὰ ἀντικείμενα μὲ τὴν διασπρήνισιν τῶν ὑπο-
μένων θὰ ἀπασχοληθῇ ἡ διάλεξις μας εἶναι δύο, ἡ φι-
λοσοφία καὶ ἡ παιδεία. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐξετάσεως
εἰς τὴν ὁποίαν θὰ προχωρήσωμεν, δὲν εἶναι νὰ πα-
ρουσιάζωμεν τὰ δύο αὐτὰ θέματα εἰς μίαν παρά-
πλευρον συμπαραθέσιν. Σκοπὸς μας εἶναι νὰ ἐξα-
κριβώσωμεν τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀλληλεπίδρασιν, ἥτις
ἐκρίσται μεταξὺ αὐτῶν. Θὰ ζητήσωμεν νὰ κατα-
στήσωμεν φανερόν, ἂν ὑπάρχῃ ἐξάρτησις τῆς παιδεί-
ας ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ποῖαι εἶναι αἱ ἐκ τῆς
ἐξαρτήσεως ταύτης ἀπορρέουσαι ἐπιδράσεις. Δυνά-
μεθα νὰ ἐρωτήσωμεν ποῖαν ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ἡ φιλο-
σοφικὴ σκέψις καὶ γενικώτερον ἡ φιλοσοφικὴ διά-
θεσις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς παιδείας. Δυνάμεθα
ὅμως ἐπίσης νὰ ἐρωτήσωμεν, κατὰ πόσον συντελεῖ
καὶ ἡ παιδεία διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφικῆς
σκέψεως καὶ διὰ τὴν σταθεροποίησιν καὶ ἐξύψωσιν
τοῦ φιλοσοφικοῦ ἥθους.

Διὰ νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ τιθε-
μένου προβλήματος εἶναι φανερόν ὅτι προαπαιτεῖ-
ται νὰ καθορίσωμεν κατὰ ποῖον τρόπον νοοῦμεν τὴν
φιλοσοφίαν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον νοοῦμεν τὴν
παιδείαν. Ἐπομένως εἴμεθα ἠναγκασμένοι κατ' ἀρ-
χῆς νὰ θέσωμεν τὸ ἐρώτημα τί εἶναι ἡ φιλοσοφία.
Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλή-
νων καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὴ διὰ
.....
μετὰ ὠρισμένην ὑπηρεσίαν πρὸς μετάθεσιν
εἰς καλὰς θέσεις.

Ὁ κλάδος εἶχεν ὑποδείξει ἄλλοτε καὶ ἔτε-
ρον μέτρον. Τὸν ὑπολογισμόν τοῦ χρόνου ὑπη-
ρεσίας εἰς μονοτάξια σχολεῖα ὡς ὑψημένου διὰ
τὸν ὑπολογισμόν τοῦ συνταξίμου. Ἐκ πρώτης
ὀφείας φαίνεται τοῦτο ὡς μία εὐκόλος λύσις,
ἀλλ' οὐδένα πρόκειται νὰ δελεάσῃ, ὕστερα
ἀπὸ τὰς ἐπανειλημμένας περικοπὰς συνταξί-
μου χρόνου, ἀνεγνωρισμένου βάσει νόμων τοῦ
Κράτους, κατὰ τὰς συχνὰς ἀναθεωρήσεις τῶν
συνταξιοδοτικῶν διατάξεων.

Δι' ὅσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἠδελύσα-
μεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ προσκήνιον ἓνα ἀπὸ
τὰ σημαντικὰ προβλήματα τῆς Στοιχειώδους
Παιδείας τοῦ Λαοῦ μας. Νομίζομεν ὅτι ἀξίζει
τὸν κόπον νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀρμοδίους καὶ
διὰ μίας βαθυτέρας μελετῆς τοῦ προβλήματος
τούτου νὰ εὐρεθῶν αἱ καταλληλότεραι λύ-
σεις. Πρόκειται ἄλλωστε διὰ τὴν μόρφωσιν
τῶν παιδιῶν μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ μας,
τῶν πολιτῶν τῆς αὔριον καὶ οὐδεὶς κόπος
πρέπει νὰ μᾶς φοβίσῃ οὔτε καὶ ἡ δαπάνη νὰ
μᾶς τρομάξῃ, ἂν πραγματικῶς ἐνδιαφ. ρώμεθα
διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀνοδὸν
τῆς Πατρίδος μας.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

τὴν γένεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ
τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχι-
σαν οἱ Ἕλληνες νὰ ἀπασχολοῦνται μὲ τὴν διασπρή-
νισιν τοῦ ἐρωτήματος αὐτοῦ, ἀπὸ ἐκείνης ἀκριβῶς
τῆς στιγμῆς ἤρχισαν νὰ δημιουργοῦνται αἱ ἐπιστή-
μαι. Ἐάν δὲν ἐγένετο ἐναρξίς τῆς συγκροτήσεως τῶν
ἐπιστημῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἀνθρωπότης σήμε-
ρον θὰ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς προεπι-
στημονικῆς ἀνεξελίχτου καταστάσεως. Ὑπερήφανος
σήμερον ἡ ἐποχὴ μας ἀποκαλεῖ τὸν αἰῶνα μας, αἰῶ-
να τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Λέγοντες σήμερον ἀτομι-
κὸν αἰῶνα νοοῦμεν ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια θὰ ἀπο-
τελέσῃ τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἥτις θὰ καθορίσῃ μελ-
λοντικῶς τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας.
Ὅταν ὅμως κάμνωμεν αὐτὰς τὰς σκέψεις, δὲν πρέ-
πει νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν ἀνε-
κάλυψεν ἡ ἐπιστημονικὴ ἐρευνα. Ἄν ὅμως δὲν προ-
ηγεῖτο ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θεμελίωσις τῆς φιλοσο-
φίας, δὲν θὰ ἀνεπτύσσοντο αἱ ἐπιστήμαι, αἵτινες
ἐπραγματοποίησαν τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀτομικῆς
ἐνεργείας. Ἀπὸ τὸν στοιχειώδη τοῦτον ἀναλογισμόν
ἀπορρῶμενοι δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ φιλοσοφία
δὲν εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον ἀπλῶς μόνον ἐνεφανίσθη
ὡς θεωρητικὴ μάθησις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἑλληνικῆς
Ἰωνίας. Εἶναι μία δημιουργικὴ καταβολή, ἡ ὁποία
συνεχίζει τὴν δραστηριότητά της καὶ σήμερον. Ἀπο-
τελεῖ ὅχι μόνον τὴν πρώτην ἀρχήν, ἐκ τῆς ἐπόψεως
τῆς γενέσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀλλὰ καὶ
τὴν κυριαρχικῶς διαμορφοῦσαν καὶ καθοδηγοῦσαν
ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν δημιουργικὴν πρὸς τὰ πρό-
σω πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ δύναμιν.

Ἐπανερχόμενοι ἤδη εἰς τὸ τεθὲν ἐρώτημα περὶ
τῆς οὐσίας τῆς φιλοσοφίας, ὡς ἐρωτήσωμεν τοὺς
παλαιούς Ἑλληνας τί ἐνόουν, ὅταν ἐπρόφεραν τὴν
λέξιν φιλοσοφίαν. Ὅπως καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, φιλο-
σοφία εἶναι ἡ ἀγάπη, ὁ ἔρως πρὸς τὴν σοφίαν, ἡ
διαρκὴς ἐπιδιώξις πρὸς ἀπόκτησιν σοφίας. Ὁ φιλό-
σοφος, λέγει ὁ Πλάτων, δὲν εἶναι οὔτε ἀμαθὴς οὔτε
ἀτόχος τῆς σοφίας. Ἐκεῖνος ὅστις κατέχει τὴν σο-
φίαν δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ τὴν ἀναζητή-
σῃ. Ὁ θεὸς ὡς ἀτόχος πάσης τῆς σοφίας δὲν φιλο-
σοφεῖ. Ἐκεῖνος πάλιν ὅστις εἶναι ὅλως ἀμαθὴς δὲν
αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναζητήσῃ τὴν φιλοσο-
φίαν. Μόνον ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἴσταται μεταξὺ τῆς ἀ-
μαθείας καὶ τῆς σοφίας αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ
φιλοσοφῇ. Εἰς τὸ «Συμπόσιον» (204A) γράφει σχε-
τικῶς ὁ Πλάτων: «θεῶν οὐδεὶς φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπι-
θυμεῖ σοφὸς γενέσθαι, ἐστὶ γὰρ οὐδ' αὐτοῖς αἱ ἀμα-
θεῖς φιλοσοφοῦσιν οὐδ' ἐπιθυμοῦσι σοφοὶ γενέσθαι»
αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἐστὶ χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα
φρόνιμον δοκεῖν αὐτῷ εἶναι οὐκ οὐκ ἐπιθυμεῖ ὁ μὴ
οὐδ' αὐτὸς ἐνδεὴς εἶναι οὐκ ἂν μὴ οἴηται ἐπιδείσθαι». Ἀλλ' αὐτῇ: «Κινεῖς καὶ τῶν θεῶν δὲν φιλοσοφεῖ οὐδὲ
αἰσθάνεται τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ σοφός. Διότι εἰ-

ναι κάτοχος της σοφίας. Ἀφ' ἑτέρου πάλιν οὔτε οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφούν οὔτε ἐπιθυμοῦν νὰ γίνουν σοφοί. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὸ μέγιστον κακὸν τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἀμάθειαν· τὸ νὰ φαντάζεται δηλαδὴ ὁ ἀμαθὴς ὅτι εἶναι κάτοχος φρονήσεως, ἐνῶ πραγματικῶς δὲν εἶναι· ἐκεῖνος ὅστις φαντάζεται ὅτι δὲν τοῦ λείπει τίποτε, αὐτὸς δὲν αἰσθάνεται τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποκτήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τοῦ λείπει. Ὁ φιλόσοφος ἴσταιται μετὰ τὸν τοῦ ἀμαθοῦς καὶ τοῦ σοφοῦ. Ἡ ἀμάθεια κατὰ τοὺς Ἕλληνας δὲν εἶναι ὁλοκληρωτικὴ στέρησις γνώσεως. Ὁ Σωκράτης, ὅστις ἔλεγεν «ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα», ἀνεγνώριζεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ὡς τεχνῖται καὶ ὡς ἐμπειρικοὶ εἶναι κάτοχοι ὠρισμένων γνώσεων. Εἰς ἐκεῖνο ὅμως εἰς τὸ ὁποῖον εὗρισκεν αὐτοὺς ἐλλειπεῖς, ἥτο τὸ ὅτι δὲν ἐγνώριζον τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο θεμελιωμένη ἡ ἐμπειρικὴ τῶν γνώσεως. Τὴν ἀνευ ἀσφαλοῦς καὶ βεβαίης θεμελίωσεως γινώσκον ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων ἐξαπατῶντες ὡς ἀβεβαίαν ὑποκειμενικὴν δοξασίαν καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὠνόμαζον «δόξαν». Χρέος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀποκτήσῃ βεβαίαν γινώσκιν θεμελιωμένην ἐπάνω εἰς σταθερὰν βάσιν. Ὅταν κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐμπειρικὴ ὑποκειμενικὴ γνώσις ἀποκτήσῃ θεμελιώσιν, τότε ὑψώνεται εἰς τὸ εἰς πέδον τῆς ἐπιστήμης, ἥτις εἶναι γνώσις στηριζομένη ἐπάνω εἰς σταθερὰν βάσιν. Εἶναι φανερόν ἤδη ὁ λόγος, ὅστις ἐξηγεῖ διατὶ ἡ φιλοσοφία διάθεσις ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῇ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐπιστημονικὴ γνώσις. Ἡ διαρκὴς τάσις πρὸς τὴν σοφίαν προώθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀνακαλύψουν τὰς βασικὰς ἐκεῖνος ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ θεμελίωσις τῶν ἐπιστημῶν. Περὶ τοῦτου μᾶς βεβαιώνει ἡ ἱστορία τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ μέγας φιλόσοφος τῶν νεωτέρων χρόνων ὁ γερμανὸς Κάντιος εἶπεν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐγεννήθη κατὰ τὴν στιγμήν καθ' ἣν ὁ ἀρχηγέτης τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀπέδειξε τὸ πρῶτον γεωμετρικὸν θεώρημα. Ἀπὸ τούτων κώλυον τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας ἀπεσχίσθησαν οἱ διαρκῶς ἀναπτυσσόμενοι κλάδοι καὶ ἀπετέλεσαν τὰς διαφόρους ἐπὶ μέρους ἐπιστήμας. Πρῶτῃ ἀπεσχίσθη ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη κατόπιν ἡ ἱατρικὴ, ἔπειτα ἡ φυσικὴ καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἀπῆρτισαν αὐτοτελεῖς ἐπιστημονικοὺς κλάδους καὶ αἱ πνευματικαὶ σήμερον λεγόμεναι ἐπιστήμαι. Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συνέχειναι, ὅπως τὴν εἶχον προδιαγράψει οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ ἐπιστήμονες.

Ἡ γονιμότης καὶ ὁ δυναμισμὸς τῆς φιλοσοφίας, ὅπως ἐσχέδιασαν τὴν ἀποστολὴν τῆς οἱ Ἕλληνες, ἐγκτεῖται εἰς τὸ ὅτι αὕτη οὐδέποτε ἐπαναπαύεται εἰς τὰ ἐκάστοτε ἐπιτεύγματα τῆς ἐρεῦνης. Διαρκῶς ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι πέρα τῶν ἀνακαλυφθεισῶν γνώσεων ὑπάρχει ὁ ἀπέραντος καὶ ἀνεξερεύνητος κόσμος τοῦ ἀγνώστου, ὧθει καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν πρὸς νέους ὁρίζοντας. Δὲν ἐφίσταται ἐγκλιβωτισμὸν ἡ φιλοσοφία ἐντὸς ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ τομέως. Ἐχει πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅχι ἐν τμήμα τοῦ σύμπαντος, ὅπως αἱ ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαι, ἀλλὰ τὸ σύνολον τῶν ὄντων. Διὰ τοῦτο ἀπο-

τελεῖ ἐν εἶδος γενικῆς καὶ καθολικῆς μαθήσεως καὶ θεωρήσεως. Θέτει διαρκῶς τὰς ἐπὶ μέρους ἐπιστήμας πρὸ νέων προβλημάτων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημῶν τῆς φύσεως κατὰ τὸν αἰῶνα μας ἔλαβε μεγάλην προώθησιν καὶ ἐφθασεν εἰς τὰ περὶ λαμπρὰ τῆς ἐπιτεύγματος, ἐπειδὴ ἔθεσε πρὸ ἐαυτῆς εὐρύτητα προβλήματα φιλοσοφικῆς σημασίας. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἶχεν ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ θετικιστικὴ φιλοσοφία τοῦ Αἰγούστου Κόντ. Συναικῶνως πρὸς αὐτὴν ἔπρεπε νὰ σταματήσῃ πᾶσα ἔρευνα σχετικὴ μὲ τὰ προβλήματα ἐκεῖνα, αἵτινα δὲν δύνανται νὰ ἐντοπισθοῦν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς δεδομένης ἐμπειρίας. Ὁ Κόντ ἀπεδοκίμαζε π.χ. τὴν ἐρευναν τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ ατόμου, διότι ἐθεώρει τὸ πρόβλημα τοῦτο ὡς μεταφυσικόν, δηλαδὴ ὡς ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια τῆς δεδομένης ἐμπειρίας. Ἐὰν ἡ νεωτέρα ἔρευνα ἐπειθάρχει εἰς τὰ προστάγματα τῆς θετικῆς φιλοσοφίας τοῦ Κόντ, δὲν θὰ ἐπραγματοποιούντο αἱ μεγάλοι ἀνακαλύψεις τοῦ αἰῶνος μας. Ἐντὸς τῶν αὐτῶν στενῶν ὁρίων εἶχον περιχαράκωθαι καὶ αἱ ἀντιλήψεις τοῦ μηχανοκρατικοῦ ὀλισμοῦ καὶ βιολογισμοῦ. Κατὰ τὰς τελευταίας ὅμως δεκαετηρίδας τοῦ 19ου καὶ τὰς πρώτας τοῦ 20ου αἰῶνος, οἱ μεγάλοι ἐρευνῆται τῆς φυσικῆς ἤρχισαν ἀπασχολούμενοι μὲ θέματα τὰ ὁποῖα οἱ θετικισταὶ ἐξαπατῶντες ὡς μεταφυσικά καὶ ὡς ἄλυτα. Αἱ σχετικαὶ ὅμως μὲ τὴν διερεύνησιν τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου ἐρευνῆται, τοῦ Μινκόβσκι καὶ Ἀϊνστάιν, αἵτινες εἰσήγαγον τὴν φυσικὴν ἐρευναν εἰς τὴν διερεύνησιν προβλημάτων φιλοσοφικῆς φύσεως, ἔθεσαν τὰς θεωρητικὰς προϋποθέσεις ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ὁποίων ἀνεκαλύφθη ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια. Ἐκ παραλλήλου, πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ συνέτειναν καὶ αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν θεμελίωσιν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης συζητήσεις. Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ διάφοροι ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαι, ὅταν οἱ ἐρευνῆται τῶν ἀγνοήσουν τελείως τὰ γενικώτερα θέματα τὰ ὁποῖα θέτει πρὸ αὐτῶν ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα, κινδυνεύουν νὰ μείνουν στάσιμοι καὶ νὰ ἐπαναπαυθοῦν εἰς τὰ εὐρημένα ἐπιτεύγματα. Ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα θέτει πάντοτε πρὸ τῶν ἐπιστημῶν εὐρύτερα προβλήματα καὶ προφυλάσσει αὐτὰς ἀπὸ τὴν στασιμότητα.

Ἀνασκοποῦντες ἤδη τὰς ἐκτεθείσας σκέψεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

1ον) Ἡ φιλοσοφία ἐξασφαλίζει διὰ τὰς ἐπιστήμας ἀσφαλή καὶ σταθερὰν θεμελίωσιν. Ἡ ἱστορία ἐδείξεν ὅτι ἡ φιλοσοφία προώθησε τὰς ἐπιστήμας νὰ ὑπερβῶν τὸ στάδιον τῆς ἐμπειρικῆς ὑποκειμενικῆς τῶν ἀναπτύξεως καὶ νὰ συνταχθοῦν εἰς ἀκριβολογικὰ μὲ λογικὴν καὶ αἰτιοκρατικὴν συνέπειαν συστήματα.

2ον) Ἡ φιλοσοφία ἐν σχέσει μὲ τὰς ἐπιστήμας δὲν ἐπιτελεῖ μόνον μίαν θεμελιωτικὴν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγχθη, ἀποστολήν. Εἶναι ὁ ἀκάματος ἐξερευνητὴς τῆς γνώσεως. Εἰς αὐτὴν ἔχει ἐπαφῆθαι τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν μὴ ἀποκτησάντων εἰς αὐτοτέλειαν ἐπιστημῶν, ὅπως εἶναι σήμερον ἡ ψυχολογία, ἡ κοινωνιολογία καὶ ἡ παιδαγωγική. Ἡ φιλοσοφία ἐπίσης παρέχει διαρκῶς ἐνδεί-

εις και παρωθήσεις δια την εξερεύνησιν νέων όριζόντων και δια την συγκρότησιν νέων επί μέρους επιστημών.

Βον) Η φιλοσοφία ως γενική επιστήμη έχει την εύκαιρίαν να κρατή διαρκή επαφήν προς έκαστην εκ των αυτότελών επιστημών. Διά να συγκροτηθῇ υιάδηποτε επιστήμη χρειάζονται τρία πράγματα. Πρώτον πρέπει να καθορισθῇ εἰς τομεῖς τῆς υπάρξεως, ὅστις δά αποτελέσῃ τὸ θέμα τῆς ἐπιστήμης. Π.χ. ἀντικείμενον τῆς μαθηματικῆς εἶναι αἱ ἀριθμητικαὶ καὶ χωρολογικαὶ μετρήσεις, τῆς φυσικῆς εἶναι πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐντὸς τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, ἀντικείμενον τῆς βιολογίας εἶναι τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Τὸ δεύτερον στοιχείον, ὕπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν συγκρότησιν μιᾶς οἰασθήποτε ἐπιστήμης εἶναι ἐν σύστημα ἀξιωμάτων, ἀτινα χρησιμεύουν ὡς αἱ τελευταῖαι ἀποδεικτικοὶ ἀρχαί. Τὰ ἀξιώματα εἶναι προτάσεις ἄφ' ἐντὼν φανεραὶ μὴ ἐπιδεκτικαὶ ἀποδείξεως. Τιοῦτον π.χ. ἀξίωμα εἶναι διὰ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην προκειμένον περὶ πεπερασμένων μεγεθῶν ἡ πρότασις ὅτι τὸ ὅλον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἕκαστον ἀπὸ τὰ μέλη του χωριστὰ λαμβανόμενον. Τὸ τρίτον ἀπαραίτητον διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ἐπιστημῶν στοιχεῖον εἶναι ἡ μέθοδος, δηλαδή ὁ καθορισμένος δρόμος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ σκέψις διὰ νὰ ἀνακαλύπτῃ νέας ἀληθεῖς ἐπιστημονικὰς προτάσεις. Εἰς τὰ μαθηματικά π.χ. ἡ χρησιμοποιουμένη μέθοδος εἶναι ἡ πορεία ἀπὸ τὰ γενικά πρὸς τὰ μερικά, εἰς τὰ φυσικά ἡ ἀντίθετος. Οἱ ἐπιστήμονες κυρίως ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀνακάλυψιν νέων ἀληθειῶν. Λαμβάνουν ὡς δεδομένα καὶ αὐτονόητα τὰ τρία θεμελιωτικά στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα αποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ἐκκινήσεως τῶν. Δὲν ἀσχολοῦνται οὔτε μὲ τὸ θέμα τῆς ἐπιστήμης οὔτε μὲ τὰ ἀξιώματα οὔτε μὲ τὴν μέθοδον. Ὅλα αὐτὰ τὰ θεωροῦν ὡς βέβαια καὶ προχωροῦν. Ὁ φυσικὸς π.χ. ἐργάζεται μὲ τὴν ἐννοίαν τῆς κινήσεως, δὲν ἀσχολεῖται ὅμως μὲ τὴν εξερεύνησιν τῆς ὄντολογικῆς οὐσίας τῆς κινήσεως. Περὶ τῆς κινήσεως ἡσχολήθη κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ὁ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης καὶ ἔθεσε προβλήματα εἰς τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον δὲν ἐδόθησαν ἱκανοποιητικαὶ ἀπαντήσεις. Οἱ μαθηματικοὶ λαμβάνουν ὡς δεδομένα τὴν μονάδα καὶ τὸ σημεῖον. Δὲν ἀσχολοῦνται νὰ ἐξερευνήσουν τί εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν τὸν ἡ μονάδα καὶ τὸ σημεῖον. Λαμβάνουν τὸ σημεῖον ὡς κάτι ποὺ εἶναι δεδομένον ἐκτάσεως. Παρὰ ταῦτα ὅμως θεωροῦν τὸν χρόνον ὡς σύνολον σημείων. Ἡ πρότασις αὐτὴ μὲς ἐμπλέκει εἰς τὴν ἀπορίαν, πῶς ἀπὸ στοιχεῖα στερούμενα ἐκτάσεως, ὥπως λαμβάνονται τὰ σημεία, ἀναπαριστῶνται ὁ χρόνος εἰς τὸν ὅποιον ἀποδίδομεν ἐκτίσιν. Ὁ μαθηματικὸς δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἀπορίαν αὐτήν. Λαμβάνει ὡς θεμελιώδη βῆσιν, ὡς ἐπιδέσιν τὴν ὑπαρξιν τῶν μονάδων καὶ τῶν σημείων καὶ ἐξετάζει τὰς ποικίλας μορφὰς τῶν συνδυασμῶν τῶν. Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ ἐπιστήμαι δὲν εἶναι πλήρως πληροφορημέναι οὔτε διὰ τὴν θεμελιωτικὴν τῶν βῆσιν, οὔτε διὰ τὰ ἀξιώματα, οὔτε διὰ τὴν μέθοδον.

Τὴν ἀτέλειαν αὐτὴν τῶν ἐπιστημῶν ἔχον ὑπ' ὄψιν ὁ Πλάτων ἐχρημάτισε τις ἐπὶ μέρους ἐπιστήμης ὡς «Πολιτείας», δηλαδή ὡς στηριζομένης

ἐπὶ βάσεων οὐχὶ πλήρως διασαφηνισμένων. Εἰς τὴν «Πολιτείαν» τοῦ (510C) ὁμιλῶν περὶ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης γράφει: «οἱ μαθηματικοὶ καὶ οἱ γεωμέτραι ὑποθέμενοι τὸ τε περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὰ σχήματα ταῦτα μὲν ὡς εἰδότες, ποιησάμενοι ὑποθέσεις αὐτά, οὐδὲνα λόγον οὔτε αὐτοῖς οὔτε ἄλλοις ἔτι ἀξιοῦσι περὶ αὐτῶν διδόναι ὡς παντὶ φανερῶν», (δηλαδή, οἱ μαθηματικοὶ καὶ οἱ γεωμέτραι θέτοντες ὡς θεμέλιον τῆς ἐπιστήμης τῶν τὸ ἄρτιον καὶ τὸ περιττὸν καὶ τὰ διάφορα σχήματα, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι γνωρίζουν τί εἶναι αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ θέτουν ὡς βῆσιν τῆς ἐρεῦνης τῶν καὶ δὲν κρίνουν ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ αἰτιολογήσουν ἐνώπιον τοῦ ἑαυτοῦ τῶν καὶ τῶν ἄλλων τὴν ὀρθότητα αὐτῶν τῶν βάσεων, ἐπειδὴ φρονοῦν ὅτι αὐταὶ εἶναι εἰς οἰονδήποτε ἀνθρώπον φανεραὶ). Κατ' ἀνάλογον τρόπον ὁ ἀμερικανὸς φιλόσοφος καὶ φυσικὸς ἐρευνητὴς Οὐάιτχεντ ἔλεγε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν: «εἰς τὸ ἐργαστήριον ἔχω ἐμπρὸς μου τὸ ἄτομον καὶ τὰ οὐδετερόνια, τὰ ποζιτρόνια κ.τ.λ. Τι εἶναι ὅμως ὅπισω ἀπ' αὐτὰ τὰ δεδομένα, περὶ αὐτοῦ δὲν μὲ διαφωτίζει ἡ ἐργαστηριακὴ μου ἐρευνα». Αὐτὴν τὴν ἐρευναν, τὴν ὁποίαν δὲν κάμνουν αἱ ἐπὶ μέρους ἐπιστήμαι, ἔρχεται νὰ τὴν ἐπιτελέσῃ ἡ φιλοσοφία, ὡς φιλοσοφία τῆς φύσεως, ὡς φιλοσοφία τῶν μαθηματικῶν, ὡς φιλοσοφία τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ὡς φιλοσοφία τῆς ζωῆς, ὡς φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι φανερόν ὅτι οἰοσδήποτε τομεῖς τῆς ἐπιστημονικῆς, πολιτιστικῆς καὶ ἠθικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκην μιᾶς ἀπὸ φιλοσοφικῆς σκοπιᾶς ἐξετάσεως. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν παιδείαν. Ἡ παιδευτικὴ δραστηριότης, τὸ φαινόμενον τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν παιδείαν ἢ ἀγωγήν, εἶναι ἐν δεδομένον τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας. Σὺν τῷ χρόνῳ συστηματοποιεῖται ἡ συννειδητὸς συντελουμένη λειτουργία καὶ ἀνυψώνεται ἐν τέλει εἰς ἐπιστήμην. Ὅπως συμβαίνει καὶ σχετικῶς μὲ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, ἔρχεται ἡ φιλοσοφία διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς παιδείας ἢ ἀγωγῆς, τὴν λεγομένην παιδαγωγικὴν, καὶ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς θεμελιώσεώς της καὶ ἐκ τῆς ἐπόψεως τῆς ὀρθότητός της ὡς θεωρητικοῦ συστήματος.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν ὅτι ἡ ἀπὸ φιλοσοφικῆς σκοπιᾶς ἐπισκόπησις τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἐνασχόλησις γόνιμος διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι πρὸ τῆς περιλάμπρου ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐρευνῶν κατὰ τὸν αἰῶνα μας προηγῆθη μακρὰ περίοδος διερευνήσεως ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἐπόψεως τῆς θεμελιώσεως τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐρευνηταὶ ὅπως ὁ γάλλος Μπέρκσον, ὁ ἐβραιογερμανὸς Χούσερλ, ὁ γερμανὸς Χίλμπερτ, ὁ ἀγγλὸς Μπέρντραντ Ράσελ, ὁ Μινκόβσκι καὶ ὁ Αἰνστάιν ἔθεσαν ὑπὸ συζήτησιν τὰ θέματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ χρόνου, τοῦ χώρου, τῆς κινήσεως τῆς ὕλης, τῆς ἐνεργείας τοῦ πεπερασμένου καὶ ἀπείρου.

Αἱ διεξαχθεῖσαι ἐρευναι ἤνοιξαν τὸν δρόμον εἰς τοὺς πειραματιστὰς τοῦ ἐργαστηρίου, διὰ νὰ ἐπιτελέσουν τὰς θανασιὰς τῶν ἀνακαλύψεως. Ἐπομένως καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ σημειώσῃ τὴν παρουσίαν της

ΜΙΑ ΝΕΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟΥ ΒΟΡΡΑ

Υπό ΚΩΝ. ΧΑΡΗ Καθηγητῶ Παιδαγωγικῶν
Τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Τριπόλεως

Πρόκειται περὶ τῆς Παιδαγωγικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἑδιμβούργου.

Τὸ Ἑδιμβούργο, ἡ πρωτεύουσα τῆς Σκωτίας, εἶναι ξαπλωμένο σ' ἓνα τοπίο, ποὺ μὲ τοὺς λόφους του μέσα καὶ γύρω καὶ τὴν παροχλία του τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Ἀθῆ μοιάζει ἀρκετὰ τοῦ τοπίου τῆς Ἀθήνας μας. Τῇ μερικῇ αὐτῇ φυσικῇ τοῦ τοπίου ομοιότητα σὺν τῇ προσπάθεισιν νὰ συμπληρωσῇ ἡ κλασσικὴ φιλικὴ κοινωνικὴ ἡγεσία τῆς πόλεως μὲ τὴν τέχνην, μὲ τὸ νὰ δώσῃ σὲ πλείστα δεσπόζοντα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια τὸν ἑλληνικὸ ρυθμό. Ἀκόμη καὶ ἓνας μισοτελειωμένος Παρθενώνας, ἀντίγραφο τοῦ πρωτοτύπου, ὑπάρχει στὸ λόφο τοῦ Ἑδιμβούργου τὸν ἀντίστοιχο τῆς Ἀθηνῶν Ἀκροπόλεως. Ἐκτὸς ὅμως αὐτοῦ τὸ Ἑδιμβούργο ὑπῆρξε ἀπὸ παλιότερα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἓνα σημαντικό πνευματικὸ κέντρο τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, στὸ ὁποῖο μαζί μὲ ἄλλες σπουδές ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Παιδεία βρῆκε, στὸ πανεπιστημιακὸ ἰδιαίτερα ἐπίπεδο, ἐνθουσιώδεις θεράποντες. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους μὲ δικαιολογημένη ὑπερηφάνεια φέρνει

τὸν τίτλο τῆς «Ἀθήνας τοῦ Βορρᾶ».

Σὺν συμπλήρωμα τῶν προσόντων τοῦ Ἑδιμβούργου γιὰ ἔνα τέτοιο τίτλο, στὸ Παιδαγωγικὸ Τμήμα τοῦ Πανεπιστημίου του ἀνδροῦται μιὰ Παιδαγωγικὴ Σχολή, ποὺ, γιὰ πολλοὺς λόγους ποὺ θὰ δεῖχθον παρακάτω, θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῇ Νεοσωκρατικὴ. Ἐμφανιστῇ τῆς Σχολῆς αὐτῆς εἶναι μιὰ νέα, καθε μέρη γινόμενη καὶ πρὸ γνωστῆ παιδαγωγικῆς προσωπικότητος, ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴ βαθεῖά του ὀλοπλευρὴ ἐπιστημονικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ φιλοσοφικὴ κατάρτισι, ποὺ κατέχει σὲ ζηλευτὸ βαθμὸ τὴ δύναμι τοῦ κριτικοῦ στοχασμοῦ καὶ τὴν τεχνικὴ τῆς διαλεκτικῆς ἔρευνας τῆς ἀλήθειας καὶ ποὺ σὺν ἐπισφράγισι τῆς διδασκαλικῆς προσωπικότητος τρέφει μὲν ἀσίγηστη ἀγαστὴ ἀγάπη στὸ νὰ βοηθᾷ τοὺς νέους διασκίλους νὰ σκίβουν βαθεῖα στὸ ἀνθρώπινο εἶναι τους, γιὰ νὰ τὸ γνωρίσουν καὶ νὰ τὸ ἀξιοποιήσουν — ὁ Καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Διευθυντῆς Σπουδῶν τοῦ Τμήματος τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου John Pilley.

Ὁ καθηγητῆς Pilley ἐγκαινιάσας τὴν ἐπιστημονι-

καὶ τὴν δραστηριότητά της ἡ φιλοσοφικὴ ἔρευνα. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὅμως τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας ἐπὶ τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς, πρέπει προηγουμένως νὰ διασαφηνίσωμεν τὸ ἐννοιολογικὸν περιεχόμενον ὑπὸ τὸ ὁποῖον νοοῦμεν τοὺς ὅρους παιδεία καὶ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη.

Ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἔχει ἀναπτύξει ὁ φίλος Διευθυντῆς τῆς Ραλλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Κοροντζῆς τί εἶναι παιδεία καὶ ἀγωγή ὡς ἀνθρωπίνην ἐνεργητικότητος καὶ πῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐνεργητικότητος αὐτῆς συγκροτεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ μάθησις, ἡ ἐπιστήμη ἡ ὀνομαζομένη συνήθως παιδαγωγικὴ. Παιδεία εἶναι μιὰ ἀρχέγονος λειτουργία ἐμφανιζομένη ἐντὸς οἰαδήποτε ἀνθρωπίνης συμβιοτικῆς κοινότητος καὶ ἔχουσα ὡς τελικὸν σκοπὸν τὴν πνευματικὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐνεργητικότητος αὐτῆς εὐρίσκεται εἰς στενὴν συνάρτησιν μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὰς πρωτογόνους κοινωνίας ἐπιτελεῖται ἡ παιδευτικὴ ἐνέργεια ἐνστικτωδῶς καὶ ἀσυνειδήτως ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς πτρυγῆς. Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι αὐτὸ πρῶτον ἀντελήφθη τὴν παιδευτικὴν ἐνέργειαν ὡς πνευματικὴν λειτουργίαν, ἣτις ἔπρεπε νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας ἐπιμελείας καὶ μερίμνης. Ἡ λέξις παιδεία, ἣτις διὰ τοῦ ὅρου παιδαγωγικὴ ἔχει ἐξασφαλίσαι διεθνή ἐξέπλωσιν καὶ χρησιμοποίησιν, ἐχρησιμοποιήθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πρῶτος τὴν ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἀθηναῖος τραγικὸς

ποιητῆς Αἰσχύλος εἰς τὸ δράμα του «Ἐπὶ ἐπὶ Θήβας» τὸ ὁποῖον ἐδιδάχθη κατὰ τὸ ἔτος 467 π. Χ. Ἐκτοτε ἡ λέξις κατέστη πανελληνίως χρῆσεως καὶ ἀπετέλεσε θέμα τὸ ὁποῖον κυρίως ἀπασχόλησε τὸν Πλάτωνα καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς καὶ ἀπὸ πρακτικῆς πλευρᾶς. Ὁ Πλάτων δὲν περιορίσθη νὰ ἐξετάσῃ θεωρητικῶς τὸ θέμα τῆς παιδείας ἀλλ' ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος ὁργανωτὴς ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρυάματος, τῆς Ἀκαδημίας, ἣτις ὡς παγκόσμιος θεσμὸς ἐπιζῇ ἀκόμη καὶ σήμερον. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἔπαισε πλέον ἡ παιδεία νὰ ὑποτελῇ ἀθροίσμα τεχνικῶν ἐμπειρικῶν ἐνδείξεων καὶ ἀπέκτησε ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν. Ὁ Πλάτων στηριζόμενος καὶ ἐπὶ τῆς συγχρόνου του παιδευτικῆς πραγματικότητος, ὅπως αὕτη εἶχε διαμορφωθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Σπάρτην, ὥρισε τὴν συστηματικὴν σειρὰν τῶν παιδευτικῶν λειτουργιῶν ἀπὸ τῆς παιδευτικῆς καθοδηγήσεως, ἣτις ἄρμυζει νὰ παρέχεται εἰς τὰ νήπια, μέχρι τῆς ὑψίστης μῆσεως εἰς τὰς ἐπιστήμης καὶ εἰς τὴν διαλεκτικὴν. Διακρίβωνται οὕτω διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν, ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἔλαβε τὴν πρώτην αὐτῆς γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς φιλοσοφίας. Ἡ διαμόρφωσις, ἣν παρέσχε εἰς τὴν παιδείαν ὁ Πλάτων διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν. Ἡ σειρὰ τῶν ἐπιστημῶν, τὸ trivium καὶ τὸ quadrivium ἔλαβε τὴν καταγωγὴν της ἀπὸ τὰς ὑποδείξεις τῆς ὁποίας ἔχει διατυπώσῃ ὁ Πλάτων εἰς τὴν «Πολιτείαν» του.

(Συνεχίζεται εἰς τὸ ἐπόμενον τεύχος)

κή του πορεία με τις Θετικές 'Επιστήμες, σπούδασε φυσικά. Χωρίς να υποτιμήσει καθόλου τις 'Επιστήμες αυτές, διέγνωνε τη μεγάλη πνευματική ασθένεια της εποχής μας και τους κινδύνους μιας στενής μονόπλευρης άγωγής που όχι μόνον έφριξε το κέντρο του βάρους της στις τεχνολογικές καταρτίσεις, αλλά και που παρεξήγησε με την επηρεασμένη από τις Θετικές 'Επιστήμες Ψυχολογία της το ουσιαστές γνώρισμα της ανθρώπινης προσωπικότητας που εξέλαβε την ανθρώπινη φύση σαν ένα συνθετώτερο, μόνον, δείγμα των όντων του φυσικοβιολογικού κόσμου, συμπεριφερόμενο όπως και κείνα ντετερμινιστικά και που παραλείπει έτσι να καλλιεργήσει εκείνο που ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα άλλα όντα και που συνιστά την ανθρωπιά του: την ως ένα μεγάλο βαθμό δυνατότητα έκλογης, ελεύθερης κρίσεως, συλλήψεως και επιδιώξεως ιδανικών και δημιουργίας αξιολογικής πρωτότυπης, ιδιότητας, οι οποίες επέφεραν στον άνθρωπο να αναδυθεί από την πρωτόγονη ζωώδη κατάσταση σε μια αξιολογική ύπαιρξί που πλάθει μαζί με το Θεό της τον έαυτό της και το πεπρωμένο της, που κάνει Τέχνη, 'Ηθική και 'Επιστήμη.

Μ' αυτή τη συναίσθησι στράφηκε ο Pilley προς τις ανθρωπιστικές σπουδές, προς τη Φιλοσοφία και έκανε σκοπό της ζωής του τη συμβολή του στη θεωρεία της ασθένειας της εκπαιδεύσεως των καιρών μας. Φυσικό ήταν έτσι να επισημάνη την πνευματική συγκρότησιν του δασκάλου ως το σπουδαιότερο παράγοντα για κάθε σχετική προσπάθεια. 'Ετσι έδωσε τον έαυτό του στην Παιδαγωγική. Πρίν εκλεγεί καθηγητής της Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο του 'Εδιμβούργου διηύθυνε επί μερικά έτη ένα Κολέγιο Διδασκάλων στις 'Ηνωμένες Πολιτείες. Στη χώρα αυτή που παρουσιάζει πιά έκδηλα όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του σύγχρονου πολιτισμού και καλά, και άσχημα ο Pilley είχε την ευκαιρία να μελετήσει καλλίτερα το φαινόμενο και τις συνέπειες αυτού που ονομάσαμε πνευματική ασθένεια της εποχής μας κι έτσι έχομενος στο 'Εδιμβούργο καταπίεστηκε με την έφορμολογία του προγράμματός του χωρίς άμφιταλαντεύσεις, με σαφή διάγνωση και πεποίθησι στα γυμνικά του — ύση σαφήνεια και πεποίθησι επιτρέπουν οι ασθένειες αυτού του είδους. Οι συνθήκες στο 'Εδιμβούργο, πρέπει να σημειωθεί, από μιας άποψέως δεν ήταν και τόσο πρόσφορες. 'Ο προκατόχος Καθηγητής της Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου του 'Εδιμβούργου, ο Godfrey Thomson, μια εξέχουσα φυσιογνωμία της Πειραματικής, Ιδίως, Παιδαγωγικής, γνωστός διεθνώς για τις πρωτότυπες έρευνες και για τη θεωρία του περί των παραγόντων των ανθρωπίνων ικανοτήτων (The factorial analysis of human ability), είχε συγκροτήσει ένα πρωτότυπο εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής και το είχε αναγάγει σε ύψηλή περιωπή. Με έκλεκτο επιτελείο συνεργατών διεξήγαγε πολλές έρευνες και κατήρτησε πολλά τέστ, τα γνωστά Moray House tests, τα οποία για την ικανοποιητική αξιοπιστία και έγκυρότητα τους χρησιμοποιούντο και χρησιμοποιούνται από τα κατά τόπους 'Εκπαιδευτικά Συστήματα για έτιμολογή και άλλες σχολικές χρήσεις. Το εργαστήριο έτσι με το είσοδόν τους την τελευταία πιστημονική παιδαγωγική έρευνα. Πολύ

λοι δέ συνέφεραν κι από άλλες χώρες εκπαιδευτικοί για μετεκπαίδευσιν, για να μνησθούν στις ψυχομετρικές μεθόδους και έρευνες. Σ' ένα τέτοιο λοιπόν όζυρο της Πειραματικής Παιδαγωγικής προσεγγιώθη ο άρχικά Θετικός 'Επιστήμων για να κηρύξη από εκεί την αναρμοδιότητα της αποκλειστικότητας των δετικοεπιστημονικής έμπειρίσεως πειραματικών μεθόδων και ψυχομετρικών οργάνων για την κατανόησι και μάλιστα τη μέτρησι των διαπτώσεων και ποιότητων της ανθρώπινης προσωπικότητας.

Το πιστεύω του ο Pilley διεκλήρυνε άπ' την άρχή, αλλά τις διαμορφοποιήσεις στο πρόγραμμα σπουδών και στην όλη εργασία του Department of education τις έκανε και εξακολουθεί να τις κάνει βαθμιαία. Μία μεταβολή που εύκολα μπορεί να φαντασθώ ο άναγνώστης άπ' τα προηγούμενα είναι ή μετατόπισις της ευφάσεως στο πρόγραμμα σπουδών από τους πειραματικούς και ψυχοτεχνικούς κλάδους στους φιλοσοφικούς ανθρωπιστικούς. Αυτό όμως, όσο και αν είναι σημαντικό, άποτελεί συγχρόνως και κοινοτυπία, γιατί κι άλλες παιδαγωγικές σχολές παρουσιάζουν την έμφασι αυτή. 'Εκείνο το έ χωριστό, που ιδιαίτερα τονίζει ο Pilley, που δεν είναι β-βαία κι αυτό έντελώς καινούργιο — τίποτε με την έννοια αυτή δεν είναι πρωτοφανές — είναι μία καινούργια έμφασις και μία αναγέννησις μιας προ-πειραματικής και σε μεγάλο βαθμό κλασικής αντίλήψως περί της ανθρωπίνης φύσεως, περί του τί συνιστά την αξία της, περί του τρόπου της εξυψώσεώς της, περί της μαθήσεως και της διδασκαλίας και σά συνέπεια περί του τρόπου της βοήθειας προς τους δασκάλους να γίνουν καλλίτεροι δάσκαλοι, ώστε να μπορούν κι αυτοί με τη σειρά τους να βοηθών τους νέους να γίνουν τελειότερα ανθρώπινα όντα.

'Η αντίληψις αυτή είναι κάτι δυσκολόφταστο, όπως κάθε πνευματική σύλληψις της κατηγορίας αυτής και για τον ίδιο τον έμπνευστή της. 'Ο μαθητής έχει πρόσθετες ακόμη δυσκολίες εκφράζοντας τις ιδέες του Δασκάλου του κάνει έρμηνεία, διυλισμένη όμως μέσα άπ' τη δική του διανοητική έμπειρία κι έτσι οι παρανοήσεις είναι πολλές φορές άναπόφευκτες. 'Επιχειρώντας λοιπόν παρακάτω τη διάτλπωσι των αντίλήψεων αυτών αισθάνομαι πρώτα, πρώτα την άνάγκη να ζητήσω προκαταβολικά από τον Καθηγητή Pilley την έπιείκειά του για κάθε παρανόησι και διαστροφή των πραγματικών του ιδεών (').

1 'Ο Pilley δεν έχει εκθέσει τις ιδέες του σε κανένα συστηματικό σύγγραμμα. Γνήσιος διαλεκτικός δάσκαλος, όπως θά δείχτη παρακάτω, άποφεύγει να εύνοησιν την άυτενεργεια των μαθητών του, προσφέροντας μ' ένα σύγγραμμα ή με συνήθειες παραδόσεις τις ιδέες του στις ψυχές τους έτοιμες και γι' αυτό άρριζοβόλητες. 'Αντ' αυτού προτιμά να βοηθήση μία αὐτοδύναμη άνοδος ιδεών στο πνεύμα τους σπερνώντας, γενιμοποιώντας και έμβολιάζοντας το με τις δικές του ιδέες και με ό,τι καλή υπάρχει στο άντικειμενικό πνεύμα, μέσα στη γόνιμη ατμόσφαιρα της προσωπικής επικοινωνίας και συζητήσεως.

'Εχει όμως κατανοήσει μετά παιδαγωγικής σοφίας άρθρα και άλλα έστει με την ευκαιρία άλλων άναγκών γραπτής επικοινωνίας, απ' τα οποία γράφοντας, έχω άπ' όσον να αφοραται το Η Γνήσιη παιδεία στη μόρφωσι των Διδασκάλων. (British Journal of Educational Studies, Vol. 1, No. 1, Nov. 1953.) 2) Παρατηρήσεις σχετι-

Πρὶν ὅμως ἐκθέσω τὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Pilley κρίνω ἀπαραίτητο νὰ παρουσιάσω ἕνα διήγημα τοῦ ὅλου προγράμματος τῶν παιδαγωγικῶν σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου, ποῦ θὰ δείξῃ καὶ τὸ ἐπίπεδο ἐκείνων στοὺς ὁποίους ἀπενθύνεται καὶ τίς ἄλλες φωνές μὲ τίς ὁποῖες συνηγεῖ τὸ κήρυγμα τοῦ Pilley.

Οἱ παιδαγωγικὲς σπουδὲς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου εἶναι μεταπτυχιακῆς. Ἀκολουθοῦνται ἀπὸ δασκάλους πύσης βαθμίδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, κατόχους ἐνὸς πρώτου πανεπιστημιακοῦ πτυχίου, ἐνὸς ἐπὶ πλέον διπλώματος δασκάλου, ἀποκτομένου δι' ἐτησίας φοιτήσεως καὶ ἀσκήσεως σὲ Κολλέγια Διδασκάλων (Training Colleges) καὶ κατὰ τοὺς κανονισμοὺς — ποὺ δὲν τηροῦνται ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ — κατόπιν τριετοῦς πείρας σὲ σχολεῖα. Οἱ σπουδαστὲς ἔτσι ἔχουν ἱκανὴ ἐπιστημονικὴ καὶ παιδαγωγικὴ προπαιδεῖα, πείρα διδασκαλική καὶ ὠριμότητα πνευματική. Ἀποτελοῦνται δὲ οἱ σπουδῆς ἀπὸ δύο κύκλους, τὸν πρῶτο, ποῦ ὁδηγεῖ στὸν τίτλον Postgraduate Diploma in Education καὶ τὸ δεῦτερο τὸν ἀνώτερο, τοῦ ὁποίου ὁ τοῦ Diploma ἀποτελεῖ τὴν προβαθμίδα καὶ ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ στὸ Honours ἀνώτερο πτυχίον, τὸ ὀνομαζόμενο Bachelor of Education.

Ὁ κύκλος τοῦ Diploma περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα μαθήματα :

1) Θεωρία καὶ Ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς.

Μὲ τὸ μάθημα αὐτὸ προσπαθεῖ ὁ Pilley νὰ ἐπιφέρει τὴν ἀλλαγὴ στὴ σκέψιν τῶν δασκάλων καὶ σ' αὐτὸ ἐκφράζονται οἱ ἀντιλήψεις του, περὶ τῶν ὁποίων κυρίως, τὸ παρὸν ἄρθρον. Ἐτσι τὸ περιεχόμενο τοῦ μαθήματος θὰ φρωτισθῇ μὲ τὰ ὅσα θὰ λεχθοῦν σχετικῶς παρακάτω.

2) Πειραματικὴ Παιδαγωγικὴ.

Μ' αὐτὸ οἱ σπουδαστὲς ἐνημερώνονται στὶς ἔρευνες ποὺ ἀναφέρονται στὴ διδασκαλία τῶν βασικῶν μαθημάτων καὶ στὸν τρόπο τῆς διαγνώσεως τῶν ἀτομικῶν δυσκολιῶν ἐκπαιδεύονται θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ στὴν κατάρτισιν καὶ χρῆσιν τῶν ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν τῆσιν καὶ στὶς στοιχειώδεις στατιστικὰς μεθόδους. Τὸ μάθημα αὐτὸ πρὸ τῆς ἀλλαγῆς ἦταν ἐκτενέστερο καὶ περιλάμβανε καὶ μιὰ μικρὴ πειραματικὴ ἔρευνα γιὰ κάθε σπουδαστή. Τώρα τὸ ἐκτενέστερο ἔχει γίνῃ προαιρετικόν.

3) Ψυχολογία.

Τὸ μάθημα αὐτὸ διδάσκεται στὸ Τμήμα τῆς Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Ψυχολογίας James Drever καὶ τὸ ἐπίτελεο καὶ περιλαμβάνει τὰ συνήθη θέματα τῆς Γενικῆς Ψυχολογίας (Κατασκευὴ καὶ λειτουργία τοῦ νευρικοῦ συ-

στήματος καὶ τῶν αἰσθήσεων — Ἐξωτερικοὶ καὶ ἑσωτερικοὶ παράγοντες τοῦ ψυχικοῦ βίου — Μάθησις — Προσαρμογὴ — Προσωπικότης — Ἀτομικὲς διαφορές), μιὰ εἰσαγωγὴ στὴν Κοινωνικὴ καὶ Κλινικὴ Ψυχολογία καὶ Στοιχεῖα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ.

4) Κοινωνικὸν Περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ.

Τὸ μάθημα αὐτὸ εἰσῆχθη τελευταίως, διδάσκεται ἀπὸ προσωπικὸν τοῦ Τμήματος τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀναφέρεται στὶς μορφές τῆς σύγχρονης οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς παραγόντων στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ.

5. Σύγχρονα Ἐκπαιδευτικὰ Προβλήματα καὶ Συστήματα (Συγκριτικὴ Παιδαγωγικὴ).

Συγκριτικὰ οἱ παιδαγωγικὲς κατευθύνσεις καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας.

Ὁ κύκλος τοῦ Bachelor of Education Degree περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα μαθήματα καὶ ἐργασίες :

Α'. ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

1. Ἀνώτερη θεωρία τῆς Παιδαγωγικῆς.

Τὸ μάθημα αὐτὸ εἶναι φιλοσοφικὸ καὶ γίνεται κατὰ φροντιστηριακὸν τρόπον. Τίς συζητήσεις, ποὺ γίνονται ἐπὶ θεμάτων φιλοσοφικοῦ, ψυχολογικοῦ, κοινωνιολογικοῦ καὶ μεθοδολογικοῦ παιδαγωγικοῦ περιεχομένου, διευθύνει ὁ καθηγητὴς Pilley, συμμετεχόντων καὶ τῶν ἐμπέσων στὸ μάθημα αὐτὸ συνεργατῶν του. Τὰ θέματα εἶναι τὰ ζωτικώτερα τῆς ἀγωγῆς καὶ συνδυάζονται μὲ μελέτη, ἀνάλυσιν καὶ πολὺς φορές παραλληλισμὸν συγγραμμάτων μεγάλων φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν, παλαιῶν καὶ νεωτέρων, καθὼς καὶ μὲ συχνὰς γραπτὰς ἐργασίες.

Ἀλλὰ περισσότερα περὶ τοῦ μαθήματος αὐτοῦ θὰ λεχθοῦν παρακάτω σὲ συσχέτισμόν μὲ τὸ ἴδιον μάθημα (ἀριθ. 1) τοῦ κύκλου τοῦ Diploma, γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους ποὺ ἀναφέραμε ἐκεῖ.

Ἐδῶ πρέπει μόνο νὰ σημειώσω, ὅτι παράλληλα πρὸς τίς συζητήσεις αὐτὲς γίνονται ἀπὸ εἰδικούς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς χωριστὰ μαθήματα κατὰ τὸ ὁρθόδοξον σύστημα τῶν παραδόσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέρους συζητήσεις ἐπὶ τῶν ἐξῆς :

α) Ἐπὶ τῆς παντοειδοῦς πνευματικῆς ἀνθήσεως τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα. β) Ἐπὶ ἀξιολόγων συγγραμμάτων παιδαγωγικῶν, ἢ καὶ φιλοσοφικῶν μὲ παιδαγωγικὴν ἀξίαν, ἀπὸ τῆς Ἀντιγεννήσεως κ.ε. γ) Ἐπὶ θεμάτων Κοινωνικῆς Παιδαγωγικῆς.

2. Ἀνώτερη Πειραματικὴ Παιδαγωγικὴ

Τὸ μάθημα αὐτὸ πρὸ τῆς ἀλλαγῆς ἦταν τὸ σπουδαιότερον. Τώρα ἔχει περικυβῆ καὶ ἔχει περιπέσει σὲ δευτερεύουσα μοῖρα. Περιλαμβάνει μαθήματα ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῶν ψυχομετρικῶν μεθόδων, ἐπὶ τῆς καταρτίσεως σταθμίσσεως καὶ χρήσεως τῶν τῆσιν, ἐπὶ τῶν διενεργουμένων παντὸς εἶδους πειραματικῶν ἐρευνῶν, πολλὰς τῶν ὁποίων ἔχουν ἀναλάβει σπουδαστὲς ὡς διατριβὰς γιὰ τὸ πτυχίον, καὶ σὲ πλεί-

κὲς μὲ τὴν παρούσα ἔλλειψιν Διδασκάλων τῶν φυσικῶν στὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τῆς Σκωτίας, (ἐπὶ ἀνῆμα, Φεβρ. 1951), καὶ 3) Πρὸς τοὺς νεοεγγραφέντες κατὰ τὸ ἔτος 1956—57 σπουδαστὲς γιὰ τὸ διπλῶμα τῆς Παιδαγωγικῆς, ἐγκύκλιος. Αὐτὴς σχετίζεται μὲ ἄλλη ἐγκύκλιος νὰ προσφέρω μεταφράσιν καὶ πᾶν νταζο-μεταφράσιν τῆς τριτοῦς μελέτης μου, γιὰ τὴν ὁποία ἀντὶ τῆς ἀνάγκης ἀπὸ τὴν τριτοῦ μαθητὴν μου, ζήτησα στὸν καθηγητὴν Pilley.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ Η ΠΡΟΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Διάλεξις υπό του συναδέλφου κ. ΝΙΚ. Κ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΥΟΥ
εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν
κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ παραστρατημένου παιδιοῦ (ὡς
ἐκπροσώπου τῆς Διδασκαλικῆς Ὀμοσπονδίας).

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.)

Ἀτυχῶς θμως οἱ νόμοι οὗτοι ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ κατήντησαν ἀπλῆ σκιά· διότι συχνὰ βλέπομε θχι μόνον ἔξω ἀπὸ τοὺς κινηματογράφους ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς οδοὺς τὴν ἀνάρτησι εἰκόνων, μεγάλων διωστάσεων, ποὺ προκαλοῦν τὴ φρίκη καὶ στοὺς μεγάλους ἀκόμη.

Μὲ τὸ νὰ περιορίζεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων στὸ νὰ ἀναγράφεται ἐπὶ τῆς διαφημίσεως τοῦ ἔργου «ἀκατάλληλο γιὰ ἀνηλίκους» ἢ «ἀπαγορεύεται ἡ εἰσοδος εἰς τοὺς ἀνηλίκους» νομίζω, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ἔτι τὸ μόνον ποὺ ἐπιτυγχάνεται εἶναι νὰ προσελκύη ἡ ταινία περισσότερα παιδιὰ. Τὸ ἀπηγορευμένον εἶναι πειρασμὸς γιὰ μικροὺς καὶ γιὰ μεγάλους, Ἰδοὺ τί ἔγραψε ἕνας διευθυντὴς ἐπαρχιακῆς Γαλλικῆς σάλας κινηματογράφου γιὰ τὸ «ἀπαγορεύεται» πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς λογοκρισίας τοῦ Γαλλικοῦ κινηματογράφου: Χάρις σ' αὐτὸ τὸ «ἀπαγορεύεται», κύριε πρόεδρε, δὲν γνωρίζω ποῦ νὰ θάλω τοὺς θεατὰς Ὅταν δὲν ὑπάρχουν πιά θέσεις, ἐπιμένουν νὰ ἴδουν τὸ φιλμ ὁρθοί!... Ἀρκεῖ νὰ προφθάσουν νὰ τὸ ἴδουν ἔστω καὶ ὁρθοί.

Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνη; Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλέγχου τῶν προδασκαλόμενων κινηματογραφικῶν ταινιῶν πρέ-

πει νὰ εἶναι αὐστηροτέρα εἰς τὴν κρίσι τῆς καὶ νὰ πλασιωθῇ καὶ ἀπὸ παιδαγωγούς. Νὰ τιμωροῦνται δὲ αὐστηρότατα ἀπὸ τὴν Πολιτεία οἱ παραβάται τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῶν κειμένων νόμων.

Εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ γίνη παιδικὸς κινηματογράφος ψυχγωγικὸς καὶ μορφωτικὸς. Μέχρις οὗτου θμως γίνη τοῦτο ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ προφυλάξουμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ ἀκατάλληλα κινηματογραφικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὴν παιδικὴν ψυχὴ. Ἀς ἔχομε ὅπ' ὅψει μας ἀκόμη δι πρέπει ν' ἀποφεύγεται ὁ κινηματογράφος γενικῶς γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν προσχολικῶν ἐτῶν, διότι οἱ κλειστοὶ καὶ σιωπῆνοι χῶροι καὶ οἱ κινούμενες σκίε ἐπενεργοῦν ἐπιδραστικὰ ἐπάνω στὰ παιδικὰ νεῦρα.

Εἶναι ἀποκαρδιωτικὸ τὸ θέαμα νὰ βλέπῃ κανεὶς ἕνα μικρὸ παιδάκι, καθηλωμένο στὴν καρέκλα τοῦ κινηματογράφου, νὰ παρακολουθῇ τὴν ἀκατάλληπτη γι' αὐτὸ προβολὴ χάριν τῆς ψυχγωγίας τῶν γονέων. Ἐγκληματοῦν δὲ εἰς βίρος τοῦ παιδιοῦ τῶν οἱ γονεῖς ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦν μεγαλύτερα παιδιὰ τοὺς σὲ κινηματογραφικὰ ἔργα ἀκατάλληλα γιὰ παιδιὰ, ἐπειδὴ θέλουν νὰ τὰ ἴδουν αὐτοί. Χάριν τῶν παιδιῶν μας θὰ ὑποβληθῶμε καὶ σὲ θυτίες. Ἀντὶ τοῦ κινη-

τος ἐπὶ τῶν στατιστικῶν μεθόδων τῶν ἀταρτητῶν γιὰ τέτοιες ἔρευνες.

3. Διοικήσις καὶ Ὁργάνωσις Σχολείων Μέσης καὶ στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.

Β'. ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ (')

Ὑπὸ τὸ μάθημα «Προχωρημένη ψυχολογία» παρακολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Παιδαγωγικῆς μαζί μὲ τοὺς τελειοφοίτους τῆς ψυχολογίας, τοῦ πτυχίου «M. A. With honours in psychology», οἱ ἀκόλουθοι κλάδοι τῆς ψυχολογίας:

1. Θεμελιώδη προβλήματα τῆς ψυχολογίας, ἀναφερόμενα στὴ νευροφυσιολογία τοῦ ἔγκεφάλου ὡς ἔδρας τῶν ἀνωτέρων ψυχικῶν λειτουργιῶν, στὰ

1. Διευθυντὴς σπουδῶν τοῦ Τμήματος τῆς Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ὁ καθηγητὴς James Drever, ἕνας νέος ἀνθρωπῶς κἀτοχος τῆς ἐπιστήμης του σὲ βάθος καὶ πλάτος καὶ ἐπὶ πλέον μὲ κατάρτισι φιλοσοφικὴ, δεδομένου δι τὸ πρῶτο του πτυχίον εἶναι τῆς φιλοσοφίας. Ὁ Drever ἔχει, ὡς ἕνα βαθμὶ, διαγράψει πορεία πεποιδήσεως ἀντίστροφῃ ἀπὸ τὴν τοῦ Pilley. Στεκίνησε ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ κατέληξε σὲ προσανατολισμοὺς περισσοτέρου θετικιστικοῦ πεποιθμένου, γι' αὐτὸ καὶ στὸ Τμήμα τῆς ψυχολογίας πρὶν ἀνενεῖν ἡ ἀντίληψις τοῦ ψυχικοῦ βίου ἡ ἀναγκαίη ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τῆς ἀντικειμενικῆς πειραματικῆς ψυχολογικῆς ἔρευνας.

διάφορα φαινόμενα τῆς ἀντιλήψεως καὶ στίς σχετικὰς θεωρίαις, στὴ μάθησι καὶ στίς σχετικὰς ψυχολογικὰς σχολὰς, στὸ συναίσθημα, στὴ νοημοσύνη, στὴ γλῶσσα κ.ἄ.

2. Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου. Σὲ συνάφεια μ' αὐτὴ τὰ περὶ τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος, περὶ τῶν ψυχοπαιδαγωγικῶν κέντρων καὶ τῆς θεραπείας διὰ τοῦ παιγνιδιοῦ.

3. Κλινικὴ ψυχολογία. Ἀσθένειαι τῆς προσωπικότητος, μέθοδοι καὶ μέσα διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν, τὰ σχετικὰ προβλήματα καὶ οἱ ἔρευνες γιὰ τὴ λύσι τους.

4. Κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ψυχολογία. Ἐκπαιδευτικὸς καὶ Ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός.

5. Προβλήματα κοινὰ τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας. (Κυρίως γιὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς φιλοσοφίας καὶ ψυχολογίας καὶ προαιρετικὰ γιὰ τοὺς τῆς παιδαγωγικῆς, σὲ μορφὴ φροντιστηρίου, παρακαθημένων καὶ τῶν τριῶν καθηγητῶν, τῆς ψυχολογίας, τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς λογικῆς καὶ μεταφυσικῆς).

(Συνεχίζεται)

ματογράφου ενδείκνυται το κουκλοθέατρο για τα μικρότερα παιδιά και το παιδικό θέατρο για τα μεγαλύτερα· κατάλληλος επίσης για την παιδική ηλικία είναι και ο Καραγκιόζης, αν απαλλαγεί από ωρισμένα ελαττώματα.

Πέραν τούτου πρέπει να ληφθούν και τα εξής μέτρα χάριν του παιδιού: Να ιδρυθούν περισσότεροι παιδικοί σταθμοί. Να δημιουργήσουμε κέντρα ψυχαγωγίας και απασχόλησης των παιδιών κατά τις ώρες των, όπως είναι η ιδρυσις και εις την επαρχίαν παιδικών κήπων υπό των Δήμων και Κοινοτήτων· το μέτρο τούτο άρχισε ετυχώς εις την Πρωτεύουσαν, άλλ' είναι περιωρισμένο και πρέπει να αυξηθῇ και να επεκταθῇ σε όλες τις συνοικίες και τα προάστια. Να ιδρυθούν ακόμη βιβλιοθήκες με ωραία παιδικά βιβλία. Να απχορευθῇ ἡ διατήρησις ἀκατάλληλων έργων δι' αναούρεως εις τὰς ἐθνικὰς ψυχοφθόρων διαφημιστικῶν εἰλόνων κλπ. Να ἐπιναρχίσῃ ἡ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῶν «παιδονόμων» διὰ τοῦ διορισμοῦ καταλλήλων προσώπων, εἰδικῶς ἐκπαιδευθέντων πρὸς τούτο καὶ ἀμειβομένων ὑπὸ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων· οὗτοι θὰ ἐπιβλέπουν τὰ παιδιά κατὰ τὰς ἐλεύθερας ὥρας των. Να ἀπαγορευθῇ ἀκόμη ἡ εἴσοδος τῶν παιδῶν εἰς τὰς αἰθουσας τῶν Δικαστηρίων, διότι πολλὰ τούτων παροτρύνονται καὶ μιμοῦνται ἐγκληματικὰς πράξεις. Ὅσάκις δὲ καλοῦνται ὡς μάρτυρες παιδιά, πρέπει αὐτὰ νὰ οδηγῶνται εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἀκροατηρίου μόνον κατὰ τὴν ὥραν ποὺ θὰ ἐξετασθῶν καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξέτασίν των ν' ἀπομακρύνονται.

Τέλος πολὺ πρέπει νὰ προσέξῃ ὁ τύπος, ὁ ὁποῖος διδάζεται ἀπὸ μικροῦς καὶ ἀπὸ μεγάλους καὶ ποὺ θεωρεῖται γι' αὐτὸν ὡς ἓν μεγάλο σχολεῖο ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ τύπος εὐρίσκειται στὰ χεῖρα ἀνθρώπων μορφωμένων, ἠθικῶν καὶ εὐσυνειδήτων, τότε οὗτος ἐκπηρεῖ τὴν σπουδαία ἀποστολὴν του. Ὅταν ὅμως ὁ τύπος ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν προσπόρις ὕλικου κέρδους καὶ μὲ χτυπητοὺς τίτλους μεταβάλλῃ σὲ μυθιστόρημα καὶ τὰ πρὸς ἀποτρόπαια ἐγκλήματα, τότε οὗτος ξεφεύγει ἀπὸ τὸν προορισμὸν του καὶ γίνεται ἔθνομικτός. Ἡ ἡρωοποίησις ὑπὸ αὐτοῦ πλειστον ἐγκληματικῶν παρσούρει· πολλές φορές θεατρικῶν ἡ-καὶ ἐπιπολαιῶν νέους εἰς τὸ ἐγκλήμα, γὰρ νὰ ἡρωοποιηθῶν καὶ αὐτοί. Τούτο γίνεται καὶ μετὰ ῥυπαρὰ καὶ φθοροποιὰ βιβλία, τίς φυλλάδες (μάσκα, χτυποκάρδι κλπ.), ποὺ ἀτυχῶς ὑπάρχουν πολλὰ καὶ μάλιστα προκλητικὰ καὶ φθηνά, ὥστε νὰ εἶναι περισσότερο προσεχτὰ στὰ παιδιά. Ἡ κυκλοφορία τῶν διδλῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἀπαγορευθῇ αὐστηρῶς καὶ μεθ' ὀλίγου κυρώσει.

Σοβαρὰ αἰτία τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ ἡ ἀστυφιλία, ἡ ὁποία τώρα τελευταία μαστίζει τὸν τόπον μας· ἐλόκληρες μάζες, ἀδικήτως φύλου καὶ ηλικίας, ἐγκαταλείπουν τὴν ὑπαίθρου καὶ σιτίζονται στὰ κέντρα, στὰ ὁποῖα ἡ ζωὴ ἔχει γίνει ἀσφυκτική. Ἀπὸ μὴ πρόχειρη καὶ ἐφήμερη ἐπίσκεψι, ποὺ ἔτυχε νὰ κάμῃ ὁ ἐπαρχιώτης τὴν Πρωτεύουσαν, ἐθαμβώθη ἀπὸ τὰς πελώριες πολυκατοικίες καὶ τὰς φαντασμαγορικὰς διαρτίνας τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τῆς Ἀθήνας καὶ ἐμόρφωσε τὴν γνώμην, ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει ὁ Παράδεισος, ἐνθ' ἐκεῖνος ζῇ στήν κόλασιν. Ἐστὶ οἱ γονεῖς τῆς ὑπαίθρου παρτρύνονται καὶ παίρνουν τὴν τομηρὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποχωρισθῶν τὰ ἀνήλικα πα-

διά τους καὶ νὰ τὰ στείλουν εἰς τὴν Πρωτεύουσαν ἢ καὶ σὲ ἄλλα ἀστικά κέντρα πρὸς ἀνεύρεσιν τύχης καὶ νὰ γλυτώσουν, τοῦλάχιστον αὐτά, ἀπὸ τὴν δυστυχία, ποὺ ἔδερνε αὐτούς.

Τί γίνονται τὰ παιδιά αὐτά; Ἀπροστάτευτα καὶ ἐγκαταλειμμένα τὰ περισσότερα γίνονται λεία τῶν ἐπιτηδείων, οἱ ὅποιοι τὰ ἐκμεταλλεύονται γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί. Ἄλλα πάλιν μένουν χωρὶς ἐργασία, ἀρχίζουν νὰ ἀλητεύουν καὶ, γιὰ νὰ ζήσουν, τρέπονται πρὸς ἐγκληματικὰς πράξεις καὶ καταλήγουν εἰς τὴν φυλακήν.

Τί πρέπει νὰ γίνῃ, γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ροπὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὸ κέντρον; Νὰ γίνῃ ἡ κατάλληλος διαφώτισις· εἶναι ἡ ἀπάντησις, ἡ πρόχειρη ἀπάντησις ποὺ δίδεται συχνά, ὅσάκις θέλομε νὰ ῥγούμε ἀπὸ τὴν δυστυχίᾳ, ἢ καὶ νὰ βγάλουμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν εὐθύνη. Καλὴ εἶναι ἡ διαφώτισις καὶ πρέπει νὰ γίνεταί αὕτη. Σωστὸ εἶναι ὅτι ὁ ἀγρότης πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὴν ὑπαίθρου μὲ τὸν καθαρό της ἄερα καὶ τὰς φυσικὰς καλλινέας τῆς. Νὰ μείνῃ ἐκεῖ, νὰ καλλιεργήσῃ τὰ κτήματά του καὶ νὰ ἀναθρέψῃ τὴν οἰκογενεάν του μετὰ τὰς Ἑλληνοχριστιανικὰς παραδόσεις, γιὰ νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν πολὺτες χρήσιμους στὸν ἐαυτὸν τους καὶ σ' αὐτήν.

Ἡ διαφώτισις ὅμως γίνεται μετὰ λόγια καὶ τὰ λόγια πετοῦν καὶ χάνονται, ἂν δὲν ἀκολουθοῦνται ἀπὸ ἔργα. Τὰ λόγια εἶναι προσωρινὴ παρηγοριά, χωρὶς νὰ θεραπεύουν τὴν δυστυχίαν. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου ζοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια μέσθ στὴν δυστυχίαν, πεινασμένοι, γυμνοί, καὶ ξυπόλυτοι· τὰ ρούχα τους φέρουν τόσα μπαλώματα, ποὺ εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὸ ἀρχικὸ ὄψασμα, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔγιναν. Αὕτη ἡ δυστυχία τοὺς ἀναγκάζει νὰ διώξουν ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά τους τὰ ἀνήλικα παιδιά τους μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι αὐτὰ θὰ ζήσουν καλύτερα ἀπ' αὐτούς.

Ἐπομένως δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ διαφώτισις μόνη, γιὰ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἀστυφιλία. Χρειάζονται ριζικώτερα μέτρα. Πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ὑποβληθῶν τὰ κέντρα σὲ κάποια θυσία χάριν τῆς ὑπαίθρου· πρέπει ὅλη ἓν μέρος ἀπὸ τὰ ἐκπολιτιστικὰ μας ἔργα νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὰ κέντρα καὶ νὰ δοθῇ εἰς τὴν ὑπαίθρου. Ἐχει καὶ αὕτη δικαιοσύνη, διότι εἶναι ἡ ζωοδότειρα. Θέλει καὶ αὕτη ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ πρωτόγονον φῶς τοῦ λυχνarioῦ, θέλει καὶ αὕτη λίγη ψυχαγωγία, θέλει τὸν ἀμαξιστὸν τῆς δρόμοις, γιὰ νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τὰ κέντρα καὶ νὰ μεταφέρῃ τὰ προϊόντα τῆς ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κατανάλωσιν καὶ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αἰσχρὰ ἐκμετάλλευσιν τῶν διαφόρων μεσάζοντων, γιὰ νὰ λείψῃ τὸ ἀποκαρδιωτικὸ φαινόμενον νὰ πωλῇ τὰ μήλα λ. χ. μὲ δραχμὴν κατ' ὅκων καὶ ἐδῶ νὰ πωλοῦνται 12 καὶ πολλές φορές καὶ 15 δραχμαί, ἢ νὰ σκπίζουν τὰ προϊόντα τῆς, διότι λείπουν τὰ μέσα τῆς μεταφοράς. Θέλει καὶ ἡ ὑπαίθρος τὸ γαστρὸ τῆς καὶ τὸ νοσοκομεῖο τῆς, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκάζωνται οἱ κάτοικοι τῆς νὰ ζητοῦν ἄσυλον καὶ θεράπειαν εἰς τὴν Πρωτεύουσαν. Θέλει καὶ αὕτη τὸ τηλεφῶνόν τῆς, τὸ γραμμῶν τῆς καὶ ἀκόμη καὶ τὸ ἐργαστάσιόν τῆς, γιὰ νὰ ποῦν ἀπασχόλησι· οἱ ἐργατικὲς τῆς χεῖρες καὶ νὰ ζήσῃ ὁ πληθυσμὸς τῆς. Θέλει τέ-

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΘΑΝΟΥ

Δημοδιδασκάλου Καλλιθέας Δωρίδος

Με μεγάλη συμπάθεια και κατανόηση διάβασα το άρθρο του έκλεκτου συναδέλφου κ. Γ. Κουλούρη! Και μ' άπειρο σεβασμό την άπάντησι του σεβαστού μου καθηγητού κ. Καλλιόφα!

Κι έρχομαι σήμερα τρίτος να καταπιαστώ με το θέμα. Δέν έρχομαι συνήγορος κανενός, γιατί ούτε για το διαλεχτό συναδέλφο νοιώθω τη σχετική του ανάγκη, ούτε πολύ περισσότερο για το σεβαστό δλων μας καθηγητή! Έρχομαι με τη δική μου άποψι! Κι άς μου συγχωρήση ο σεβαστός καθηγητής τις διαφωνίες κι ό έκλεκτός συναδέλφος τη διαφορετική θέσι!

Όμως γεγονός είναι, ότι όσο είναι αλήθεια, ότι ή ψυχολογική έπιστήμη είναι μία, άλλο τόσο είναι αλήθεια, ότι κάθε της κλάφος ή καλύτερα κάθε της ύπηρετης κι έργατης τράβηξε ανεξάρτητα κι αντίθετα άπ' τον άλλο Ξεφεύγοντας άπ' την παλιά συνειρμική ψυχολογία, που θεωρήθηκε—κι είναι!—άπηρχαιωμένη, καθένας μας έρωτά: ποιό δρόμο ν' ακολουθήσω; Κι

έδω ό καθένας μας είναι άτυχεστέρος του παλιού εκείνου Έρακλή! γιατί εκείνος είχε να διαλεξη μεταξύ Άρετης και Κακίας μόνο, ένώ έμεις έχουμε να διαλέξωμε μπρός σ' άναρίθμητες σειρήνες! Και το χειρότερο: ή κάθε μία μäs παίρνει άπό το χέρι, μäs καλοπιάνει και μäs δείχνει τ' όλάνθιστο περιβόλι της—ή πιστεύει ό σεβαστός καθηγητής πως κάθε σχολή ψυχολογική δέν έχει την δική της βάση, το δικό της περιβόλι;—Μά, μόλις μπαίνομε καλύτερα στην περιφέρειά της, παθαίνομε ότι και στα χωριά μας: την πλατεία ακολουθοϋν στενοί δρόμοι, σοκκάκια, που συχνά οδηγοϋν σι' άδιέξοδο!

Αυτό το έχουν νοιώσει δλοι, όσοι σπουδάζουν ψυχολογία πάνω στη ζωή. Κι αν θέλετε δλοι οι ιδρυτές των διαφόρων σχολών της! Γιατί αυτοί ξεκίνησαν άπ' τη ζωή, δέν ικανοποιήθηκαν μ' όσα διάβασαν κι έφτιασαν δική

λος ή υπαίθρος την έκκλησία της με τον μορφωμένο παπά της, θέλει το σχολείο της με το υγιεινό του διδασκλήριό και τον φωτισμένο και ένθουσιώδη δάσκαλό του για να μορφωθούν τα παιδιά της.

Εάν όλα αυτά θεραπευθούν, τότε αυτόμάτως θα σταματήσει ή άστυφιλία, ή όποία τόσους κινδύνους έγκυμονεί. Πρός αυτή την κατεύθυνσι πρέπει να στραφή ή προσοχή της Πολιτείας και δλων μας, εάν θέλουμε να διατηρηθώμε ως φυλή. Δά τον λόγον αυτόν θά έτολμοϋσα να υποστηρίξω ότι, χάριν της φιλάτης Πατρίδος, θά έπρεπε ώρισμένα εκπαιδευτικά έργα να άρχίζουν άπό την υπαίθρο, έπότε κανένας δέν θά την έγκατέλειπε.

Τέλος πιστεύω ότι θά περιορισθώ κατά πολύ ή έγκληματοκότης των άνηλίκων, αν επιτύχουμε να καταπολεμηθώ ριζικά ό **αναλφαβητισμός** και να μορφωθούν όλα τα Έλληνόπουλα. Είς τον τομέα αυτόν το Υπουργείον Παιδείας κατά την τελευταία τετραετία επέτυχε να μειωθώ άρκετά το ποσοστό των αναλφαβήτην της χώρας μας με την ίδρυσι και λειτουργία των Νυκτερινών Σχολών αναλφαβήτην, φυχή των όποίων είναι ό **Έλλην διδάσκαλος**, ό όποιος, ύπηρετών και είς τα τελευταία άκρα της Έπικρατείας, δίδει παντός το «παρών» για τα ένικα ζητήματα και είναι πάντοτε πρόθυμος και ακούρατος στη φωνή της Πατρίδος: είναι ό ακούμχος φρουρός έν πολέμω και έν ειρήνῃ, αν και ή Πολιτεία τον έχει παραγκωνήσει, ένῃ του έχει εμπιστευθώ κατά άγρια των άγίων, δηλ. τη διάπλασι της νεολαίας, ή όποία είναι ή έλπίδα του Έθνους μας. Συμφέρων ως έκ του του της Πολιτείας είναι, όπως μη άρξω, αυτή τον λειτουργόν της γαλήνης παιδείας να καταργη, περισσότερο ψυχικώς και να άπορηγευθώ, έδοτι ή ζημία

θα είναι μεγίστη διά το σύνολον και διά το Έθνος.

Ό αναλφαβητισμός, όμως, ό όποιος άποτελεί μάστιγα διά το Έθνος και ένα από τους κυρίους λόγους της έγκληματοκότητος των άνηλίκων, θά καταπολεμηθώ άτφαλέστερα και άποτελεσματικώτερα, εάν εξασφαλισθώ ή τακτική φοίτησις, ώστε όλα τα Έλληνόπουλα να τελειώσουν το βασικό σχολείο, δηλ. το δημοτικό. Σήμερα ένα ποσοστό των ύποχρέων προς φοίτησιν είς το δημοτικό σχολείο δέν έγγράφεται είς αυτό. Έκ των έγγραφέντων δέ ένα σημαντικό ποσοστό διακόπτει τη φοίτησί του. Από μία στατιστική του σχολ. έτους 1951—52 π.χ. προκύπτει ότι ένῃ στην Α' τάξι ένεγράφησαν 193.517 μαθηταί (άγόρια και κορίτσια), στην ΣΤ' τάξι ένεγράφησαν 105.269, δηλαδή πλέον των 88.000 διέρρευσαν άπό την πρώτη έως την έκτη τάξι, ποσοστό άρκετά σοβερό. Ό λόγος αυτός δημιουργεί το πρόβλημα του αναλφαβητισμού. Προς καταπολέμησιν της τάσεως αυτής πρέπει να τεθώ σ' έφαρμογή υπό της Πολιτείας ό άτονήσας νόμος περί ύποχρεωτικής φοιτήσεως και δλοι (καθένας στόν κυκλο της άρμοδιότητός του) να βοηθήσουμε να εξασφαλισθώ ή φοίτησις είς το δημοτικό σχολείο των εργαζομένων άνηλίκων ως και των άπροστατευτων και εγκαταλειμμένων.

Εύχομαι, Και και Κοι, όπως τα όσα ήκούσθησαν, ακούονται και θά ακουσθούν κατά την έξδομάδα αυτή, μη μείνουν ως ωραία λόγια, αλλά να γίνουν άφορμή μιας νέας σταυροφορίας με προσφορές και έργα χάριν του παιδιού και της φυλής μας, δια να δικαιούμεθα να υποστηρίξουμε ότι έχουμε την ικανότητα να γίνουμε και έμεις άξιοι πρόγονοι επιγόνων.

17-1-1958

τους σχολή! Δικαίωμα των και καθηκον των!

Δικαίωμα μας όμως και δικό μας καθήκον είναι ν' ακολουθοῦμε τὸ δικό τους παράδειγμα. Καί ποιοί περισσότερο σπουδάζουν στή ζωὴ τὴν ψυχολογία στὴν Ἑλλάδα χωρίς τὰ φτιασιδώματα τῶν ἐργαστηρίων καὶ τῶν τυμπανοκρουσιῶν τὸ θόρυβο; ποιοί στὰ πράγματα βλέπουν τὸ ὀρθὸ καὶ τὸ ἐσφαλμένο; καὶ ποιοί κατ' ἀκολουθίαν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσουν γιὰ τὴν ψυχολογία, πὺ χρησιμεύει περισσότερο στὴν ἀγωγή; Καὶ γιατί εἶναι ἄρα γε ἐπιστημονικώτερη ἢ ἀπλὴ θεωρία ἀπ' τὴν ὠμὴ πρᾶξι; μήπως γιατί ἡ τελευταία δὲν παρουσιάζεται φτιασιδωμένη; Ἀλλ' ἄθελά μου θυμοῦμαι τὰ λόγια τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ, ὅταν ἐτόνιζε μὲ τὸ θάρρος, πὺ τὸν διακρίνει πάντα, πὺς τὰ πὺ πολλά πρακτικὰ βιβλία γράφονται στὸ... γραφεῖο καὶ μακριὰ ἀπ' τὴν... πρᾶξι.

Κι ἐρωτῶ λοιπὸν: μήπως οἱ διαφορὲς σχολὲς τῆς ψυχολογίας ξεκινῶντας ἀπ' τὴν πρᾶξι, φτάνουν νὰ μὴν ἔχουν καμιά σχέσι μ' αὐτή; Καὶ τοῦτο λέγοντας ἔχω ὑπ' ὄψιν μου βέβαια, πὺς στὸ πειραματικὸν σχολεῖο τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν—τοῦλάχιστο σ' αὐτό!—γίνεται καὶ πρακτικὴ ἐργασία, πειραματικῆς καλῶτερα! Ὁμως σπουδαῖο!—γιὰ μᾶς τοῦλάχιστο τὸν σπουδαιότερο!—ρόλο στὸ πείραμα παίξει ὁ ἐξεταζόμενος! Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ἐν προκειμένῳ; Δὲ θάλεγα τίποτε, ἂν ἔλεγα παιδιὰ! Γιατί τὰ παιδιὰ αὐτὰ δὲν ἔχουν καμιά σχέσι μὲ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα! Παιδιὰ ἀνωτάτων ὑπαλλήλων καὶ ὑπουργῶν δὲν ἔχουν στὸ παθητικὸν τους καμιά «ἀβρυτύρωτη» μέρα καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἔχει καὶ τὴν ὑπὸ τίς διαταγὰς τοῦ ὑπηρεσίας! Τὰ παραλέγω; μάρτυρές μου οἱ τόσοι μετεκπαιδευθέντες συνάδελφοι! Κι ἐρωτῶ: γιατί τὸ πειραματικὸ νᾶχῃ τέτοια σύνθεσι μαθητῶν καὶ γιατί γιὰ τέτοιο νὰ μὴ χρησιμοποιῆται ἓνα ὁποιοδήποτε συνοικιακὸν σχολεῖο ἀπ' τοῦ ὁποῦ τὴ φοίτησι ν' ἀποκλεισθῇ καθένας, πὺ δὲν κατοικεῖ κοντὰ; Γιατί τὴν ψυχολογία θεραπεύοντας νὰ μὴν χρησιμοποιοῦμε γιὰ ἐξεταζόμενους τὰ ποικίλα πλήθη τῶν συνοικιακῶν σχολείων, ὅπου τόσα θὰ μπορούσαμε νὰ διδασκοῦμε;

Μήπως προσφέρεται καλῶτερα τὸ ὑλικὸ τοῦ πειραματικοῦ; Γιὰ μᾶς ὅχι! Γιατί ἔρχονται ὅλα τους τὰ παιδιὰ ὅχι ὅπως φυσικὰ τους εἶναι πλασμένα, ἀλλὰ ὅπως τὸ περιβάλλον τὰ προσάρμοσε! Καὶ θυμοῦμαι αὐτὴ τὴ στιγμή κάποιον παιδάκι, πὺ ἀπάντησε σὲ κάποιον μετεκπαιδευμένο συνάδελφο, πὺ θέλησε νὰ τὸ φοβερῶν μετὰ τὴν δασκάλα του γιὰ συνεχιζόμενη ἀταξία «σὺν τῆς βαστᾶς ἂς μὲ πειράξῃ! Θὰ πῶ τοῦ μπαμπᾶ μου νὰ τὴ μεταθέσῃ!».

Παιδιὰ λοιπὸν ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπ' τὴ λοιπὴ Ἑλλάδα, παιδιὰ, πὺ κατὰ 80% ἔχουν ἰδιαιτέρους δασκάλους! Νᾶ! γιατί ἀπ' τὴν ἀφύσικη αὐτὴ ἀτμόσφαιρα ξεφεύγαμε καὶ τρέχαμε ἀνικανοποίητοι στὰ πρότυπα τῶν περιφερειῶν! Γιατί στὰ τελευταῖα βρῖσκομε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅ,τι ζοῦμε ἢ κατὰ συγγενικὸ!

Κι ἐδῶ ἀκριβῶς δίνω δίκιο στὸ διαλεχτὸ

συνάδελφο κ. Κουλούκη καὶ μ' ἄπειρο σεβασμὸν λέγω στὸν κ. καθηγητὴ: μήπως ἡ διδασκαλία τοῦ Kretschmer δὲν ἔχῃ ἄμεση ἐφαρμογὴ στὰ πολλὰ παιδιὰ μας; μήπως δὲν εἶναι τόσο ἐξυπηρετικὴ καὶ τῶν πάντων πανάκεια; Γιατί ὅλοι μας παρατηροῦσαμε πὺ πολλὴ ζωὴ στὰ πρότυπα τῶν περιφερειῶν καὶ τῆς Μαρσαλείου Ἀκαδημίας ἀπ' ὅ,τι στὸ πειραματικὸν, ὅπου ὑποτίθεται, πὺς λόγῳ τῆς διαγνώσεως τῶν μαθητῶν βάσει τῆς σχολῆς Kretschmer, θὰ ἔμπρεπε τὰ πάντα νὰ ἦσαν ἀσυγκρίτως καλῶτερα! μήπως δὲ μὴν νὰ δεσμεύσῃ καθόλου τὴν κλίσι τοῦ παιδιοῦ, νὰ τὴν καθορίσῃ, καὶ νὰ προείπῃ τὸ μέλλον τοῦ ἀπ' τὴ σωματικὴ του διάπλασι, τὴν τόσο μεταβλητὴ; Κι ἀναφέρει βέβαια ὁ πάντα σεβαστὸς καὶ πραγματικὰ σοφὸς καθηγητὴς καὶ παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα τὸ παρακολουθούμενον ἄτομον ἄλλαξε καὶ ψυχολογικὰ—ἔστω καὶ λίγο!—ὅταν ἐπάχυνε ἢ ἀδυνάτισε. Καὶ λέγει, ὅτι πιθανὸν τοῦτο νὰ συνέβῃ λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σωματικοῦ βάρους. Ἀλλ' ἐρωτῶ: ποιὸς μᾶς πείθει γι' αὐτό; τί μᾶς ἐνισχύει ἔστω καὶ λίγο τὴ σχετικὴ ὑπόψιν; καὶ γιατί εἶναι ἀληθοφανέστερο τὸ ὅ,τι ὅ,τι ψυχολογικὴ μεταβολὴ σημειώθηκε ὀφείλεται στὴν καλῶτερη ἢ χειρότερη διατροφή καὶ γιατί δὲν εἶναι λογικώτερο ὅ,τι ὀφείλεται στὰ διαφορετικὰ συναισθήματα πρὸς ἐκείνους, πὺ τὸ διατρέφουν; Δὲν τὸ κρύβω, πὺς κάτι τέτοιες διαπιστώσεις εἶναι ὅχι διαπιστώσεις, ἀλλὰ κατ' ἐπιθυμίαν συμπεράσματα!

Εἶναι ἀλήθεια βέβαια, πὺς, ὅταν ὑποκείμενο τῆς ἐξετάσεως εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἐρωτήματά μας μένουν ἀναπάντητα! Ἀν ἡ φύσις σπᾶταλα κι εἰλικρινὰ ἀπαντᾷ στὰ ἐρωτήματά μας καὶ φτάσαμε νὰ παίρνωμε ἀπαντήσεις κι ἔξω ἀπὸ τὸν πλανήτη μας κι ἴσως ἀπ' τὸ ὑπερπέραν, ὁ ἄνθρωπος παρ' ὅλα αὐτὰ ἐξακολουθεῖ νᾶναι μυστήριον, αὐτὸς ὁ ἄγνωστος θεὸς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, στὸν ὁποῖον θυσιάζομε ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, πὺ καλοῦμε Εἶναι!

Κι ἴσως ἢ μᾶλλον εἶναι βέβαιον, πὺς ποτὲ δὲ θὰ μάθωμε τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ γιὰ μένα τοῦτο εἶναι τόσο βέβαιον, ὥστε πιστεύω, πὺς πάντοτε οἱ ψυχολόγοι μας θὰ μοιάζουν μὲ τὸ διαρρήκτῃ ἐκείνο, πὺ προσπαθεῖ μάταια σχηματίζοντας μιὰ λέξι ν' ἀνοίξῃ τὸ λουκέτο, πὺ κλειδώνει τὸ θησαυρό. Κι ὅπως ἐκεῖνος δοκιμάζει χίλιους· δυὸ συνδυασμοὺς γιὰ νὰ πετύχῃ τοῦ σκοποῦ τοῦ τὸ ποθοῦμενον, ἔτσι κι αὐτοὶ ἰδρύουν σχολὰς ἐπὶ σχολῶν καὶ κλάδους καὶ παρακλάδια γιὰ νὰ ἐξετάσουν τὸν ἄνθρωπον.

Κι εἶναι τιμὴ καὶ περηφάνεια μεγάλη, πὺ φέρνει ἱκανοποίησι σ' ὅλους μας, τὸ ὅ,τι ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι, ἀφήνοντας παράμερα τὸν ἐνιαῖον ἄνθρωπον, ἐξετάζομε τὸ Γιωργάκη καὶ τὸν Κωστάκη, τὴν Κική καὶ τὴν Κατίνα, καθένα χωριστὰ, τοὺς νοιώθωμε καὶ μᾶς νοιώθουν, τοὺς ἀγαποῦμε καὶ μᾶς ἀγαποῦν, τοὺς χαρίζομε τὴ γνώσιν μὲς στὴ χαρὰ καὶ μᾶς ἀνταποδίνουν τὸ σεβασμὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη!

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΑΓΕΝΑ, Δημοδιδασκάλου

(Σχεδιάσμα από την έτοιμη για έκδοση μελέτη το)
«Λογογραφικές κατευθύνσεις για τον "Έλληνα διδάσκαλο»

Η χαρακτηριστικώτερη φράση που έρμηνεύει την έννοια της παραδόσεως και αξιολογεί τη φρονηματιστική της δύναμη, είναι η περίφημη **Πινδαρική** μεγαλοστομία «Γέννοιο οίος έσι». Ο Πινδαρικός αυτός συμβολισμός που βγαίνει μέσ' απ' τα καίρια της Έλληνικής συνειδήσεως και που παίρνει με ιδιαιτέρη μορφή στην ίδια την Έλληνική ζωή, αποτελεί για τη φυλή μας «κεφάλαιον του νοείν» το όποιον μπορούμε ν' αντίλουμε το ιδεώδες της Έλληνικής μας άγωγής και του Έθνικού μας χαρακτήρος.

Το πνεύμα με το όποιο η ανθρωπότητα έδημιούργησε το σύγχρονο πολιτισμό (πνευματικό· υλικό) με πήρε μιὰ παγκόσμια, πλατειά, έκταση, κυκλοφούσε μέσα στην έλληνική παράδοση, σαν άκαταστά-χτο υλικό γνώσεων, όπου ο Αισχύλος το ένσάρκωνε στον ήρωα της πανανθρώπινης τραγωδίας, τον «Ηιοσηθέα». Η φιλοσοφική και επιστημονική γνώση, η τέχνη και κάθε άλλη πνευματική εκδήλωση, οδηγεί το άτομο στην ανάταση και την ήθικη τελείωση, είναι δημιούργημα του Προμηθέως ο οποίος «έκπροσωπεί το πράττειν εξ έπignώσεως σκοπού» και το βαθύτερο λόγο των πραγμάτων, που έχει επίσης την τάξη στις τυφλές δυνάμεις της φύσεως αλλά και που διορίζει τον ανθρώπινο νόον απ' το λογικό.

*Ψυχής πείρατα ιών ουκ' αν ξεύροιο πᾶσαν επι-
σπευόμενος οδόν· οὕτω βαθύν λόγον έχει».*

Με τον παραπάνω στοχασμό του ο 'Ηράκλειτος καταταίνει την παράδοση της φυλής μας, όπου το έθνος της, ο χαρακτήρας της και η σύστασή της, αποτελούν το ένιατο έλληνικό πνεύμα, αλλά και δίνει

Και στην έπιθυμία μας νά νοιώσουμε όλα τα παιδιά—ένα ένα!—γρηγορώτερα χρησιμοποιού-με της ψυχολογίας το μάτσο με τα κλειδιά! Και ν' αφήνομε κανένα άχρησιμοποίητο και παραπο-νούμενο! Νά! ποδ' όφειλονται οι επανειλημμένες απόψεις των ψυχολογικών βιβλίων! Γιατί έμεϊς συζητούμε σε σχολές και δέν μᾶς ένδιαφέρει ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ο ίδανικός κι άνύπαρκτος—γιατί απ' τα πρώτα γράμματα της ψυχολογίας, που διαβάσαμε τοῦτο μάθαμε: κανένας αν-θρώπος δέν μοιάζει απόλυτα με τον άλλο!—Αλλά τα παιδιά μας τα συγκεκριμένα, που μπρο-στά μας βρσκοιται! Κι αυτών τα προβλήματα προσπαθούμε νά λύσωμε, αυτών τα μυστικά ν' αποκλύψωμε κι αυτά στο δρόμο τους νά βοη-θώμε!

Κι όσο χαιρόμαστε για κάθε νέο αντικλειδι, που βρίσκεται, κι όσο τρέχουμε νά το πάρωμε, κι όσο εξετάσωμε κι ένδεχόμενα νά το χρησιμο-

το βαθύ νόημα της έλληνικής σκέψεως στην εικόνα του λόγου, αξιολογεί τα στοιχεία της έθνικής μας υποστάσεως και της παραγωγικής μας δυνάμεως, αλλά και εξασφαλίζει δια τις άπειρες γενιές τή φρονηματισμό και την ένταξή των στον έθνικό μας πολιτισμό, διδάσκοντας το αιώνιο πνεύμα που συνδέει και χαρακτηρίζει τους ανθρώπους, σε σχέση προς το θεσμό της κοινής καταγωγής, ένισχύει την διατήρη-ση της έννότητος, τους νόμους της ζωής του ανθρώ-που των οποίων ο χαρακτήρας εξαρτάται απ' τα ή-θικά βιώματα και τα έργα του.

Η έλληνική συνείδηση μέσ' την αντικειμενική της άπλοχωριά, με τον ανάλογο επαναστατικό της δυναμισμό και την έντελεχειακή της προώθηση, έπλασε το έξιδανικευμένο πλάσμα της, που γίνηκε με το χρόνο ένα και πέρασε σε μιὰ μορφή υπεριστορι-κότητας για νά φρονηματίζη τις γενιές που φεύγουν, τις γενιές που έρχονται αλλά και νά διδάσκη το νεώ-τερο έλληνικό ανθρωπισμό σε πλαίσια μιᾶς καινούρ-γιας αναγεννήσεως, όχι της στατικής μαθήσεως αλλά της βιωματικής ανάγκης και της ενεργητικής βουλή-σεως γυϊ αντικειμενική δράση.

Η ανάγκη αυτή δέν είναι ένας ισχυρισμός που έκπηγάζει απ' την υποκειμενική παραδοξολογία μιᾶς άτομικότητας, αλλά βγαίνει απ' ένα ψυχικό κόσμο με άπειρανθρώπινη υπόσταση και γίνεται αντικειμε-νική άξία με ανάλογο περιοχόμενο προς τή βαθύτε-ρη ουσία του λαού. Η ουσία και το βάθος της φυ-λής μας που διαγράφουν τις κρίσεις της τριλογίας του χρόνου, (παρελθόν, παρόν, μέλλον) έχουν σχέση μόνο με τή μοῖρα που εργάστηκε για την οργανική διάπλαση του έλληνικού στοιχείου, μαζί με τους θεούς. Η μοῖρα αυτή είναι η ώργανωμένη δύναμη

ποιήσωμε για το καλό των μαθητών μας, άλλο τόσο ξέρομε καλά, πώς όσο τέλειο κι αν είναι, δέν είναι παρά ΕΝΑ μόνο απ' τα ΠΟΛΛΑ άν-τικλείδια!

Κι εύγνωμονώντας τον έφευρέτη του κι ι-δρυτή της νέας ψυχολογικής σχολής και διαβά-ζοντας τους διθυράμβους των όσπδων, που συ-χνά γίνονται «βασilikώτεροι του βασιλέως», φέρνομε στη θύμησί μας το τόσο ταιριαστό ποίη-μα του γερμανού Ludwig Fulda «ή 'Αλήθεια»:

*«Ένας καθρέφτης λαμπερός
απ' τα οὐράνια πέφτει παλάτια
—με πονηριά του Σατανά—
στή γη και γίνεται χίλια κομμάτια.
Οι άνθρωποι τρέχουν κοντά,
κανένας ένα κομματάκι αρπάζει
κι όμως πιστεύει στα σωστά,
πώς όλο τον καθρέφτη εξουσιάζει».*

(Στοιχεία Φιλοσοφίας Rausch—Λάμπα σελ. 256)

του λαού, που γονιμοποιεί τη χρονική ψυχή και εκφράζει σε όλη τη δυνατή έκταση, ό,τι αισθάνεται ή ψυχή του λαού και ευδοκίμει εκεί όπου υπάρχει δυναμισμός και ενεργητικότητα, φαντασία και ομορφωμορφή. Η μόρφωση που κομβεί την έννοια της ενεργητικής δυνάμεως «τό δυνάμει όν» και εξασφαλίζει όλες τις ειρωικές προϋποθέσεις του παν-Ελληνισμού, πρέπει να καλλιεργείται με τη δυναμική λειτουργία των λαϊκών αισθημάτων και την επιτήχυνση του χρόνου, μ' αυτά τα δυο στοιχεία που συγκροτούν την όρθη έννοια της παραδόσεως.

Η αξιολογία της παραδόσεως προϋποθέτει την αναβίωση του λαού και κεντρίζει ιδιαίτερα το φιλότιμο του συνόλου, το συναίσθημα της τιμής όπως θα λέγαμε στην ψυχολογία, για την ανάπτυξη και επιβίωση της ιστορικής του συνειδήσεως, που αυτή καθ' αυτή είναι το ίδιο το σύνολο, ο λαός, η κοινότητα του πνευματικού είδους της οποίας τα μέλη συνδέονται με το θεσμό της κοινής καταγωγής και μορφοποιούνται στο χρόνο.

Η έννοια αυτή της παραδόσεως δεν είναι απλή ιδέα, που κατά τα συνήθη υπάρχει δια τον παράλληλο και συνάλληλο σχηματισμό των έννοιων, αλλά υπάρχει σαν ιστορική πραγματικότητα και φρονημάτιζε, σαν άμεσος παράγοντας ζωής. Μια ζωντανή λαϊκή εκδήλωση μέσα σ' ένα θυμοσοφικό τετράστιχο που έχει τη μορφή του αξιώματος και του μεταφυσικού νόμου, μας αποδεικνύει τη γνησιότητα, το κύρος και την έννοια της υπάρξεως της λαϊκής εκδήλωσεως.

«Από τη γη βγαίνει νερό
κι' από την έλιά το λάδι
κι' από τη μάνα την καλή
βγαίνει το παλληκάρι».

Η παράδοση είναι το άμεσο περιβάλλον κάθε ανθρώπινης υπάρξεως που συγκροτείται με βαθύτερα αίτια της δημιουργίας, μ' ένα είδος αντιστηκότητας για τη διατήρηση του πιο καθάρσιου και ξάστερου στοιχείου, του είδους, τη μορφή της ψυχής και «...γι' αυτό απ' το λαϊκό μας σχολείο δεν πρέπει να βγαίνουν ποτέ έλληνόπουλα χωρίς συνείδηση του έσωτερικού τους δεσμού προς το είδος και τα δημιουργήματά του, χωρίς γνώση σαφή των μεγάλων σκηνών και φυσιογνωμιών που ήταν μοιραίες για την πορεία του γένους μας, μέσα στη χρονική μας μοίρα, χωρίς τέλος να γνωρίζουν να διακρίνουν το δικό τους απ' το ξένο...» (Εύρ. Κωνσταντοπούλου : Γεν. Παιδαγωγική).

Η λογογραφική επιστήμη, που την καθολικότητα της έπεσφράγισε ο αιώνας μας, απέδειξε, ότι : ευγράπελος ευφημισμός, μία ποροιμία, ένα τραγούδι, ένας μύθος, μία διήγηση και η καθάρια ελληνική τέχνη με τον εκδηλο χαρακτήρα της, αποτελούν την πιο γνήσια πηγή συγκεντρώσεως μορφωτικών αγαθών. Το έθνικό μας κεφάλαιο απ' όπου αντίστοιχα απορρέει το έθνος και που διαισθάνουμε για την άγωγή και τη μόρφωση των παιδιών μας, είναι αυτή η ίδια η παράδοση, που κυκλοφορεί μέσα στο αίμα μας και μας σπρώχνει πάντοτε προς τη δημιουργία. Χαρακτηριστική είναι η άδανασμι της φυλής μας μέσα στον άπειρο χρόνο που πέρασε και

έρχεται ως το σήμερα που λέγεται παρόν, τραγουδώντας και δημιουργώντας χωρίς να χύση τίποτα απ' το άρχετο νόημά της, διατηρώντας το βάθος της κλασικής της ιδιότητας και τον πνευματικό της χαρακτήρα. Λογολογημένα χαρακτηρίστηκε απ' ένα λόγο πως η Έλλάδα έζησε γιατί τραγουδήσε. Σαν το πουλί κελιάζει συμπληρώνει ο Γκαίτε και σαν τον άνθρωπο που αισθάνεται μπορούμε να ποίμε εμείς σήμερα.

Η βαθειά γνώση των λαϊκών εκδηλώσεων μας χαράζει το χαρακτήρα από μία πνευματική έθνική συγκρότηση και μι' ξαναίγει τη λεωφόρο προς την άδανασμι, δίνοντας ιδιαίτερα την ευκαιρία να γνωρίσουμε εμείς οι νεότεροι ποιό είμαστε, σε τί πιστεύουμε, ποιός είναι ο έθνικός μας χαρακτήρας και ποιά η βαθύτερη ουσία των κρίσεων που ανάμεσά των διαπλάσσεται ούτος. Η διύπλαση του χαρακτήρα αποτελεί το δυσκολότερο πρόβλημα της εφηρμοσμένης παιδαγωγικής επιστήμης και της ψυχολογίας, γιατί ο χαρακτήρας προϋποθέτει συγκροτημένη ενότητα της ψυχής και ολοκληρωμένη διαδοχή εξέλιξης, όπως το άτομο να συνδεθεί απόλυτα με τις σχετικές εκρίσεις του χρόνου, αλλά και με τις πνευματικές εκρίσεις του λαού του, και' αναλογία με τη διάρκεια του. (Την ιστορική του μορφή, την πραγματολογική του μορφή, τη μορφή της ανάπτυξής του και του συναίσθηματός της ενότητας).

Αρα κάθε διδακτική ενότητα που θα χρησιμοποιήσουμε για ν' αναπτύξουμε την έσωτερική του πορεία προς μία τελείωση και κάθε μεθοδική παρεμβολή για την ισχυροποίηση του χαρακτήρα και της έθνικής βουλήσεως θα πρέπει να είναι συνδεδεμένη με ό,τι το παιδί φέρνει μαζί του απ' το έγγυς περιβάλλον (1) της ζωής του, απ' τα άμεσα βιώματά του (σε έντυπώσεις, εικόνες, απορίες, ασχολίες) και από την ίδια την ψυχή του άκόμη, για να μπορέσουμε ν' απλώσουμε σε όλη τη δυνατή έκταση τον πλούτο που συναποκομίζει το παιδί στο σχολείο και να έμβυθνη σε πλήρη κατανόηση δομής, σχέσεων και αξιών. Ο πλούτος αυτός για το παιδί ειδικώς είναι ένα άφηρημένο σύνολο ασκήσεων και λειτουργιών άκόμη και το παιχνίδι του, γιατί δεν έχει ανεπτυγμένη την ιδιότητα της κρίσεως για να συνδυάζει, να αφαιρεί, να προσθέτει και να δίνει τη φόρμα από μία έννοια. Λέγει το παιδί :

— «Ανεβαίνω στη σκυιά
και πατώ στην καρδιά...» ή

παίζει τα χελιδονίσματα κ. ά. παιχνίδια που ανταποκρίνονται στην ιδιαίτερη φύση του.

Στις προσπάθειες αυτές που καταβάλλει το παιδί για να ταιριάσει τις άδεξιες κινήσεις του σ' ένα μοτίβο σαν το παρμπάνω, δεν ενδιαφέρεται για την ουσία, ούτε για το έθος μιας λογοτεχνικής προσφοράς του, αλλά για το ρυθμικό τίπο, για την άρμονία και τον ανστηρό ήχητισμό του μοτίβου, που θα τον προσαρμόσει σε κάθε του κίνηση, ή όποια αντι-

1. Β. τ. π. Ζορμπά : «Το παιδί και το Σχολικό περιβάλλον». Προκειται να χρησιμοποιήσωμε όλα τα περιβάλλοντα ένθα ή το παιδί, το σχολείο, το οικογενειακό περιβάλλον, την κοινωνία από την οποία εξαρτάται.

στοιχεί και σε μιὰ εκδήλωσή του. Έκδηλωση **που δ χαρακτήρας της** ενάτιζέται με τὸ χαρακτήρα τοῦ λαοῦ καὶ τὴ χωρικότητά της ἰδιαίτερα ἢ δύναμη τῆς πληθωρικῆς καὶ εὐσυνκίνητης μορφῆς ἀπὸ κάθε συναισθημα καὶ ἰδιαίτερα τῆς συγκινήσεως, ποὺ φτιάχνει τοὺς θρύλους καὶ ἔχει μέσα του ζωντανή τὴν ἐννοια τῆς δημιουργίας.

Μέσα στίς ἀντιλήψεις αὐτῆς ὑπάρχει ἕνας ὑπερβολικὸς στοιχισμὸς ποὺ οὐσιαστικὰ δικαιολογεῖται γιὰ τὸ παιδί, γιατί στήν ἡλικία αὐτὴ διέχεται τὸ στίδιο τῆς μαγικῆς ἀντιλήψεως καὶ θέτει στὸν ἐαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ στὰ πρῶτα τῆς ὑπερφυσικῆς δυνάμεις, ποὺ ἔχουν μαγικὸ χαρακτήρα καὶ νοιώθει ἔτσι ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση καὶ ζῆ τὰ ἄλλα του παιγνίδια σ' ἕνα παραλληλισμὸ «ἐξομότης τοῦ σώματος καὶ ψυχικῆς χαρῆς καὶ γοητείας».

Δὲν εἶναι μόνον τὸ παιδί ποὺ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του ἐξηρημαμένο ἀπὸ τὰ φαντάσματα αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ποὺ ἔχει διαμορφωμένη τὴν συνειδήσή του ἔρχεται σὲ ἐπικρὴ με διαφορά ἐξερσγενῆ κρίματα (ποὺ προέκυψαν ὕστερα ἀπ' τὴν παραδοχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὠρισμένων εἰδολωλατρικῶν ἐκδηλώσεων κυρίως τοῦ ἀνιμιτισμοῦ) τῆς νεοαῖδας, τὰ στοιχεῖα, με τῆς μεταφυσικῆς τῶν ἰδιωτικῆς μετὶ τὴ δύναμη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ μέσα τους, καὶ φτιάχνει τὴν κοσμογονία του ἀλλὰ ἔχει καὶ ἀνάγκη ἀπὸ τὴ συμπαράσταση τῶν στοιχείων αὐτῶν, ὥπως μῆς φανερώνει ἕνα τραγούδι τῆς Ροῦμέλης:

*Ἡ Μάρα μας τραγούδησε
ἀπάνω στὸ γιοφῶρι
καὶ τὸ γιοφῶρι ὁράγισε
καὶ ὁ ποταμὸς ἐστάθη*

*Καὶ τὸ στοιχεῖο ἐστάθη
ἐβγήκε ἀφ' οὐρανόθεν
λέγετο Μάραμ, λέγετο
τὸ θλιβερό τραγούδι.*

Οἱ ἀντιλήψεις αὐτῆς μετὶ τὴ μαγικὸν χαρακτήρα καὶ τὴ μεταφυσικὴ τῶν ἰδιωτικῶν δὲν εἶναι γεννήματα τῆς φαντασίας τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ μπορούμε νὰ ποῦμε, γνώσεις ποὺ κυριαρχοῦν ἀσυνείδητα καὶ ἔχουν ἀμεση σχέση μετὶ τὸ λαὸν του καὶ τὴν ἐθνικὴν του ὑπόσταση. Κάθε παιδικὸ παιγνίδι ἔχει μέσα τὸ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς παραδόσεως ποὺ ἀσχεῖ τὴ γοητεία του καὶ ἀναγκάζει τὴν παιδικὴν ψυχὴ νὰ πλημυρίζῃ ἀπὸ διάνεση καὶ κίνηση γιὰ δημιουργία.

Παίζει τὸ παιδί τὸ «κρυφτό» ἕνα ἄπλο γὰ μῆς τοὺς μεγάλους παιγνίδια, ἴσως ἀδιάφορα. Γιὰ τὴν παιδικὴν ἵπαρξιν ἔχει βιολὸγ νόημα καὶ παίρνει ἰδιαίτερο χαρακτήρα, γιατί μετὶ τὸ «κρυφτό» τὸ παιδί ζῇ ἐντονα μιὰ κατάσταση τοῦ λαοῦ. Ἰσως τῆς σκλαβιάς. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ εἶναι κατάλοιπο ἐποχῆς καὶ μορφῆς τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι τυχαῖο γεγονός ποὺ γίνεται σὺν ψυχολογία μόνον, ἀλλὰ ξεκινάει ἀπὸ βαθύτερα αἰτία ποὺ κυριαρχοῦν σὲ κάθε παιδί σὺν γνώσεσις αἰτιολογία. Τὸ παιγνίδι τοῦ «κλέφτη» ποὺ τὸ παιδί παίρνει τὸ ξύλινο ντογάκι καὶ ἀναρωτᾶται σὲ βροχὴς ἢ καὶ σὲ δένδρα καὶ σφυρίζει, τραγουτεῖ καὶ χορεύει, φωνάζει καὶ κλαίει καὶ πολλὰς φορὲς κίνοει καὶ παραινύει δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ἐκδήλωση τῆς διατήσεως τῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας του. Ἡ ἀπορροή του γίνεται ἀπὸ

βίωμα ποὺ χαράζει καὶ τὴ σφραγίδα τῆς φυλῆς του. Τὸ κορίτσι τῆς περισσότερῆς φορῆς, στὸ παιγνίδι του, γίνεται νοικοκυρά, μιὰ ἰδιώτης μητέρα. Στὴ μορφὴ τῆς κούκλας παίρνουν σίρκα οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ ἔχουν σχέση μετὶ τὴν γέννηση, τὴν βάφτιση, τὴν ἀνάσταση, τὸ γάμο ἀλλὰ καὶ τὸ θάνατο ἀκόμη. Πολλὰς φορὲς βροχόμαστε μπροστὰ σὲ τέτοιες παιδικὲς ἐκδηλώσεις καὶ τῆς ἀντιπαροχόμαστε ἀδιάφοροι χωρὶς νὰ ἐνδοσχοποῦνε καὶ νὰ ἐρμηνεύσουμε τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς ποὺ δὲν ἔχουν μόνον βιολογικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ καὶ χωρικότητα ἱστορικῆς διαδοχῆς καὶ ἱστορικῆς κρίσεως.

Οἱ παιδικὲς αὐτῆς ἐκδηλώσεις κοῖνον μέσα τους τὸ μυστικὸ τῆς ὁργανικῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ ἀναπτύσσονται ἀμέσως στὸ παιδί καὶ δημιουργοῦν τὴ μοῖρα του ποὺ συνδέεται ἐπίσης μετὰ τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς του. Στίς ἐκδηλώσεις αὐτῆς μετὶ τὸν ἐκπαιδευτικὸν χαρακτήρα, τὸ παιδί βρίσκει τὸ ἀρχικὸ κύτταρο ποὺ θὰ ἀλλάξῃ καὶ θὰ πλατύνῃ τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ του, γιατί ἱστορικὰ καὶ βιολογικὰ ἀποτελοῦν οἱ ἐκδηλώσεις στάδια πορείας καὶ ἐξελίξεως τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ του.

Ἄν στὴ φυλὴ μας παρακολουθήσουμε τὴν ἱστορικὴ τῆς συγκρότηση καὶ τῆς ἐξωρτήσεως τῶν γεγονότων, σὲ μιὰ πορεία μεταβίβασις, θὰ δοῦμε ὅτι τὰ πάντα ξεκινοῦν ἀπὸ κάποια βαθύτερη ὁρμή, ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ ἀμυνα γιὰ τὴ διατήρηση τῆς φυλετικῆς μας συνειδήσεως, γιὰ τὸν ἐθνικὸν μῆς χαρακτήρα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς κληρονομιάς μας καὶ θὰ πρέπει τὸ βιολογικὸν νόημα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας νὰ ταυτίζεται μετὰ τὸ νόημα τοῦ ἐθνισμοῦ μας καὶ γιὰ τὴν ὁλοκληρώση μιᾶς διαισθητικῆς ἐθνικῆς μορφώσεως καὶ ξεκινᾶμε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς παραδόσεως τῆς ἀπλῆς λαϊκῆς ἐκδηλώσεως, ὅπου μέσα της κυριαρχεῖ τὸ ἐθνικὸν ἰδεῶδες, διαγράφεται ἡ καθαρότητα τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, οἱ γνήσιοι πόθοι καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ λαοῦ μας, οἱ ἀγῶνες του, οἱ ἥρωες σοῖ του, τὰ κατορθώματά του, οἱ ἐθνικὲς του πνευματικοεδαφικὲς διεκδικήσεις, οἱ ἐνθουσιασμοὶ του, οἱ κοινωνικοὶ ἀκατάλυτοι θεσμοί, οἱ θρησκευτικὲς του πεποιθήσεις, ἡ δικαιοσύνη, οἱ ἀναιδέσεις τῆς ψυχῆς του καὶ κάθε ἐννοια ποὺ ὁλοκληρώνει τὸν κύκλο τῆς ἐθνικῆς προσωπικότητος.

Σήμερα οἱ παιδαγωγικὲς κατευθύνσεις ἐκπηγάζουν ἀπὸ Ἰνστιτούτα ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μετὰ τὴν ἐλληνικὴν πραγματικότητα καὶ ποὺ προσπαθοῦν νὰ σπλάβουν μέσα στὰ πορίσματά των τὸ νόημα μιᾶς πανανθρώπινης ἀγωγῆς με κοινὲς ἐπιδιώξεις καὶ σκοποὺς, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν ψυχικὴ σύσταση καὶ τὸ χαρακτήρα κάθε λαοῦ, γιὰ τῆς ἰδικῆς του συνθήκης ζωῆς καὶ δημιουργίας γιὰ τὴν ἐθνικὴν του ψυχὴ «τὸ προῖριον περὶ τὸ ὁποῖον θὰ δοθῇ ἡ τελευταία μάχη ἐξ ἧς θὰ κοιτῇ περαιτέρω ἡ ζωὴ, ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ τύχη τοῦ λαοῦ ἐκείνου». (Ι. Σκουτεροπούλου: Σκοπός, ἐγωγή τῶν Ἑλληνοπαίδων).

Ἡ παραδοσὴ σήμερα ἰδιαίτερα μέσα στὸν ἐθνικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ μας, πῆρε μιὰ ἰδιαίτερη μορφὴ καὶ ραφινισμένη ἀπ' τὴ λογογραφικὴ ἐπιστήμη, ἀρχίζει νὰ εἰσέρχεται (καὶ νὰ παίρνῃ κάποια θέση) καὶ στὸ κινούμενον τῆς ἀγωγῆς γιὰ τὸ φρονηματισμὸ τοῦ λαοῦ σὺν ἱσχυρὸς πλέον παραγοντικῆς ζωῆς καὶ ἐξελίξεως καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἀνα-

ΟΠΟΙΑ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΕΠΙΦΟΡΤΙΖΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΝ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΜΜ. ΞΕΚΑΛΟΥ, Δημοδιδασκάλου

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

Ἐτερον σημεῖον τὸ ὁποῖον κρίνουμεν σκόπιμον ν' ἀναπτύξωμεν πρὶν εἰσελθόμεν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς καταρτίσεως τῶν καθηγητῶν οἱ ὅποιοι θὰ διδάξουν τοὺς δημοδιδασκάλους, εἶναι ἡ μορφή σπουδῶν τὰς ὁποίας οἱ ὑποψήφιοι δημοδιδασκαλοὶ ὀφείλουν ν' ἀκολουθήσουν.

Θεωροῦμεν ὅτι, ἐντὸς τοῦ δικτύου τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ὅπου πραγματοποιεῖται ἡ μάθησις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδός, ὁ δημοδιδασκαλὸς εἶναι ἀσφαλῶς τὸ πλέον σπουδαῖον στοιχεῖον μετὰ τὴν οἰκογένειαν.

Εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος βοηθεῖ τὸν μαθητὴν ν' ἀναπτυχθῇ εἰς μίαν ἡθικὴν προσωπικότητα, εἰς προσωπικότητα ἔχουσαν καλὰς συνηθείας εἰς τάξιν, ἐργασίαν, σκέψιν, ἐρευναν, με συναισθημα εὐθύνης ἐναντι ἑαυτῆς καὶ τοῦ συνόλου, με ἄλλους λόγους, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει τὴν ἀγωγὴν εἰς τοὺς μαθητάς.

« Ἀγωγή ἐνὸς παιδιοῦ—λέγει ὁ καθηγητὴς Dotrens—σημαίνει, νὰ δημιουργήσωμεν ἐξ αὐτοῦ ἕνα πρόσωπον ἐλεύθερον καὶ με συναισθημα εὐθύνης, ἕνα πρόσωπον τὸ ὁποῖον γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐκάστου περιορίζεται εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἀρχίζει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄλλου, νὰ τὸ βοηθήσωμεν νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐνστικτώδους ζωῆς διὰ νὰ φθάσῃ τὴν ἀνωτέραν ζωὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, νὰ τὸ

γνωρίζῃ τὸν ἰσχυρὸν χαρακτῆρα τῆς, γιατί με τὴν παράδοσιν ὁ λαὸς μπορεῖ νὰ φτιαξῇ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ζωὴν του.

*Ξέρω ἀπ' ὅλα τὰ τραγούδια
μὰ γιὰ νὰ τὰ πῶ
τὰ ταιριάξω τὰ τραγούδια
ὁτὸ δικό μου τὸ σκοπὸ.*

Στὶς σημερινὰς παιδαγωγικὰς κατευθύνσεις με τοὺς παραπάνω στίχους, ὁ μέγας ποιητὴς τοῦ ἔθνους μας—ὁ διπλὰ καὶ τριπλὰ στοχαστὴς, με τὴν κοινὴν ἐπιδίωξιν τοῦ πανελληνισμοῦ καὶ τῆς «μεγάλης ἰδέας τοῦ ἔθνους», ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς, προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ νόημα τῆς χειραφετημένης παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν πεποίθησιν ἀπὸ μία δημιουργικὴ δύναμις ποὺ ὑπάρχει μέσα μας καὶ σὰν ἀνεπτυγμένο σύνολο, κοινωνικὸ σύνολο, με μιὰ λογικὴ ἀφαίρεσιν νὰ μποροῦμε νὰ προσαρμόσουμε τὸ ἴδιο πνεῦμα στὴν ἐποχὴ μας, γιὰ νὰ μὴ πέσουμε σὲ ἀντίφασιν με τὴν ἴδια τὴν δύναμίν μας καὶ κάνουμε ἀντικειμενικὸ πνεῦμα μας τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα λαῶν, ποὺ διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς συνειδήσεως.

(Συνεχίζεται εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος)

βοηθήσωμε νὰ μάθῃ ὡς μόνον νὰ ὑπακούῃ ἀλλὰ κυρίως νὰ μάθῃ νὰ συμπεριφέρεται ὑπευθύνως πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον του.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο τῆς ἀγωγῆς ὁ διδάσκαλος, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὸν σκοπὸν, τὰ μέσα, τὰς μεθόδους αὐτῆς. Ὀφείλει λοιπὸν νὰ γνωρίζῃ ὅλας τὰς ἐπιστήμας αἱ ὁποῖαι θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος ὁλόκληρον τὴν παιδαγωγικὴν πείραν καὶ τὴν τεχνικὴν τῆς διδασκαλίας.

Εἶναι ἡ *Παιδαγωγικὴ* καὶ προπάντων ἡ *Πειραματικὴ Παιδαγωγικὴ* καὶ ἡ *Διδακτικὴ*, τὴν ὁποίαν ὁ δημοδιδασκαλὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ κατὰ κύριον λόγον.

Παραλλήλως ὀφείλει νὰ κατέχῃ τὴν ἐπιστήμην ἡ ὁποία θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ γνωρίσῃ καλῶς τὴν φυσικὴν καὶ ψυχικὴν σύνθεσιν τοῦ παιδός, τὰς ἀτομικὰς διαφορὰς του, τὴν συναισθηματικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν του.

Ἡ ἐπιστήμη αὕτη εἶναι ἡ *ψυχολογία*. Ὅχι μόνον ἡ ψυχολογία τοῦ παιδός καὶ τοῦ ἐφήβου, ἀλλ' ἐπίσης ἡ *ψυχολογία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν*, ἡ *ἐφηρμοσμένη εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ψυχολογία* καὶ ἡ *κοινωνικὴ ψυχολογία*. (Νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ ἀτόμων καὶ ὁμάδων, τὴν ὁμάδα ἡ ὁποία λέγεται οἰκογένεια, τὴν ὁμάδα τοῦ παιγνιδιοῦ, τὴν ψυχολογίαν τῆς τάξεως καὶ σχολείου ὡς κοινωνιῶν κ.λ.π.).

Ἀλλ' ἡ ἐργασία τοῦ δημοδιδασκάλου δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν τάξιν ἢ τὸ σχολεῖον. Ἀποσκοπεῖ εἰς κοινωνικὴν ζωὴν. Προετοιμάζει τοὺς μαθητάς νὰ ζήσουν ζωὴν τῆς κοινότητος, ὁδηγῶν αὐτοὺς, ἀπ' ἐνὸς νὰ γνωρίζουν τὰς προόδους (ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς) τὰς ὁποίας ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ἔχει πραγματοποιήσει καὶ ἀπ' ἑτέρου νὰ κατανοήσουν τῶν εὐθυνῶν τῶν πρὸς ἑαυτοὺς, τὴν κοινότητα καὶ τὸν πολιτισμὸν τὸν ὁποῖον ὀφείλουν νὰ διατηρήσουν καὶ νὰ ἐξελίξουν.

Πρέπει νὰ παρακινή τοὺς μαθητάς εἰς ἐρευναν ὥστε διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων τῶν νὰ δυνήθουν ν' ἀποκτήσουν στοιχεῖα ἐξ ὅλων τῶν ἐπιστημῶν ὡς γλῶσσαν, Μαθηματικά, Φυσικὴν, Ἱστορίαν κ.λ.π.

Εἶναι προφανὲς ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὀφείλει αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ μίαν βαθειὰν γνῶσιν τῶν ἐπιστημῶν τούτων, με ἄλλους λόγους, νὰ ἔχῃ μίαν πλήρη κατάρτισιν εἰς τὰς *ἐπιστήμας γενικῆς μορφώσεως*.

Τέλος ὁ δημοδιδασκαλὸς ἔχει καθῆκον ν' ἀσχολῆται με τὴν φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν του, με τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλλιτεχνικῶν δεξιοτήτων τῶν, ὡς καὶ με τὰς μελλούσας ἀσχολίας, ἐπαγγέλματα καὶ ἐργασίας τῶν.

Ἐνὺς δημοδιδασκαλὸς π.χ. ὁ ὁποῖος ἀσχεῖ τὸ ἔργον του εἰς μίαν ἀγροτικὴν περιοχὴν, ὀφείλει νὰ

προετοιμάζῃ τοὺς μαθητὰς του εἰς τὴν γεωργίαν, οἰκιακὴν οἰκονομίαν κλπ.

Ἐνας ἄλλος δημοδιδάσκαλος ὁ ὁποῖος ἐργάζεται εἰς μίαν βιομηχανικὴν περιοχὴν, ὀφείλει νὰ προετοιμάζῃ τοὺς μαθητὰς ἀναλόγως.

Ἐκ τούτων κατανοοῦμεν ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν προπαρασκευὴν καὶ κατάρτισιν εἰς **εἰδικούς κλάδους**, ὡς Γεωπονίαν, Σωματικὴν ἀγωγὴν, Μουσικὴν, Χειροτεχνίαν κλπ.

Συγκεκριμενοῦντες λέγομεν ὅτι ἡ κατάρτις τῶν δημοδιδασκάλων δεόν ὅπως περιλαμβάνει τρεῖς ὁμάδας ἐπιστημῶν:

1) **Παιδαγωγικὰς ἐπιστήμας**. (Γενικὴ παιδαγωγική, Πειραματικὴ παιδαγωγική, Ψυχολογία, Πρακτικὴ διδασκαλία καὶ ἐκπαιδευσεως κλπ.).

2) **Ἐπιστήμας γενικῆς μορφώσεως**. (Γλῶσσαι, Μαθηματικά, Φυσικὴ, Κοινωνιολογία, Ἱστορία κλπ.).

3) **Εἰδικούς κλάδους**. (Σωματικὴ ἀγωγή, Μουσική, Χειροτεχνία, Οἰκιακὴ οἰκονομία, Γεωπονία κλπ.).

Ἀποδίδομεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν προπαρασκευὴν ταύτην τοῦ δημοδιδασκάλου, δοθέντος ὅτι ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις καὶ λόγῳ τῆς ἐλλείψεως ὑποηγητῶν δημοδιδασκάλων ἐκ κλίσεως πρὸς τὸ ἔργον, μόνον διὰ μιᾶς πλήρους κατάρτισεως τῶν ὑποηγητῶν, δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ βελτιώσωμεν τὴν ποιότητα τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ.

Τὰ προγράμματα σπουδῶν τῶν δημοδιδασκάλων εἰς τὰς διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου εἶναι διάφορα, καθὼς καὶ οἱ διδασκόμενοι εἰς αὐτὰς κλάδοι.

Ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ κατανείωμεν τοὺς διδασκουμένους κλάδους εἰς **τρεῖς ὡς ἄνω κατηγορίας**.

Εἰς τὰς χώρας ὅπου ἡ κατάρτις τῶν δημοδιδασκάλων εἶναι Γυμνασιακοῦ ἐπιπέδου (Διδασκαλεῖα) αἱ ἐπιστῆμαι γενικῆς μορφώσεως ἀπασχολοῦν ἕνα μεγάλο τμήμα τοῦ προγράμματος, ἐνῶ εἰς τὰς χώρας ὅπου ἡ κατάρτις αὕτη εἶναι μεταγυμνασιακοῦ ἐπιπέδου, αἱ ἐπιστῆμαι αὗται παραχωροῦν θέσιν εἰς τὰς δύο ἄλλας (παιδαγωγικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰδικούς κλάδους), δοθέντος ὅτι ἡ γενικὴ μόρφωσις συμπληροῦται εἰς τὰ Γυμνάσια.

Ἐπὶ πλέον κλάδοι τινὲς ἐπιστημῶν οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν ἢ τοὺς εἰδικούς κλάδους, δύνανται νὰ διδασκῶν ὑπὸ τὴν παιδαγωγικὴν τῶν ἀποφιν. Τριτογενῶς ἡ ὑγιεινὴ π.χ. δύναται ν' ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόγραμμα ὡς σχολικὴ ὑγιεινὴ κ.τ.τ.

Ἐκτὸς τούτου, ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς τάσεως τῶν διαφόρων χωρῶν νὰ περιλάβουν εἰς τὸ πρόγραμμα σπουδῶν τῶν ὑποηγητῶν δημοδιδασκάλων, μαθήματα τὰ ὁποῖα ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πολιτικὴν, κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ὡς ἀγωγὴν τοῦ πολίτου, ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, Γεωπονίαν κλπ.

Ἐν τῇ Σερβίᾳ π.χ. τὸ πρόγραμμα σπουδῶν περιέχει τὸν κλάδον ὁποῖος ὀνομάζεται «Ἀγροτικὴ διδασκαλία» ἢ «Γεωπονία, κτηνοτροφία, ἐντομολογία, κένεσις φυτῶν κ.τ.τ. Εἰς τὴν Ἑλλάδι ὁμοίως ὁποῖος ἀγωγὴ τοῦ πολίτου κλπ.

Αἱ τάσεις αὗται τῶν χωρῶν ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὀφείλει νὰ προετοιμάζῃ εἰς τὴν ζωὴν, ὅρα οἱ δημοδιδάσκαλοι δεόν νὰ ἔχουν ἀνάλογον μόρφωσιν.

Τὰ ἀνωτέρω γενικὰ σημεῖα μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι:

Ἐὰν τὸ ἐπίπεδον τῶν σπουδῶν τῶν δημοδιδασκάλων δὲν ὑπερβαίνει τὴν Γυμνασιακὴν μόρφωσιν, εἶναι προφανές ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρέχεται εἰς τὰς ἐπιστήμας γενικῆς μορφώσεως μιὰ ὑψίστις κυριαρχική, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐὰν αἱ σπουδαὶ τῶν εἶναι ὁργανωμέναι εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον (Πανεπιστημιακὸν ἢ γενικῶς μεταγυμνασιακὸν) θὰ εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ἀντιμετωπίζονται πλέον αἱ ἐπιστῆμαι αὗται παρὰ μόνον ὑπὸ τὸ διδακτικὸν καὶ παιδαγωγικὸν πρῶμα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι θὰ δώσουν μίαν πρωταρχικὴν θέσιν εἰς τὰς παιδαγωγικὰς ἐπιστήμας καὶ τοὺς εἰδικούς κλάδους.

Ἰδοὺ εἰς ἐπὶ πλέον λόγος διὰ τὸν ὁποῖον προτιμοῦμεν τὴν μεταγυμνασιακὴν κατάρτισιν τῶν δημοδιδασκάλων.

Ἄλλ' ὅς προχωρήσωμεν εἰς τὸ κύριον θέμα μας, τὸ τῆς κατάρτισεως τῶν καθηγητῶν οἵτινες θὰ μορφώσουν τοὺς δημοδιδασκάλους τούτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΟΙΤΙΝΕΣ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΦΟΡΤΙΣΜΕΝΟΙ ΝΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΟΥΝ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Εἶδομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον:

α) Ποῖα εἶναι τὰ ἱδρύματα τὰ ὁποῖα μορφοῦν τοὺς δημοδιδασκάλους εἰς τὰς διαφόρους χώρας.

β) Ποῖα εἶναι καὶ ὁποῖα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων, καὶ

γ) Ποῖα εἶναι ἡ προσωπικὴ ἡμῶν γνώμη ἐπ' αὐτῶν.

Γνωστοῦ ὂντος ὅτι σχολὸς τῆς παρούσης ἐρεύνης εἶναι νὰ ἴδωμεν ὁποῖα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ μόρφωσις τῶν καθηγητῶν οἱ ὁποῖοι θὰ διδάξουν τοὺς μέλλοντας δημοδιδασκάλους, θεωροῦμεν σκόπιμον ν' ἀναφέρωμεν κατ' ἀρχάς, ποῖα εἶναι τὰ ἱδρύματα τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν τὴν μόρφωσιν ταύτην τῶν καθηγητῶν, εἰς τὰς διαφόρους χώρας.

Ι. ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΜΟΡΦΟΥΝΤΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΑΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἴδωμεν πρῶτον, ποῖα εἶναι τὰ ἱδρύματα τὰ ὁποῖα μορφοῦν τοὺς καθηγητὰς τῶν παιδαγωγικῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν γενικῆς μορφώσεως καὶ κατόπιν ποῖα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μορφοῦν τοὺς καθηγητὰς τῶν εἰδικῶν κλάδων.

Α'. Μόρφωσις καθηγητῶν τῶν Παιδαγωγικῶν καὶ τῶν Ἐπιστημῶν γενικῆς μορφώσεως.

Συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίες τὰς ὁποίας τὰ ὑπουργεῖα Παιδείας τῶν διαφόρων χωρῶν ἀπέστειλαν εἰς τὸ Λιεβνὴ Γραφεῖον Ἀγωγῆς, τὰ ἱδρύματα τὰ ὁποῖα μορφοῦν τοὺς καθηγητὰς τούτους εἶναι:

1) Ἱδρύματα εἰδικῶς προωρισμένα δι' αὐτοὺς

(Ανώτερα Λιδασκαλεία καὶ Ἀνώτερα Παιδαγωγικά Ἰδρύματα).

2) Τὰ Πανεπιστήμια.

Οἱ δύο οὗτοι τύποι Ἰδρυμάτων ὑπαρchoν γενικῶς εἰς τὰς διαφόρους χώρας, τοι διπλώματα τῶν ὁποίων θεωροῦνται ὡς τίτλοι, ἱσχυόντες διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Παιδαγωγικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν γενικῆς μορφώσεως εἰς τοὺς ὑποψηφίους διδασκάλους.

Τὰ Ἰδρύματα τοῦ πρώτου τύπου (Ἀνώτερα Παιδαγωγικά Ἰδρύματα) προσφέρουν συγχρόνως μὲ τὰς σπουδὰς τῆς ἐιδικότητος (Φιλολογία, Μαθηματικά κλπ.) καὶ τὰ μαθήματα τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὰς παιδαγωγικὰς ἐπιστήμιας.

Τὰ Ἰδρύματα τοῦ δευτέρου τύπου (Σχολαὶ Πανεπιστήμια) δίδουν ὡς γενικὸν σχεδὸν πᾶντοτε μίαν γενικὴν μόρφωσιν εἰς τοὺς ἐιδικούς κλάδους (Φιλολογία, Μαθηματικά, Φυσικὴ) καὶ μαθήματα τινα — ἀποκλειστικῶς θεωρητικά—Παιδαγωγικῆς. Εἶναι ἀκριβῶς, αἱ Πανεπιστημιακαὶ Σχολαὶ αἱ ὅποια πορφοῦν τοὺς καθηγητὰς τῆς Μέσης ἐκπαίδευσως.

Αἱ χώραι εἰς τὰς ὁποίας λειτουργοῦν τὰ Ἰδρύματα τοῦ πρώτου τύπου, εἶναι: 1) Ἀλβανία, (διὰ τοὺς καθηγητὰς τῆς γενικῆς μορφώσεως), 2) Βουλβία, 3) Βενεζουέλα, 4) Βιέτ—Νάμ, 5) Ἰνδία, 6) Ἰράν, 7) Ἰσραήλ, 8) Πακιστάν, 9) Σαβαντόρ, 10) Συρία καὶ 11) Φιλιππῖναι.

Αἱ χώραι εἰς τὰς ὁποίας ἡ μόρφωσις τῶν καθηγητῶν οἱ ὅποιοι διδάσκουν τοὺς δημοδιδασκάλους πραγματοποιεῖται εἰς τὰ Πανεπιστήμια εἶναι: 1) Ἀφγανιστάν, 2) Αὐστρία, 3) Βραζιλία, 4) Βουλβία, 5) Γερμανία (Δυτικὴ), 6) Γιουγκοσλαβία, 7) Γουατεμάλα, 8) Ἑλβετία, 9) Ἑλλάς, 10) Ἰαπωνία, 11) Ἰσπανία, 12) Ἰταλία, 13) Καναδὰς, 14) Κεϋλάνη, 15) Κίνα, 16) Κολουβία, 17) Κίτω—Χώρα, 18) Νέα—Ζηλανδία, 19) Πορτογαλλία, 20) Σουηδία καὶ 21) Φινλανδία.

Ὑπάρχουν ἄλλαι χώραι αἱ ὅποια διαθέτουν καὶ τοὺς δύο τύπους τῶν Ἰδρυμάτων, ἥτοι: Ἀνώτερα Παιδαγωγικά Ἰδρύματα διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν καθηγητῶν τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ τὰς Σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τοὺς καθηγητὰς τῶν μαθημάτων τῆς γενικῆς μορφώσεως. Αὗται εἶναι:

1) Αὐστραλία, 2) Αἴγυπτος, 3) Βέλγιον, 4) Γαλλία, 5) Δανία, 6) Ἡνωμένα Πολιτεῖα Ἀμερικῆς, 7) Ἰσημερινός, 8) Ἰράκ, 9) Ἰσλανδία, 10) Ἰσλανδία, 11) Κορέα, 12) Κόστα—Ρίκα, 12) Κούβα, 14) Λευκορωσία, 15) Μεξικόν, 16) Νορβηγία, 17) Νότιο—Ἀφρικανικὴ Ἐνωση, 18) Οὐκρανία, 19) Οὐραγονά, 20) Πολωνία, 21) Ρουμανία, 22) Ρωσία, 23) Ταϊλάνδη, 24) Τουρκία, καὶ 25) Τσεχοσλοβακία.

Χωραὶ τινες τέλος, δὲν διαθέτουν Ἰδρύματα διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν καθηγητῶν τῶν Λιδασκαλείων τῶν καὶ ἀποστέλλουν τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ νὰ σπουδίσουν ὡς: 1) Ἀλβανία (διὰ τοὺς καθηγητὰς τῆς παιδαγωγικῆς), 2) Ἰορδανία, 3) Λίβανος, 4) Λουξεμβούργον (τοὺς ἀποστέλλει εἰδικῶς εἰς Γαλλίαν), 5) Ὀντούρας καὶ 6) Τένις.

Συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίες τὰς ὁποίας τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἀγωγῆς καταφόρτισεν νὰ περιανέλεξη—ὅσον ἀφορᾷ τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἡ μόρ-

φωσις τῶν καθηγητῶν τῶν δημοδιδασκάλων πραγματοποιεῖται εἰς τὰ Ἀνώτερα Παιδαγωγικά Ἰδρύματα—ἡ μόρφωσις αὕτη ἐξασφαλίζεται διὰ σπουδῶν ἀντιστοιχομένων εἰς τὰς ἐπιστήμιας τὰς ὁποίας ὁ ὑποψήφιος καθηγητὴς προτίθεται νὰ διδάξῃ, ὡς ἐπίσης εἰς τὴν παιδαγωγικὴν κατάρτισιν του.

Αἱ σπουδαὶ αὗται διαρκοῦν γενικῶς 2—4 ἔτη.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς σχολὰς τοῦ πανεπιστημίου ὅπου ὁ ὑποψήφιος φοιτητὴς ἵνα γίνῃ δεκτός, δεῖ εἶναι νὰ κατέχῃ τὸ ἀπολυτήριον Γυμνασίου, τὰ ἀνώτερα ταῦτα παιδαγωγικά Ἰδρύματα, εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ἀποδέχονται μόνον διπλωματούχους διδασκάλους, δηλαδὴ δημοδιδασκάλους.

Ὅτι, τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν καθηγητῶν οἱ ὅποιοι θὰ διδίσκουν κατ᾿αὶν τοὺς δημοδιδασκάλους, προέρχονται ἀπὸ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν στοιχειώδους ἐκπαίδευσως.

Ἐπὶ πλέον, οἱ φοιτηταὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν τῶν, χαιροῦν εὐκολίαν ὡς οἰκονομικὴν βοήθειαν κατέχουσιν τὰ ἐξοδά τῶν κ.τ.τ.

Ἐξ ἀντιθέτου αἱ περισυλλεγεῖσαι πληροφορίες ἀπὸ τὰς χώρας ὅπου οἱ καθηγηταὶ τῶν δημοδιδασκάλων μορφοῦνται εἰς τὰ πανεπιστήμια, δὲν παρέχουν ὅλας τὰς λεπτομερεῖας.

Εἰς περιπτώσεις τινάς, τὸ πανεπιστήμιον ἐξασφαλίζει, συγχρόνως μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν εἰδίκευσιν, μίαν παιδαγωγικὴν μόρφωσιν θεωρητικοῦ χαρακτήρος.

Εἰς ἄλλας περιπτώσεις αἱ παιδαγωγικαὶ σπουδαὶ δίδονται μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐιδικῶν τοιούτων.

Θεωροῦμεν ὅτι κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, μόνον οἱ καθηγηταὶ τῶν Γυμνασίων δύνανται νὰ μορφοῦνται παρ' ὅλας τὰς ἀτελεῖας παιδαγωγικῆς προπαρασκευῆς, τὰς ὁποίας παρουσιάζει οὗτος, ἀκόμη καὶ δι' αὐτοὺς.

Διὰ τοὺς καθηγητὰς Γυμνασίων αἱ σπουδαὶ ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν ἐιδικότητά τῶν (Φιλολογία, Μαθηματικά, Φυσικὴ) καὶ παρ' ὅλην τὴν προσπάθειαν, ἥτις καταβάλλεται ἐκ μέρους ὅλων τῶν χωρῶν, ὅπως ἀποκτήσουν οὗτοι καὶ ἀνάλογον παιδαγωγικὴν μόρφωσιν, αὕτη γενικῶς τίθεται εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν, δὲν ἀπασχολεῖ παρὰ μόνον μίαν πολὺ περιορισμένην θέσιν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐν γένει σπουδὰς τῶν καὶ ὅπου ὑπάρχει εἶναι ἐντελὴς θεωρητικὴ.

Ἀλλὰ διὰ τοὺς καθηγητὰς τῶν ὁποίων τὸ κύριον ἔργον θὰ εἶναι ἡ μόρφωσις τῶν δημοδιδασκάλων, διὰ τοὺς καθηγητὰς οἱ ὅποιοι κύριον καθήκον θὰ ἔχουν νὰ προετοιμάσουν παιδαγωγικῶς τοὺς μέλλοντας παιδαγωγούς, εἶναι προφανές ὅτι αἱ παιδαγωγικαὶ σπουδαὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ τίθενται εἰς δευτερεύουσαν μοῖραν.

Δυνάμεθα καὶ ἔχωμεν κάθε δικαίωμα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἐάν αἱ Πανεπιστημιακαὶ Σχολαὶ τῆς φιλολογίας, τῆς φυσικῆς, τῶν μαθηματικῶν, μὲ τὰ ἐλάχιστα θεωρητικά μαθήματα Παιδαγωγικῆς τὰ ὅποια παρέχουν εἰς τοὺς φοιτητὰς ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ ὅλος ἰδιωροῦντο καθήκον νὰ μορφώσουν τὸν «Διδασκάλον τε τῶν διδασκάλων».

Δύνανται νὰ μορφώσουν τοὺς καθηγητὰς τῶν Γυμνασίων, οἵτινες εἶναι ἐπιστήμονες μὲ ὠρισμένην ἐιδικότητα, ἀλλὰ οὐκ οὐ τοὺς καθηγητὰς τῆς Παιδαγωγ-

γική καὶ τῆς ψυχολογίας τῶν Ἰδρυμάτων τὰ ὁποῖα καταρτίζουν τοὺς δημοδιδασκάλους.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον τὴν δημιουργίαν ἐιδικῶν παιδαγωγικῶν Σχολῶν ἀνεξαρτήτων, αἱ ὁποῖαι θὰ λειτουργοῦν εἰς τὰ Πανεπιστήμια παραλλήλως πρὸς τὰς ἄλλας σχολὰς καὶ αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἔχουν σπουδαία πλεονεκτήματα, δεδομένου ὅτι δύναται συγχόνως ν' ἀποβοῦν τὰ κέντρα ἐρευνῶν εἰς τὸν παιδαγωγικὸν καὶ ψυχολογικὸν τομέα, κέντρα πειραματισμοῦ καὶ ἐφαρμογῆς παιδαγωγικῶν μεθόδων.

Εἰς προσωποῖς Παιδαγωγικῆς σχολῆς δύναται ὁ καθηγητὴς τῶν δημοδιδασκάλων νὰ μορφωθῇ.

Ἡ σημασία ἢ ποσὸς τῆς Παιδαγωγικῆς θεωρίας καὶ πράξεως ἐν τῇ ἀγωγῇ, ἀπὸ τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἐξελέσεως, τῆς ψυχολογίας, δικαιολογεῖ τὴν γνώμην ὅτι τὰ ἱδρύματα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ καθηγητὴς τῶν δημοδιδασκάλων θὰ μορφωθῇ, δεόν νὰ εἶναι κέντρα, ὅχι μόνον θεωρητικῆς μαθήσεως, ἀλλὰ καὶ πλέον κέντρα ἐρευνῶν, πειραματισμῶν εἰς τὸ πεδίον τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν παιδαγωγικὴν πράξιν.

Ἡ παιδαγωγικὴ κατάρτισις ἔχει ἀνιμφιβόλως μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸν καθηγητὴν ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος νὰ διδάξῃ τὸ προσωπικὸν τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως.

Ἐάν παραδεχώμεθα ὅτι ἡ ἀριτία ἐπαγγελματικῆς κατάρτισις τῶν δημοδιδασκάλων στηρίζεται κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν παιδαγωγικὰς ἐπιστήμης, τοῦτο ἰσχύει καὶ μάλιστα κατὰ μείζονα λόγον διὰ τὸν καθηγητὴν εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ εὐθύνη νὰ καταρτίσῃ τοὺς τούτους.

Ὡς πρακτικὴν προετοιμασίαν τῶν καθηγητῶν τούτων, σχεδὸν ὅλοι αἱ χώραι συμπεριέλαβον εἰς τὰς ἵπικαταστάσεις τῶν: «τὴν πρακτικὴν τῆς διδασκαλίας». Εἶναι γεγονός ὅτι αἱ καθηγηταὶ τῶν δημοδιδασκάλων δεόν νὰ κατέχουν τὴν διδακτικὴν πράξιν.

Ἐν τούτοις θεωροῦμεν ὅτι ἐν μέρος τῆς τυποποιημένης διδασκαλίας ἐπὶ τῆς τεχνικῆς τοῦ διδάσκειν, θὰ ἡδύνατο καὶ θὰ ἦτο ὠφέλιμον ν' ἀντικατασταθῇ διὰ παρατηρήσεων καὶ παιδαγωγικῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν μεθόδων διδασκαλίας.

Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ὑποψήφιον διδάσκαλον «συνταγὰς» καὶ «αρχεδια» διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων. Ὑποχρεούμεθα κυρίως νὰ τοῦ ἐμφανίσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεῖνης, τοῦ πειράματος, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ δυνηθῇ κατόπιν νὰ προχωρήσῃ, νὰ πειραματισθῇ ἐπὶ διαφόρων μεθόδων, νὰ ἐκλέξῃ, νὰ εἴρῃ τὴν καταλληλοτέραν.

Ἀνάγκη οὐδὲν ὅπως ὁ καθηγητὴς τῶν παιδαγωγικῶν ἔχη μνηθῇ πρῶτος εἰς προσωποῖαν ἐρευνητικὴν ἐργασίαν, ἀντὶ ν' ἀσχολῇται μετὰ τὴν γνωστὴν πραγματικὴν τῆς «διδασκαλίας».

Τοιαύτη δὲν νὰ εἶναι — κατὰ τὴν γνώμην μας — ἡ μόρφωσις τῶν καθηγητῶν τῶν δημοδιδασκάλων, τῶν καθηγητῶν τῶν παιδαγωγικῶν κυρίως, ἀλλὰ καὶ τῶν καθηγητῶν γενικῆς μορφώσεως.

Ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν ὁποῖα ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ μόρφωσις τῶν καθηγητῶν τῶν ἐιδικῶν κλάδων.

Β' Μόρφωσις τῶν καθηγητῶν τῶν ἐιδικῶν κλάδων.

Ἐχομεν εἰπεῖν ὅτι ἡ πρώτη ὁμάς μαθημάτων ἡ ὁποία δεόν νὰ συμπεριλαμβάνεται εἰς τὸ πρόγραμμα σπουδῶν τῶν δημοδιδασκάλων εἶναι οἱ ἐιδικοὶ κλάδοι ὡς: Σωματικὴ ἀγωγή, ἄσμα, χειροτεχνία, γεωπονικὴ, οἰκτικὴ οἰκονομία κλπ.

Διὰ τοὺς καθηγητὰς τῶν κλάδων τούτων, αἱ ἀπαντήσεις εἶναι συγγενισμέναι εἰς τὴν ἐιδικότητα τὴν ὁποῖαν προορίζεται νὰ διδάξουν. Ἡ κατάρτισις τῶν ἐπιστημολόγων ἀπὸ ἐιδικὰ ἱδρύματα ὡς: Σχολὰς καλῶν τεχνῶν, ὠδεῖα, Ἀκαδημία Σωματικῆς Ἀγωγῆς, Ἐπαγγελματικὴ σχολεῖα κλπ.

Ἐν τούτοις περὶ τῶν χωρῶν — συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τὰς ὁποίας τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἀγωγῆς ἔλαβεν — καθιεροῦν ὅτι ἡ ἐιδικὴ κατάρτισις τῶν καθηγητῶν τούτων εἶναι ἀνωτέρας βαθμίδος.

Εἰς περιπτώσεις τινάς, λόγω ἑλλείψεως ἐιδικῶν ἱδρυμάτων, ἐντὸς τῶν χωρῶν, ἡ κατάρτισις τῶν καθηγητῶν τούτων ἐξισορρογεῖται ἀπὸ ἱδρύματα τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Θεωροῦμεν ὅτι ἐιδικὴ κατάρτισις τῶν καθηγητῶν τούτων δεόν νὰ εἶναι ἐξαιρετικῶς προωθημένη καὶ πλήρης.

Θὰ ἦτο ἐπίσης λίαν ὠφέλιμον ἐάν, παραλλήλως πρὸς τὰς ἐιδικὰς γνώσεις, ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς μιὰ παιδαγωγικὴ κατάρτισις.

Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν, οἱ καθηγηταὶ ἐκάστου ἐιδικοῦ κλάδου θὰ εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ διδάξουν εἰς τοὺς ὑποψήφιους δημοδιδασκάλους, τὸ ὅλον τὸ ὅποιον ἀρμόζει καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς ἐκάστην ἡλικίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδός, ἀπὸ ἀπόψεως παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΤΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΜΟΡΦΟΥΝ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Ἡ ὀνομασία τῶν καθηγητῶν οἱ ὁποῖοι διδάσκουν τοὺς δημοδιδασκάλους, δεόν φαίνεται νὰ εἶναι ἀντικείμενον ἀκριβῶς καθορισμένων κανόνων δι' ὅλας τὰς χώρας. Εἰς περιπτώσεις τινάς, συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίες τοῦ Διεθνούς Γραφείου Ἀγωγῆς, γίνεται λόγος περὶ ὀνομασίας τῶν καθηγητῶν τούτων, κατόπιν διαγωνισμοῦ. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, πλέον συχνάς, γίνεται λόγος περὶ αὐτομάτου ὀνομασίας, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν τῶν, ἀνευ οὐδενὸς ἑτέρου τύπου.

Εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας, αἱ ἐξουσίαι αἱ ὁποῖοι πραγματοποιοῦν τοὺς διορισμούς καὶ ὀνομασίαν τῶν καθηγητῶν τούτων, ἀπαιτοῦν ὅπως οἱ ὑποψήφιοι ἔχουν ἤδη διδάξῃ ἐπὶ σειρὰν ἔτων εἰς Γυμνάσιον ἢ Δημοτικὰ σχολεῖα.

Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο δυνάμεθα νὰ δίδωμεν τὴν φροντίδα τῆς ἐξουσίας ὅπως ἐμπιστεύεται τὴν μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων μόνον εἰς πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἔχουν μίαν μακρὰν πείραν τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐξ ὅλων τῶν λαμβανόμενων μέτρων διὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐν λόγω καθηγητῶν, ὡς πλέον ἐνδιαφέρον ἀποκρίνεται τὸ τελευταῖον τοῦτο μέτρον τῆς προηγουμένης πείρας εἰς σχολεῖα καὶ κυρίως εἰς δημο-

Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ 2ΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΤΟΥ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΙΩΑΝ. ΚΑΤΣΑΝΟΥ
Μετεκπαιτ. Δ/λου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Ὅποιος τις πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος

Ἡ πλέον ἐκσικὴ καὶ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, ἡ ὁποία εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς Ε.Σ.Δ., εἶναι αὐτός οὗτος ὁ διδάσκαλος. Μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου ἔχει ἡ προσωπικότης τοῦ διδ/λου, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ ὡς Παιδαγωγοῦ καὶ διδ/λου. Οὗτος πρέπει νὰ διαθέτῃ εὐρεῖαν Παιδαγωγικὴν, Ψυχολογικὴν καὶ Ἑγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν. Ἀπείρος πρέπει νὰ εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν ἐφοδίων του. Δέον ὅπως ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ συναρμολογῇ τὰ εἰσώματα τῶν μαθητῶν του εἰς ἓνα ἁρμονικὸν σύνολον. Νὰ ζῇ ὁ ἴδιος τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ παρακολουθῇ καὶ ὑποβοηθῇ τὴν αὐτενεργὸν ἐξέλιξιν των, νὰ εἶναι καλλιτέχνης δημιουργὸς μὲ ἐμπυτον διδακτικὸν τάκτ, ἀληθινὴ προσωπικότης. Νὰ κατέχῃ τελείως τὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς τὸ Ε.Α.Π., ὥστε νὰ δύναται νὰ κινῆται εὐχερῶς ἐντὸς τοῦ πλαισίου αὐτοῦ. Ἐτοιμότης, εὐστροφία καὶ διορατικότης ἐπὶ πλέον, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διακρίνουν τὸν διδ/λον, διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν τῆς διδ/λίας. Νὰ διαθέτῃ προσέτι τὴν ἱκανότητα, νὰ ὠθῇ τοὺς μαθητὰς πρὸς αὐτενεργεῖαν καὶ νὰ μὴ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ παρασυρῇ ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἐπέλθῃ ἐκ τούτου σύγχυσις τῆς διδ/λίας του. Τέλος ἡ ψυχὴ τοῦ διδ/λου πρέπει νὰ κυριαρχῇται ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὰς ἀξίας τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν παῖδα, ὁ ὁποῖος θ' ἀποτελέσῃ τὴν κοινωνίαν τῆς αὔριου. Οὕτω ὁ διδ/λος θὰ καταστῇ ἐλεύθερος, ἀπὸ τὴν τροχόπέδην τῶν ἐταίμων καθιερω-

τικὰ σχολεῖα, δοθέντος ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν καθηγητὴν ὁ ὁποῖος θὰ ἔχη τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταρτίσῃ τοὺς μέλλοντας διδασκάλους ν' ἀγνοῇ τὴν ἐργασίαν καὶ τοὺς ὅρους ἐργασίας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ πληροφορίαι καὶ αἱ ἀπαντήσεις τὰς ὁποίας τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἀγωγῆς κατώρθωσεν νὰ περισυλλέξῃ ἐκ τῶν Ὑπουργείων Παιδείας τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐπὶ τῆς μορφώσεως καὶ ὀνομασίας τῶν καθηγητῶν οἱ ὁποῖοι διδάσκουν εἰς τὰ ἱδρύματα ὅπου μορφοῦνται οἱ δημοδιδάσκαλοι.

Ὑπολείπεται εἰσέτι νὰ ἴδωμεν, ποῖαι γνῶμαι ἐξεφράσθησαν καὶ ποῖα σημεία συνεζητήθησαν εἰς τὴν 20ὴν διάσκεψιν ἀγωγῆς, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὸ ἐν προκειμένῳ θέμα.

Θὰ περιορισθῶμεν ν' ἀναφέρωμεν τὰς κατὰ τὴν γνώμην μας σπουδαιότερας καὶ πλέον χαρακτηριστικὰς γνώμας, ἀποσκοποῦντες ἐν τέλει νὰ τὰς συγκρίνωμεν, ἵνα καταλήξωμεν εἰς συμπεράσματα.

(Συνεχίζεται)

μένων καλουπύων. Θὰ προχωρήσῃ μὲ τὰς ἰδίας του δυνάμεις μακρύτερον, θὰ γίνῃ σοφὸς συνδυάζων τὴν θεωρίαν μὲ τὴν πράξιν, διὰ τοῦ ἀλληλελέγχου τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς ἄλλης κατὰ τὸν μέγαν Γκαίτε, αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τοῦ νέου διδ/λου τὸν ὁποῖον ἐραταιζόμεθα σήμερον. Ἡ προσωπικότης τοῦ διδ/λου ἀσχεῖ εὐργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ᾧθους καὶ τῆς ἐν γένει μορφώσεως τῶν μαθητῶν του, ὅχι τόσο διὰ τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης παιδαγωγικῆς του μορφώσεως, ὅσον διὰ τῆς ὅλης προσωπικότητός του, διὰ τῆς ὅλης πρὸς τοὺς μαθητὰς του συμπεριφορᾶς, διὰ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων του καὶ διὰ τοῦ ὅλου βίου του, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξωτερικεύεται καὶ μεταδίδεται εἰς τοὺς μαθητὰς του, ὁ ἐσωτερικὸς του κόσμος, ἡ ψυχὴ του. Αἱ δὲ ἰδιότητες οἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ κοσμοῦν τὸν διδ/λον, διὰ νὰ ὀνομασθῇ διδ/κὴ προσωπικότης εἶναι αἱ κάτωθι:

α) Νὰ κατέχεται ἀπὸ θαυτὴ ἠθικοθηραπευτικὸν συναίσθημα.

β) Ὁ ζήλος του πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ἡ ὑπομονή, ἡ φιλεργία, ἡ εὐσυνειδησία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ παρρησία, ἡ φιλαλήθεια, τὸ συναίσθημα τῆς μεγάλῃς εὐθύνης του διὰ τὴν τυχόν τῶν τροφίμων του, ὁ ἐνθουσιασμός του καὶ ἡ αὐτοθυσία του χάριν τῶν καλῶς ἐννοουμένων συμφερόντων του καὶ ὑπὲρ πάντα ταῦτα ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν νεότητα. Ἡ τελευταία αὕτη ἰδιότης, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον ὅλων τῶν ἄλλων ἰδιοτήτων καὶ τὴν συνισταμένην αὐτῶν. «Ὅστις δὲν αἰσθάνεται, εἶπεν ὁ Spranger, θερμὴν καὶ ἀνυπόκριτον ἀγάπην πρὸς τὸν παῖδα, δὲν εἶναι προωρισμένος διὰ τὸ ὑψηλὸν τοῦ διδ/λου ἔργον καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀναλαμβάνῃ».

Ἡ Ε.Σ.Δ. ἐν τῇ πράξει

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὴν Γ' τάξιν, ἀποτελεῖ ἐν βῆμα προόδου εἰς τὴν διδακτικὴν ἐπιστήμην, δεδομένου ὅτι αὕτη εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τοῦ πειραματισμοῦ. Ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς τῆς εἰς μεγαλύτεραν κλίμακα, ἐγένετο πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς ὠρισμένα πρότυπα σχολεῖα Ἰδρυθέντα ἐσχάτως. Ὑπηρετῶν καὶ ὁ ὑποφαινόμενος εἰς τὸ 2ον Δημ. σχολεῖον, χαρακτηρισθὲν ὡς πρότυπον, ἔλαβον τὴν ἐντολὴν παρὰ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ νὰ ἐφαρμόσω τὴν Ε.Σ.Δ. εἰς τὴν Γ' τάξιν. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνησυχία τοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπηρετήσαντος εἰς τὰ πρότυπα Δημοτ. Σχολεῖα τῆς Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας προεσταμένου μου ἀφ' ἐνός καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐνδύμχος ἔφεσις πρὸς διεύρυνσιν τῶν ἐπιστημονικῶν μου διατηρούντων, μοι εὖρον σύμφωνον πρὸς τὴν ἀνατεθεῖσαν τιμητικὴν ἐντολὴν καὶ οὕτω κατὰ τὰ σχετικὰ ἐτῆ 1955-56 καὶ 1956-57 ἤρχισα τὸν πειραματισμόν μου. Εἶχον ἀποκτήσει θεωρητικὴν μόρφωσιν ἐπαρκῆ κατὰ τὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν μετεκπαί-

δυσὶν μου, ὡς καὶ ἀπὸ κατ' ἰδίαν μελέτας, πλὴν ὁμῶς δὲν ἐφήρμοσα ταύτην ἐν τῇ πράξει. Διό με ἐνδοιασμοὺς ἀνελάμβανον τὴν προσπάθειαν ταύτην, διότι καὶ δοθηήματα σχετικὰ δὲν ὑπάρχουν καὶ προγενεστέρως ἐμπειρίας ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐσπερούμενης. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἦτο παρακεκινδυνευμένη ἡ ἀνάληψις ἐνὸς τοιοῦτου ἔργου. Σημειωτέον ὅτι δὲν ὑπῆρχον αἱ εὐνοϊκαὶ προϋποθέσεις ὡς πρὸς τὸ ἐμψυχον ὕλικόν, διότι δὲν ἐνεγράφεοντο εἰς τὸ πρότυπον κατόπιν ἐπιλογῆς διὰ tests ἀλλὰ ἀδιακρίτως, παιδιὰ διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἐπιδλέψεως ἐκ μέρους τῶν γονέων, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἐτύγχανον ἄποροι ἐργάται καὶ γεωργοί, στερούμενοι καὶ στοιχειώδους μορφώσεως. Τὰ ἐποπτικὰ μέσα διδ[λ]ίας πενιχρά, αἱ οἰκονομικαὶ δυνατότητες τοῦ Σχολ. Ταμείου ἀνεπαρκεῖς, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων ἀναγκῶν, σχολικῆς κηπος μικρῆς, ζωτροφεῖον μὲ ἐλάχιστα ζῶα καὶ τυπογραφεῖον ἀνύπαρκτον κ.τ.λ. Γενικῶς οἱ οἰωνοὶ ὄχι εὐχάριστοι. Παρὰ ταῦτα ἔμως, ἀνέλαθον τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἡ πρώτη μου μέριμνα συνίστατο εἰς τὴν σφυγμομέτρησιν τῆς καταστάσεως τῆς τάξεως, εἰς τὴν ἐξερευνήσιν τῆς ἀτομικότητος ἐκάστου μαθητοῦ, τῶν κλίσεων, τῶν δεξιότητων, τῶν ἰδιορρυθμιῶν, τῆς ψυχικοσωματικῆς καταστάσεως ἐκάστου καὶ γενικώτερον τῆς φυσικογνωμίας τῆς τάξεως εἰς τρόπον, ὥστε γνωρίζοντας καλῶς τὴν τάξιν, νὰ οἰκοδομῶ ἐπὶ στερεῶν βάσεων. Παραλλήλως κατ' ἀρχὴν προεκάλεσα τοὺς μαθητάς μου, νὰ ἀφηγγηθοῦν διάφορα περιστατικὰ ἐκ τῆς ζωῆς τῶν κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, νὰ προσοῦν προσέτι εἰς ἐλευθέρως ἀνακοινώσεις, πρὸς ἀνίχνευσιν καὶ διαπίστωσιν τῶν διωμάτων τῶν μαθητῶν καὶ πρόσδεσιν τῶν νημάτων τῆς διδασκαλίας ὕλης, εἰς τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς τάξεως διεπιστώθησαν τὰ κάτωθι :

α) Ἡ ἀναγνωστικὴ δεξιότης κατὰ τὸ μᾶλλον ἦ ἦττον εὐχερής. β) Ἡ ἐπίδοσις τῆς εἰς τὴν ἀριθμητικὴν κατὰ τὰ 3]4 ἱκανοποιητικὴ. γ) Ἡ ὀρθογραφικὴ ἱκανότης οὐχὶ εὐχάριτος. δ) Τὸ θάρρος καὶ ἡ πρωτοβουλία εἰς ὑπολανθάνουσιν κατὰστασιν. ε) Ὁ ἐλεύθερος διάλογος οὐχὶ καλῶς καλλιεργημένος. στ) Ὁ τρόπος ἐργασίας συμφώνως μὲ τὰς ἐκτεθησομένας ἀρχάς μου οὐχὶ ὀρθός. ζ) Τὸ ὁμαδικὸν πνεῦμα καὶ ἡ συνεργαζομένη Μαθητικὴ Κοινότης εἰς κατὰστασιν οὐχὶ ἀξίαν ἐξάρσεως.

Μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ὧν τῶν ἀνωτέρω καὶ τὴν θεραπείαν κατὰ τὸ δυνατόν τῶν ἀλλεΐψεων καὶ τὴν ἄρσιν τῶν μειονεκτημάτων τῆς τάξεως, ὅπου ἦτο ἐφικτὴ αὕτη, προσέβην εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὁρολογίου προγράμματος. Οὐδὲν μάθημα ἐδιδάσκετο εἰς τακτὴν ὥραν, πλὴν τῆς γυμναστικῆς καὶ εἰς περίπτωσιν μὴ συνυφάνσεως ταύτης μὲ τὴν μεθοδ. ἐνότητα. Ὅσakis δὲ παρατηρεῖτο κυθυσιότης τις εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, γραμματικὴν, ὀρθογραφίαν, ὠρίζον τακτὰς ὥρας, πρὸς ἀσκήσιν καὶ ἐμπέδωσιν τῶν δεδιδαγμένων. Εἰς ὠριμένους δὲ περιπτώσεις διεκόπτετο ἡ μεθοδ. ἐνότης, πρὸς διδ[λ]ίαν ἐπ' εὐκαιρίαν ἐνοτήτων, ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων διαφερόντων τῆς τάξεως καὶ ἐπανέρχμεθα εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ἐνότητα διὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχε σταθερὸν τὸ ἐνδιαφέρον. Πρὸς τῆς διδασκαλίας ἐκάστης γενικῆς ἢ μερικῆς ἐνότητος, ἐφ' ἡ

σον αἱ συνθήκαι τὸ ἐπέτρεπον ἐπεσκεπτόμεθα τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν ἀντικείμενα, πρὸς παρατήρησιν καὶ σχηματισμὸν σαφῶν ἐποπειῶν. Ὅσakis ἐμειοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον τῶν, διωργάνων διδασκικῶν περιπάτους πρὸς ἀναζωπύρωσιν τοῦτο. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ε.Σ.Δ., ὡς δάσιν εἶχον τὸ στενότερον περιβάλλον τοῦ παιδός, ἡ ὕλη ἐλαμβάνετο ἀπὸ τὸ ἕμσον περιβάλλον καὶ τὴν προσωπικὴν ζωὴν τοῦ. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ ὑπάρχουν ἀνεξίτηλως ἐγκεκαρχμέναι αἱ κατ' αἰσθησὶν ἐντυπώσεις τοῦ περιβάλλοντός του. Τὰ διώματά του εὐρίσκονται εἰς στενὴν συνεξάρτησιν μὲ τὸν περιβάλλοντα κόσμον. Ὅλα αὐτὰ εἰς ἓνα καλῶς ὁργανωμένον καὶ διηρθρωμένον ἐνίστιον ὅλον, πρέπει ν' ἀποτελέσουν τὸ ὕλικόν ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηριχθῇ εἰς ἀσφαλεῖς καὶ καλῶς θεμελιωμένας ψυχολογικὰς βάσεις ἡ Ε.Σ.Δ. Τὸ περιβάλλον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται ν' ἀφυπνίσῃ καὶ συγχρητῆσῃ τὰ παιδικὰ διαφέροντα, αὐτὸ ἐρεθίζει καὶ ἱκανοποιεῖ ὅλα τὰ διαφέροντα, διότι ὅλα τὰ παιδιὰ ζῶσιν εἰς τὸ ἴδιον περιβάλλον. Ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖον καὶ ἡ πόλις ἢ τὸ χωρίον εἶναι αἱ πηγαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠντλήσῃ τὰς ἐνότητες τῆς Ε.Σ.Δ. Εἰς τὰς ἐνότητας αὐτὰς περιλαμβάνονται πλείστα ὅσα θέματα καὶ ποιικιλία γνώσεων διαφόρου φύσεως, φυσιογνωσιακῶν, γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν, γλωσσικῶν, τεχνικῶν κ. ἀ. αἱ ὡς ἀνω ἐνότητες καταμερίζονται εἰς μικροτέρας τοιαύτας, τῶν ὁποίων ἡ ἐπεξεργασία ἀπαιτεῖ χρόνον μακρόν. Ἡ ἰδιαίτερα πατρὶς ἀπετέλεσε τὸ κεντρικὸν σημεῖον, τὸν ἄξονα τρόπον τινά, περὶ τοῦ ὁποίου περιστρέφη καὶ συνυφάνθη ἡ ὕλη τῆς Ε.Σ.Δ. Οὕτω ἐπετεύχθη αὐτομάτως καὶ ἡ συγκεντρώσις τῶν γνώσεων, ἡ ὁποία συμφωνεῖ καὶ μὲ τὴν ἰδιοσυστασίαν τῆς Παιδικῆς ψυχῆς.

Τὰς ἐνότητας τὰς ὁποίας ἐδίδαξα καὶ θὰ ἐκθέσω κατωτέρω, ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ τὰς καθορίσω ἐκ τῶν προτέρων καὶ μάλιστα κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς, προϋπελόγισα καὶ τὰ εὐκαιριακά θέματα τὰ ὁποία ἦτο δυνατόν νὰ παρεμβληθῶσιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ εἶμαι ἀπολύτως ἑτοιμος νὰ ρυθμίσω τὴν διδ[λ]ίαν μου ἀναλόγως καὶ νὰ μὴ καταλαμβάνωμαι ἐξ ἀπῆνης κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου μου. Προκαθορίζοντας τὰς ἐνότητας ἤμην εἰς θέσιν νὰ ἐλέγξω τὴν πορείαν καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας μου εὐχερέστερον. Ἐφήρμοσα ἐνὶ λόγῳ τὴν προγραμματισμένην Ε.Σ.Δ. Αἱ τέσσαρες ἐποχαὶ τοῦ ἔτους ἐθεωρήθησαν αἱ βασικαὶ μεθοδικαὶ ἐνότητες εἰς ἐκάστην τούτων ἐνυφάνθησαν ἑτεραι μερικαὶ ἐνότητες καὶ εὐκαιριακαὶ τοιαῦται. Κατωτέρω ἐκθέτω τὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν παρουσίαζεν ἡ τάξις μου, τὰ διατιθέμενα ἐποπτικὰ μέσα διδ[λ]ίας, τὴν διδλίσθηκην, σχολικὸν κηπον, ζωτροφεῖον καὶ μεθοδικὰς ἐνότητας κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1956—57.

1) Αἰθουσα διδ[λ]ίας 6×9, ἀριθμὸς μαθητῶν ἀρρ. 13, θήλ. 19, σύνολον 32

2) **Ἐποπτικὰ μέσα** : Διάφοροι χάρται πολιτικοὶ καὶ γεωφυσικοὶ ὧν τῶν Ἠπειρῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Χάρτης πολιτικός καὶ οἰκονομικός τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν. Διάφορα σχεδιαγράμματα πινάκων προπαίδειας, ἀριθμητικῆς κ.τ.λ., εὐρύχωρος πινάκλις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὕλικου σχετικοῦ μὲ τὴν ἐνότητα τ. ἐ. εἰκονογραφημάτων, εἰκόνων, ἐκθέσεων μαθητῶν, ἀποκομμάτων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν.

3) **Βιβλιοθήκη:** Περιέχονται διδλίκαι και περιοδικά σχετικά πρὸς τὰ διδασκόμενα μαθήματα. Δέον εἰπω· πλουτιστὴ καὶ δι' ἐτέρων διδλίκων. Ἐπίσης εἰχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας δέκα (10) ἐλεύθερα ἀναγνωστικά πρὸς ἐπιλογὴν διαφόρων κεφαλαιῶν σχετικῶν πρὸς τὴν διδασκόμενην ἐνότητα. Ἦτοι ἀναγνωστικὸν Γ' **Κ. Ρῶτα** Ὀληγαίου-Ζήση. Ὁμορφος κόσμος τῆς Δ.Ο.Ε., Ἀνθολογίουδα Β. Μάκη. Χριστουγεννιάτικες μελωδίαι Β. Μάκη. Πλούτη καὶ ὁμορφίαι τῆς Ἑλληνικῆς γῆς Μαριέττας Δενδρινού, Τὰ Χρυσάνθεμα Γ. Δάνου, Τὰ Τριαντάφυλλα Γ. καὶ Δ. Δάνου, τὸ ἐλεύθερον ἀναγνωστικὸν Γ' Χ. Πάσιη, Τὸ Παιριδογνωστικὸν ἀνάγνωσμα Ἀν. Παπανδρέου-Δ. Ντούζου, τὸ ἐγκυκλιζόμενον ἀναγνωστικὸν Γ' τάξεως Ο.Ε.Σ.Β. Πειρούνια-Κολοβοῦ καὶ ὁσάκις δὲν ἀνευρίσκετο κεφάλαιον σχετικὸν μὲ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ἐνότητα, ἐξαιτούμενον τοιοῦτον εἰς τὸ πρᾶξιον τυπογραφεῖον, τὸν τρόπον κατασκευῆς τοῦ ὁποῖου ἐδίδαξα κατὰ τὸ 18ον Παιδαγωγικὸν Συνέδριον.

4) **Σχολικὸς κήπος-Ζωοτροφεῖον-Ὀπωρὼν.** Ἐκκαλλιεργήθησαν ἐν τῷ σχολικῷ κήπῳ δημοτικαὶ καρποὶ, ἐγένετο ἐνστρωμάτωσις ἀμυγδάλων καὶ καρῶν. Περιεποιούντο τὰς νήστας τοῦ σχολικοῦ ζωοτροφείου κ.τ.λ.

5) **Ἐξοδοὶ διδασκικά.** Ἐπραγματοποιήθησαν πλείσταί βόαι, διὰ τὴν ἐποπτικωτέραν διδλίκαν τῶν διαφόρων ἐνοτήτων. Κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ τρύγου ἐπεσκέψθημεν ἀμπελώνι. Ἐθεάθη ἡ πόλις καὶ αἱ συνοικίαι αὐτῆς, ἀπὸ ὧν καίμενον ὑπερῆεν τῆς πόλεως. Ὁρατὶς διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν ἐνοτήτων, ἐπεσκέψθησαν πρὸς παρατήρησιν λόφον, ποταμὸν, πεδιάδα κ.τ.λ., τὴν ἐμποροζωοπανήγυριν Γρεβενῶν. Τὴν φύσιν κατὰ θροαγρὰν ἡμέραν, καθὼς καὶ ποταμὸν πλημμυρισμένον, τὴν φύσιν ἐν καίρῳ φθινοπώρου, Χειμῶνος, Ἀνοιξῆος καὶ ἡρότος. Ἐπραγματοποιήθη ἐπίσκεψις εἰς τὴν πλατείαν, τὸ ὑδαγωγεῖον, τοὺς ὑπονόμους κ.τ.λ. τὰ διαφόρα Δημόσια Καταστήματα, τὸ ἐργαστάσιον ἡλεκτροφωτισμοῦ, τὰ σφαγεῖα, τὸ φυλουργικὸν ἐργαστάσιον, τὸν ὑδρομύλον, τὸ λαναστήριον, σπύην, βουστάσιον, λαχανογρὰν, ἰχθυογρὰν, ἀρτοποιεῖον κτλ.

6) Ἐγένετο προγραμματισμὸς ἐργασίας.

7) Ἐπίτευξις προγραμματισθείσης ἐργασίας.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΚΑΘΩΡΙΣΜΕΝΑΙ

ΚΑΙ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΑΙ ΤΟΙΑΥΤΑΙ

Αἱ τέσσαρες ἐποχαὶ τοῦ ἔτους

Α' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Φθινόπωρον»

1) Πάλιν εἰς τὸ σχολεῖον μας. 2) Ἡ πόλις μας. 3) Ὁ Λῆμος καὶ τὰ περίεχωρά. 4) Ὁ τρύγος. 5) Τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῆς οἰκίας καὶ τῆς πόλεως. 6) Ἡ ἐμποροζωοπανήγυρις Γρεβενῶν (εὐκαιρικόν). 7) Ἡ 28η Ὀκτωβρίου (εὐκαιρικόν). 8) Ὁ καιρὸς κατὰ τὸ φθινόπωρον (συνέχεια, ἐποχὴ κ.τ.λ.). 9) Ἡ σπορά (εὐκαιρικόν). 10) Ἡ φύσις κατὰ τὸ φθινόπωρον. 11) Ἐορταί, ἡθῆ καὶ ἔθιμα κατὰ τὸ φθινόπωρον. 12) Ζῶα καὶ φυτὰ τοῦ κήπου.

Β' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Ὁ Χειμῶν».

1) Ὁ καιρὸς κατὰ τὸν χειμῶνα (χιῶν, τρικυμία, ἄνεμος, θύελλα). 2) Ἡ φύσις κατὰ τὸν χειμῶνα. 3) Αἱ ἀρχολαί τῶν κατοίκων κατὰ τὸν χειμῶνα. 4) Οἰκία, οἰκονομία. 5) Ἐορταί, ἡθῆ καὶ ἔθιμα κατὰ τὸν χειμῶνα. Χριστουγεννιά, Νέος Χρόνος, μῆνες, ἐποχαὶ (εὐκαιρικόν). 6) Τὰ περίεχωρά (συνέχεια ἐκ τῆς προηγούμενης ἐνότητος). 7) Ζῶα, φυτὰ, δρυνοὶ καὶ ὄξους. 8) Κρυώω, στεγάζομαι, ἐδυμασία, ἡ θερμάνσις. 9) Ἡ ἀπινύξω (εὐκαιρικόν).

Γ' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Ἡ Ἀνοιξίς»

1) Ἡ καιρὸς καὶ ἡ φύσις κατὰ τὴν ἀνοιξιν. 2) Αἱ ἀρχολαί τῶν κατοίκων. 3) Ἐορταί, ἡθῆ καὶ ἔθιμα κατὰ τὴν ἀνοιξιν. 4) Ἡ Ἐπαρχία μας. 5) Ἡ 25η Μαρτίου (εὐκαιρικόν). 6) Αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι τοῦ Νομοῦ μας. 7) Ζῶα-φυτὰ ἀγροῦ καὶ λειοκαδίου. 8) Τὸ Πάσχα (εὐκαιρικόν). 9) Ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ὁ Ἅγιος Κων/νος καὶ Ἑλένη (εὐκαιρικόν). 10) Ἡ πρωτομαγιά. 11) Ζῶα-φυτὰ βάλτου-λίμνης.

Δ' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Τὸ Θέρος»

1) Ὁ καιρὸς καὶ ἡ φύσις κατὰ τὸ θέρος. 2) Αἱ ἀρχολαί τῶν κατοίκων. 3) Ἡ ἔμφοροζωοπανήγυρις Γρεβενῶν (εὐκαιρικόν). 4) Ζῶα-φυτὰ τῆς θαλάσσης. 5) Ἐορταί καὶ διακοπαὶ τῶν σχολείων. 6) Ἡ συνυφανθεῖσα εἰς ἐκάστην ἐνότητα.

Ἐκτός τῶν ἀνωτέρω προγραμματισθέντων ἐνοτήτων καὶ μερικῶν τοιούτων συνυφάνθη καὶ ἡ κατωτέρω ὅλη.

Α' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Φθινόπωρον»

Ἀφορμηθέντες ἐκ τῆς μερικῆς ἐνότητος ἡ 28η Ὀκτωβρίου καὶ ἐκ τοῦ πρωταγωνιστοῦτος προσώπου Βασιλέως Γεωργίου Β' ἐδιδάχθησαν οἱ θαυταῖς τὴν παλαιὰν ἐποχήν, Σαούλ, Δαυὶδ, Σολομών κ.τ.λ. Ἐκ τῆς ἐποποιίας 1940-41, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν ὡς πραγματικοὶ ἥρωες, οἱ τοπικοὶ ἥρωες Ζιάκας Θεοδ., Λιμνιανός κτλ. καὶ εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθὼν δράσαντες ἥρωες Ἡρακλῆς, Θησέας καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ Πέλλας καὶ ὁ Ἰάσων, τὸ χρυσομάλλον θέρας κτλ. Ἐκ τοῦ ὑψηλωτέρου ἔρους τῆς Ἑλλάδος Ὀλύμπου, τὸ ὁποῖον εἶδον, ἐδιδάχθησαν οἱ 12 θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἐπίσης ἡ τοπικὴ ἱστορία, τοπικὴ μυθολογία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς εὐκαιρικῆς ἐνότητος καταρρακτώδεις ἐροχαί, ἐδιδάχθησαν, ὁ κατακλυσμὸς τοῦ Νῶε, ἐκ τῶν λοιπῶν δὲ δημιουργικῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, ὁ Παράδεισος καὶ ἡ παρακοή τῶν πρωτοπλάστων καὶ εὐκαιρικῶς ὁ Ἅγιος Δημήτριος, τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ Ἅγιος Στυρίδων κτλ. Ἐκ τῆς εὐκαιρικῆς ἐνότητος ἡ σπορά, ἐνυφάνθησαν εἰς τὴν Φυσ. Ἱστορίαν, ὁ σίτος, ἡ σίκαλις, ἡ κρίθις, τ' ἀροτριῶντα ζῶα, ὁ βοῦς, ἡ ἀγελάς, ὁ ἵππος, ὁ ἡμίονος, ὁ ἐνος κτλ. Ἐκ τῶν φρούτων τοῦ φθινοπώρου, ἡ μηλέα, ἡ πορτοκαλέα, ἡ λεμονέα, ἡ καστανέα κτλ.

Β' Ἐποχιακὴ ἐνότης «Ὁ Χειμῶν»

Ἐκ τῆς μερικῆς ἐνός ἐνότητος οἰκία-οἰκονομία ἐδιδάχθησαν, ὁ Ἀδράμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ κτλ. Κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἐξηγήσεως περὶ συζυγικῆς, μητρικῆς καὶ οὐλικῆς ἀγάπης, ἐνυ-

φάνθησαν, ο "Αδμητος, η "Αλκμήτις, η πιστή Πηνελόπη, η φιλοστεργία του Τηλεμάχου. Εκ της Εύκαιριακής Ενότητας «Τα Χριστούγεννα» κατά την γέννησιν της εξηγήσας, ως προάγγελος του Χριστού ενυφάνοντο οι προφήται: "Ηλίας, "Ησαίας, "Ιερεμίας, Δαυιήλ, "Ιωνάς. "Εδιδάχθη επίσης η γέννησις του Χριστού, η προσκύνησις των μάγων, η βάπτισις του Χριστού, ο "Ιωάννης ο Βαπτιστής, ο "Άγιος Βασίλειος. Εκ της Κ. Δ. και Ε. Ι. εύκαιρια ως εδιδάχθησαν οι τρεις "Ιεράρχαι και η "Υπαπαντή του Χριστού.

Γ' "Εποχιακή ενότης « Η "Ανοιξις »

Κατά την τέρσιν της εξηγήσεως της Μερικής Ενότητας «25η Μαρτίου» ενυφάνθησαν, η άπελευθέρωσις των "Ισραηλιτών από τον Φαραώ και τα περί Μωυσέως, ως και ο Τρωικός πόλεμος τ. έ. η άανάστασις των διαφόρων πόλεων μετά των βασιλέων των, προς άπελευθέρωσιν της ωραιάς "Ελένης. "Οσάυτως εκ της μερικής ενότητος « Η "Εβδομάς των παθών », «Τό Πάσχα», ενυφάνθησαν τα πάθη του Χριστού, η σταύρωσις, η ταφή και η άνάστασις αυτού, ο πολυπαθής "Ιωβ και αι περιπλανήσεις του "Οδυσσέως. Εκ της εύκαιριακής ενότητος «η νηστεία» εδιδάχθησαν η νηστεία των "Ισραηλιτών εις την έρημον και αι δέκα έντολαι.

Δ' "Εποχιακή ενότης «Τό Θέρος»

"Εδιδάχθησαν ο θερισμός, ο άλωνισμός, ο μύλος, τό άλευρον, τό ζύμωμα ο άρτοποιός κτλ. "Εγένετο επαναληψις περί σίτου, κριθής, σικάλως. Αφορμήθεντες εκ του θερισμού εδιδάχθημεν τό κεφάλαιον « Η καλή νύφη Ρούθ », «Ο μύθος της Δημητρεως» και «ο μύθος δια τον Τριπόλεμον».

8) "Υλη μαθημάτων διδασθεϊσα κεχωρισμένως μη δυνήθεϊα νά ένυφανθῇ. Εκ της Π. Δ. οι Κριταί. Καί ούτοι ζμως δύνανται νά διδασκῶσι, ἐξ ἐξ αφορμῆς των σημεριῶν δικαστῶν. Εκ της ιστορίας άπαντα η ύλη δύνανται νά ένυφανθῇ, πλην ωρισμένων άθλων του "Ηρακλέους και ωρισμένων κεφαλαίων εκ των περιπλανήσεων του "Οδυσσέως, δέν δύνανται επιτυχῶς νά συνδεθῶσι, πλην όμως η διδασκτική δεξιότητις του διδίου δύνανται νά παρακάμψῃ, τόν σκόπελον τούτου και νά έντάξῃ ταῦτα εις τήν Ε.Σ.Δ., ως συνέχειαν των λοιπῶν άθλων, η σημερινῶν άθλων και σημερινῶν περιπλανήσεων (Ν. Πόλος κτλ.). Τό άναγνωστικόν ύλικόν, αποτελούμενον εκ περισσοτέρων άναγνωστικῶν άναποκρίνεται, πλήρως, προς τήν εκάστοτε διδασκτέαν ενότητα. Η Φυσική, "Ιστορία, η Γεωγραφία, η "Αριθμητική, η "Εκθεσις "Ιδεῶν, η Γραμματική μερικῶς, η "Γχνογραφία, η Καλλιγραφία, η Χειροτεχνία και η "Ωδική έντάσσονται εύχερῶς εις τήν Ε.Σ.Δ. Τό Μουσικόν τάλαντον του διδασκάλου, συμβάλλει εις τήν επέτευξιν του προανακερομένου σκοπού. Μόνον εκ της Γυμναστικής αΐψήμερῆσαι γυμνάσεις εν τῇ Ε.Α.Π. δέν δύνανται νά ένυφανθῶσι εις τας εκάστοτε διδασκομένας ενότητας, πλην εξαιρέσεων τινων, δύνανται όμως αΐ παιδικαί και ο χορός.

9) Τρόπος εργασίας. α) Τριμερῆς πορεία εἰς (1). μάδες εν συνεργαζόμενῃ Κοινότητι. Η κοινότης και εκτέλεσις ὑπὸ των ἀποτέρω ομάδων, μετά των διδασκάλων εκάστης ενότητος, σχετικῶν κωδων φιλίας

γνομένων ὑπὸ των ιδίων των μαθητῶν και η περι-υλλογή, άποκομμάτων, περιγραφῶν και εικόνων εκ των περιοδικῶν και εφημερίδων, πρὸς άνάρτησιν εις τόν τοίχον της αΐθουσῆς και εις τήν οικίαν ενότητα, επιδρῶν εύεργετικῶς εις τήν σταθερωτέραν ἐμπέδωσιν των δεδοχμένων. "Οσάυτως η σκτισογράφησις των διαφόρων χαρακτηρηστικῶν σχημάτων των δρώντων πρωτόπων εν τῇ μυθολογία και θρησκευτικῶς και η άναρτήσις αὐτῶν εις περίοπτον θέσιν εν τῇ αΐθουσῇ, επιδρῶν επωφελῶς και συμβάλλου εις τήν πραγμάτωσιν των σκοπῶν της διδλίας.

γ) Μορφή εργασίας. "Οράνωσα τήν τάξιν μου, ὥστε νά παρουσιάζῃ αὐτή, μίαν μικρογραφίαν κοινωνίας, εις τήν ὁποίαν νά ζῇ και νά κινήται ἐλευθέρως ο μαθητής. "Ίδουσα μαθητικὴν κοινότητα. Διενεργήθησαν άρχαιρεσίαι πρὸς ἐκλογὴν του Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Η τάξις διηρέθη εις τας ἐξῆς ομάδας με άρχηγόν ὑποδειχθέντα ὑπὸ των μελῶν της: α) Καθαριότητος, β) Βιβλιοθήκης, γ) "Επισκέψεως, δ) Πανοχῆς, ε) "Αλληλογραφίας μετ' άλλων σχολείων, ε) Πανοχῆς πρώτων δοηθειῶν, στ) Δενδροφυτεύσεως σχολικοῦ κήπου και ζωοτροφείου. "Εκάστη δὲ ομάδα περιελάμβανε ἀνά 5 μαθητὰς και αΐ δύο τελευταῖαι ἀνά 6, καθ' ὅσον εις τήν τάξιν μου ἐφοίτων 32 εν συνόλῳ μαθηταί. "Αξιόπρόσεκτος τυγχάνει η καθόλου δράνωσις της σχολικῆς ζωῆς, ἀπὸ διδασκτικῆς και Παιδαγωγικῆς ἀπόψεως. Κατά τήν διεξαγωγὴν δὲ της διδλίας, ἐτήρμουσα τήν μορφήν της διευθυνομένης ὑπὸ μαθητοῦ εργασίας εν συνεργαζόμενῃ τάξει. Αποτελεῖ δὲ αὐτή διδασκτικὴν μορφήν αὐτενεργοῦ μαθήσεως και στηρίζεται ἐπὶ ἀποκρινόμενων ἀντικλήσεων της συγχρόνου ψυχολογίας και των νέων Παιδαγωγικῶν και διδασκτικῶν άρχῶν. Κατά τοὺς 2—3 πρώτους μῆνας δυσχεραίνονται οί μαθηταί εις τόν ὡς εἰρηται τρόπον εργασίας, προέχοντος ὅμως του χρόνου παρακάμπονται τὰ ἐμπόδια και προσπαθοῦνται καλύτερον πρὸς τήν εν λόγω μορφήν, πλην ἐλαχίστων μαθητῶν, οί ὅποιοι, ἐπ' ὅσον συνεχισθῇ η μορφή αὐτή εργασίας και εις τας ἐπομένους τάξεις δύνανται ν' ἀποδώσουν και οὔτοι. Συνίσταται δὲ αὐτῇ εις τήν ἀνάθεσιν της διευθύνσεως της συζήτησεως εις τινα μαθητήν, ὑποδεικνυόμενον καθ' ἐκάστην ὥραν ὑπὸ της τάξεως η και ὑπὸ του διδλου —έννοεῖται: εκ περιτροπῆς εἰ δυνατόν ν' ἀναλαμβάνουσι άπαντες οί μαθηταί τόν ρόλον τούτον—.

"Οσάυτως ο άρχηγός εκάστης ομάδος, ἐλέγχει, διορθώνει τας εργασίας των μελῶν της ομάδος και μεταξὺ των τὰ μέλη αλληλοδοηθῶνται πρὸς λύσιν διαφόρων αριθμητικῶν προβλημάτων, κλίσεως ονομάτων, προετοιμασίας του μαθήματος, δεδομένου οτι κατά διάφορα χρονικά διαστήματα δέν ἐγένετο η εξέτασις του διδασκέντος μαθήματος, ἀλλά ἐδίδετο τό νέον πρὸς ἐπεξεργασίαν και ἀπὸ διαφόρους πηγὰς ἤντλουν τας γνώσεις των αὐτενεργῶς —οἰκοθεν νοεῖται η ὑπαρξίς πλουσίας σχολικῆς βιβλιοθήκης— εις τρόπον, ὥστε νά μή ἐπιβάλλωνται τὰ πάντα άνωθεν και ἐκπορεύωνται εκ της σκιάς της ἑδρας. Κατά τήν διεξαγωγὴν της συζήτησεως, οί μαθηταί πολλάκις περιπίπτουν εις μικρολογίας, ο εύτροπος και δεξιότητις διδλίας παραλλήλῃ και ἐκεῖνος ἐρωτήσεις και επαναφέρει τήν συζήτησιν εις τήν κανονικὴν της πορείαν. Μόνον εις τὰ θρησκευτικά και "Ιστορίαν, η

ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΔΑΦΕΡΜΟΥ

Προέδρου Διδακτοῦ Συλλόγου Ρεθύμνης

(Συνέχεια ἐκ τῆς 30 σελ. τοῦ 3ου, 4ου 1957 τεύχους)

3) Πῶς θὰ βοηθήσουν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά εἰς τὴν μελέτην των :

Βασικὴ προϋπόθεσις εἶναι, νὰ συνηθίσουν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά των, νὰ μελετοῦν τακτικὰ τὰ μαθήματα των καὶ νὰ ἐκτελοῦν, ὅλας τὰς γραπτὰς σχολικὰς ἐργασίας των.

Ὅφειλουν λοιπόν, οἱ γονεῖς, νὰ ὀρίζουν εἰς τὰ παιδιά των, ὥρας πρὸς μελέτην καὶ γραφὴν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν των. (Κατάλληλοι ὥρες εἶναι : 1 - 2 ὥρες πρὸ τοῦ δείπνου καὶ 1 ὥρα μετὰ τὴν πρωΐνην ἔγερσιν).

Ἡ παρακολούθησις ὑπὸ τῶν γονέων, τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν τῶν παιδιῶν, θὰ εἶναι, βεβαίως, πολὺ μεγαλυτέρα, εἰς τὰ παιδιά τῶν πρώτων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ, ἀλλὰ ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία, τόσον θὰ ὀλιγοστεύῃ ἡ βοήθεια τῶν γονέων. Ὅπως δὴ ποτε, πάντως, ἡ βοήθεια αὐτὴ τῶν γονέων, θὰ προσφέρεται με εὐχαρίστησιν, ὅταν τὴν ζητοῦν τὰ παιδιά, χωρὶς νὰ ζίγεται ἡ προσωπικὴ των βούλησις καὶ ἀξιοπρέπεια.

Αὐτὸ τὸ ὅποιον κάμουν ἀρκετοὶ γονεῖς, νὰ βοηθοῦν συνεχῶς τὰ παιδιά των, εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας των, τὰ βλάπτει πολὺ, καὶ τὰ κάμνει ἄβουλα καὶ ἀνίκανα πρὸς ἐλευθέραν ἐργασίαν. Πάντοτε πρέπει νὰ ἀσκήται ἡ αὐτενέργεια τῶν παιδιῶν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον θὰ μάθῃ τὸ παιδί, με τὴν ἰδικήν του προσπάθειαν, αὐτὸ καὶ θὰ μείνῃ γὰ πάντα, στὸ μυαλό του. Ἐπομένως, μόνον ἐφ' ὅσον ζητοῦν βοήθειαν τὰ παιδιά,

διήγησις τοῦ διδῶν θὰ κυριαρχῇ, εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα ὑποκαθίσταται ὁ διδάσκων καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

11) **Δοικαὶ ἐκδηλώσεις.** Συμμετέχουν ζωηρῶς εἰς τὰς ἐορτάς, θρησκευτικὰς τε καὶ ἐθνικὰς. 28η Ὀκτωβρίου, ἐορτὴ τῆς Σημαίας, Χριστουγεννιάτικη ἐορτὴ, ἐορτὴ τῆς μητέρας, ἡ Ἀπόκριεω καὶ ἡ 25η Μαρτίου κτλ. καὶ εἰς διοργανωθείσας ἐκδρομὰς. Ἡ Μαθητικὴ Κοινότης ἐπισκέφθη ἀρθεναίους καὶ προσέφερε δῶρα ἐκ τοῦ ταμείου τῆς τάξεως, ἐπίσης ἐδοθήθη με γραφικὴν ὕλην καὶ διέθεσεν εἰσιτήρια κατὰ τὰς ἐκδρομὰς εἰς ἀπόρους μαθητάς.

12) **Ἡθικὴ διαπαιδαγώγησις.** Διὰ τῆς συνεργαζομένης Κοινότητος ἐπετεύχθη ἡ προαγωγή τῶν μαθητῶν ἀπὸ κοινωνικῆς, ἠθικῆς καὶ ψυχοπνευματικῆς ἀπόψεως.

13) **Ἐκτέλεσις ἐντολῶν.** Ὅσάκις ἐδόθησαν διὰφοροὶ ἐντολαὶ ἐξετελέσθησαν πλήρως, πλην ἐξαιρέσεων τινῶν.

Κατὰ τὸ δεύτερον σχολικὸν ἔτος ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. ἐν τῇ Γ' τάξει ὑπῆρξε πλέον ἐπιτυχὴς ἢ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, με ἀποτελέσματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἱκανοποιητικά. Εἰς τὴν προσπάθειάν μας αὐτὴν εἴχαμεν τὴν ἐλπίστην συμπαρατάσασιν καὶ τὴν

κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν των, μόνον τότε, θὰ τοὺς τὴν προσφέρουν εὐχαρίστως οἱ γονεῖς, καὶ πάλιν μόνον ὅση εἶναι ἀναγκαία.

Μεγάλην βοήθειαν παρέχουν, ἐπίσης, οἱ γονεῖς διὰ τὴν πλήρη μόρφωσιν τῶν παιδιῶν των, ἐὰν φροντίζουν νὰ τοὺς προμηθεύουν κατάλληλα παιδικὰ βιβλία, καὶ νὰ πλουτίζουν ἔτσι συνεχῶς, τὴν ἀτομικὴν των βιβλιοθήκην. Εὐτυχῶς σήμερον ὑπάρχουν ἀρκετὰ παιδικὰ βιβλία καὶ περιοδικὰ, καταλλήλота καὶ ὠφελιμώτατα, διὰ τὴν ἐν γένει μόρφωσιν τῶν παιδιῶν.

Ἔτσι σιγά - σιγά, τὰ παιδιά συνηθίζουν εἰς τὴν μελέτην καὶ ἀποκοτῶν γνώσεις χρησίμους δι' ὅλην τὴν τὴν ζωὴν.

Με ὅλα τ' ἀνωτέρω καὶ ἄλλα πολλὰ, θὰ συντελέσουν οἱ γονεῖς εἰς τὴν συνεχῇ πρόοδον καὶ μόρφωσιν τῶν παιδιῶν των, τὴν ὁποίαν τόσον πολὺ ἐπιθυμοῦν καὶ αὐτὰ καὶ οἱ διδῶν τοῦ

Γ' Πῶς θὰ συμβιβάσῃ τὸ παιγνίδι μὲ τὴν μελέτην

Τὸ παιγνίδι λοιπόν, εἶναι βασικὴ προϋπόθεσις καὶ φυσιολογικὴ ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ, ὡς ἀναπτυσσόμενον ὄργανισμός.

Ἡ μελέτη ἐπίσης, εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις, διὰ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ.

Ἐπομένως, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὀφείλουν νὰ ἐπιδιώξουν οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδῶν, εἶναι ἡ ἁρμονικὴ συνύπαρξις παιγνιδιοῦ καὶ μελέτης.

Ποτε δὲν πρέπει νὰ καταπνίγεται τὸ παιγνίδι χά-

φωτεινὴν καθοδήγησιν τοῦ Σοῦ μας Ἐπιθεωρητοῦ κ. Πύρρου Στάρα, τοῦ ὁποῦ αἱ ὑποδείξεις συνέβαλλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὡς ἄνω πειραματισμοῦ μας. Βέβαιον τοῦ ὑποβληθέντος προγραμματισμοῦ ἐργασίας ἐξηγητήθησαν ἀπασαι αἱ ἐν αὐτῷ ἀναγραφόμεναι ἐνότητες καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἡ ἐν τῷ Ε.Α.Π. ἀναγραφόμενη διδαχτέα ὕλη καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἐδιδάχθησαν καὶ κεφάλαια διδασκόμενα καὶ ἐν τῇ Δ' τάξει ὡς ἔχοντα σχέσιν ἄμεσον με τὴν διδασκομένην ἐνότητα.

Ἐν κατακλείδι φρονῶ δι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ. ἐν τῇ Γ' τάξει με ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικὰ καὶ ἐν συνδυασμῷ με τὴν συνεργαζομένην Κοινότητα, προάγεται τὸ κοινωνικὸν πνεῦμα, ἡ πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν καὶ ἡ αὐτενέργος συμμετοχὴ των εἰς ὅλα τὰ ἀνακύπτοντα ἐκαστοτε ζητήματα. Ἡ δημοσίευσις δὲ τοῦ λεπτομεροῦς ἡμερολογίου ἐργασίας, θὰ παρῇχεν ἀνάγλυπον εἰκόνα εἰς τὸν ἀναγνώστην καὶ θὰ τὸν ἐνημέρωνε πλήρως, ὡς πρὸς τὸν τρόπον συνυφάνσεως τῶν διαφόρων μαθημάτων, πλην ὅμως τοῦτο δὲν καθίσταται ἐφικτόν, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς του ἀπ' ἐνὸς καὶ τῶν δαπανῶν τῆς ἐκτυπώσεώς του ἀπ' ἑτέρου.

Ἡ ὠΔΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Υπὸ ΓΕΩΡΓ. Δ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Δημῶλου Βρύσης
Προέδρου Διδασκαλικοῦ Συλλόγου Καρυστίας

Εἶναι γνωστὴ, γράφει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς Ἀθ. Ἀργυρόπουλος, ἡ ἀξία τοῦ μαθήματος τῆς Ὁδικῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον. Τὸ μάθημα τοῦτο διδασκόμενον ὑπὸ καλῶς κατηρτισμένου ἀπὸ μουσικῆς ἀπόψεως δημοδιδασκάλου ἀποβαίνει πηγὴ ἐξαιρετικῆς χαρᾶς, ἡ ὁποία ζωογονεῖ ὅλον ἐν γένει τὸν σχολικὸν βίον.

Ἡ Ὁδικὴ εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων μαθημάτων, τὰ ὁποῖα συντελοῦν ὅπως τὸ παιδί ἀγαπήσῃ τὸ σχολεῖον καὶ τὸν διδάσκαλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑποβοηθεῖ σημαντικῶς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς.

Μὲ τὰ ὥραία θρησκευτικά, ἠθικά, φυσιολογικά, πατριωτικά καὶ τὰ κατάλληλα δημοτικὰ τραγούδια, ἐνισχύεται περισσότερον ἄλλης διδασκαλίας ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ θεῖον καὶ κάθε ἀρετὴν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν πατρίδα, χειραγωγοῦνται αἱ διάφοροι εὐγενεῖς τά-

σιν τῆς μελέτης. Οὕτε πάλιν πρέπει νὰ παραμελητῇ ἡ μελέτη χάριν τοῦ παιγνιδίου.

Ὁφείλουν οἱ γονεῖς καὶ διδῶντες, νὰ δίδουν πολὺς ἐγκαιρίους εἰς τὸ παιδί νὰ παίζῃ. Ἀλλὰ, ὀφείλουν ἐπίσης, νὰ το παρακινοῦν πρὸς τακτικὴν μελέτην.

Εἰς ταῦτο βοηθεῖ πολὺ, ἡ παροχὴ ἐκ μέρους τῶν γονέων, ὅλων τῶν ἀπαιτητῶν σχολικῶν βιβλίων καὶ λοιπῶν σχολικῶν εἰδῶν, ἡ ἐξασφάλισις καταλλήλου δοματίου μελέτης (μὲ κατάλληλον φωτισμόν, ἀερισμόν, θέρμανσιν κλπ.), ὅπως ἀνεφέραμεν καὶ ἀνωτέρω.

Γενικῶς, οἱ γονεῖς καὶ διδῶντες, ὀφείλουν νὰ κατευθύνουν τὸ παιδί, πρὸς συνεχὴ μόρφωσιν καὶ πρόοδον, διὰ τῆς μελέτης. Εἰς ὅλην τὴν σχολικὴν ἐργασίαν, πρέπει νὰ ἐκτιμᾷται ἡ χαρὰ, ἡ εὐτυχία, τὸ κέφι. Ἔτσι καὶ τὰ μαθήματα, γίνονται πλέον εὐχάριστα καὶ πραγματικὸν κτῆμα τῶν παιδιῶν.

Ὅλοι γνωρίζομε ὅτι, ὁ εὐχάριστος τρόπος διδασκαλίας παίζει σπουδαῖον ρόλον, εἰς τὴν πρόσκησιν τῶν γνώσεων καὶ τὴν παραμονὴν αὐτῶν, εἰς τὸ μνῆμα τῶν παιδιῶν.

Παιγνίδι, λοιπὸν, καὶ μελέτη, εἶναι δύο ἔννοιαι στενῶτατα συνδεδεμέναι καὶ ὡς τοιαύταις πρέπει νὰ τὰς θεωρῇ καὶ τὸ παιδί. Εὐτυχεῖς οἱ γονεῖς, οἱ ὅποιοι κατόρθωσαν μὲ τὴν καλὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν τῶν, νὰ τὰ ἀναπτύξουν εἰς τελείας χραιστανικὰς προσωπικότητας.

Εὐτυχῶς ἡ ποίσις, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τοιοῦτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι, ἐπαίξαν πολὺ ὅταν ἦσαν παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτησαν πολὺ καὶ ἐμορφώθησαν τόσον καλῶς, ὥστε, ὅτι ἐπαγγέλλαι καὶ ἂν ἀκούσθῃσιν, θὰ εἶναι ἄριστοι καὶ πολυτίμητα μέλη τῆς κοινωνίας, εἰς τὴν τῶν τῶν θὰ ζήσουν.

Ἐλευθ. Γ. Δαφτέρος
Διδάσκαλος

σεις καὶ ἐκτρέφονται τὰ ἀνώτερα ἰδανικά. Τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον τέλος διὰ τῆς ὑγιοῦς μουσικῆς διαπαιδαγωγήσεως ἀναπτύσσει τὸ μουσικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ καὶ ἐν γένει θέτει τὰ θεμέλια τῆς ἀληθινῆς καλλιτεχνικῆς ἀγωγῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ κοινωνία προσδοκᾷ τὴν μόρφωσιν ἰδεώδους πολίτου.

Δυστυχῶς, ἡ ἐπιθυμία τῶν περισσοτέρων διδασκάλων ὅπως ἐργασθοῦν ἀποτελεσματικῶς προσκόπτει εἰς τὴν πλήρη πολλάκις ἀνεπάρκειαν τῆς μουσικῆς τῶν μορφώσεως. Ἡ μουσικὴ μόρφωσις τὴν ὁποῖαν τὰ περισσότερα διδασκαλεῖα ἔδωκαν εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν, συνίσταται εἰς τὴν πρακτικὴν πολλάκις δὲ καὶ ἀτελεῖ ἐκμάθησιν ἀσμάτων τινῶν.

Δὲν ἐδιδάχθησαν τέλος κατάλληλον μουσικὸν ὄργανον, τὸ ὁποῖον μεγάλως διευκολύνει τὴν μουσικὴν διδασκαλίαν.

Ἀνῆκω κι ἐγὼ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συναδέλφων πρὸ ἀναφέρω ὀνωτέρω, ἀσχέτως ἂν ὁ ἐπιθεωρητὴς μου, ἔδω καὶ 24 χρόνια, ἔγραφε εἰς ἀτομικὸν μου βιβλιάριον ἐπιθεωρήσεως, ὅτι «ὁ διδάσκ. Γ. Ν. ἔχει δεξιότητα εἰς τὴν Ὁδικὴν καὶ τὸ μάθημα γίνεται χωρὶς παραφωνίας!». Ἡ-ξερα τότε μερικά πρακτικά τραγούδια, μὲ βοήθησε ἡ φωνή μου, εἶχα καὶ καλὸ αὐτί καὶ ἔτσι ἄφησα τὴν ἐντύπωσιν πού ἀναφέρει ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς μου. Μὰ ἡ κατάστασις δὲν σώζεται γιατί σώθηκαν ἐκεῖνα τὰ τραγούδια!!

Ἡ μουσικὴ εἶναι μία τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ μάλιστα ἡ λεπτοτέρα καὶ ὑψηλοτέρα αὐτῶν.

Ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς εἶναι πολλαπλὴ Ἐξευγενίζει καὶ ἀνυψώνει τὴν ψυχὴν, ψυχαγωγεῖ καὶ ἀνακουφίζει τὸ μαθητὴ..... Καλλιεργεῖ τὴν τάξιν, ἀκρίβειαν καὶ πειθαρχίαν. Συμβάλλει μεγάλως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Μὲ λίγα λόγια εἶναι τὸ μάθημα πού πρέπει νὰ διδάσκεται στὰ σχολεῖα, γιατί ἀπ' αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθοῦν ὅλα τ' ἄλλα!

Ἡ Ὁδικὴ εἶναι τὸ μάθημα ἐπὶ τὸ ὁποῖον ἐξάρτῶ κατὰ μέγα μέρος τὴν ἀπρόσκοπτο λειτουργίαν τοῦ σχολείου καὶ γι' αὐτὸ φροντίζω, χρόνια τώρα, νὰ βρῶ ἕναν τρόπο, πού ἐνῶ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διόρθωσις τοῦ κακοῦ δι' ἀτομικῆς προσπάθειας, νὰ δύναται ὁμως τὸ ἄτομον, ὁ διδάσκαλος, νὰ διδάσκῃ εὐχερῶς, ἀκόπως καὶ ἀπροσκόπτως χωρὶς γνώσεις καὶ μὲ ἐπιτυχία εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ὅλων τῶν σκοπῶν τοῦ μαθήματος, τῆς Ὁδικῆς. Διότι ὅπως γίνεται σήμερα τὸ μάθημα τῆς Ὁδικῆς στὰ σχολεῖα, δὲν καλλιεργεῖται τὸ μουσικὸ καλλιτεχνικὸ συναίσθημα τῆς ἀρμονίας καὶ δὲν εἶναι ἀνάλογος ἡ στάσις καὶ ἡ ψυχικὴ διάθεσις τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς Ὁδικῆς.

Υπάρχουν ὥραιότατα σχολικά τραγούδια

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

ΜΑΝΩΛΗ ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΔΗ

«Ο κάθε άνθρωπος δημιουργεί τον δικό του κόσμο ιδεών με την προσωπική του έπαφή με τα πράγματα. (1) Κατ' αυτόν τον τρόπον η ανθρώπινη σκέψη εξύπνεται και άτοκτα περισσότερες δυνατότητες να επιτελέση τον προορισμόν της».

Dewey

Λένε πως ο Βασιλιάς του Σιάμ, βαδίζοντας κάποτε σ' ένα δρόμο του Λονδίνου είδε χάρω ένα κουτόσπιντο. Έσκυψε—παρ' όλη την αξιοπρέπεια που συνοδεύει έξωτικούς έστεμένους—και τὸ πήρε.

Δέν πρέπει νά μᾶς φανή παρόδοξο. ἂν λά-

1. Ἡ λέξη «πράγμα» ἐδῶ περικλείει ὅλα τὰ ἀνόργανα καὶ ἐνόργανα ὄντα. βλ. σχετικό προβλ. περιοδικό «Παιδεία» τευχ. 52 σελ. 30 Louis Maslay «Τὸ μάθημα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν στὴ Μ. Ἑκπαίδευση».

τονισμένα καὶ γραμμένα με νότες, διάφορα βιβλία καὶ περιοδικά, ἀλλὰ ξένα πρὸς ἐκείνους πού δέν κατέχουν τὴ μουσική!

Προτείνω στὴ Διοίκησι τῆς Διδ. Ὁμοσπονδίας, διότι θά ὀφελῇ οἰκονομικῶς νὰ προβῇ εἰς καταρτισμὸν ὁμάδος μουσικοδιδασκάλων ἐκ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰς Ἀθήνας τῆς ὁποίας σκοπὸς θά εἶναι ἡ ἐκμάθησις, δι' ἐφέτος, δέκα ὥραιων σχολικῶν τραγουδιῶν, Ἑθνικὸς Ὑμνος, 2 Ἑμβατήρια, 3 Ἑθνικά καὶ 4—5 χορευτικά), τὰ ὁποῖα δι' ἐξόδων τῆς Ὁμοσπονδίας θά ἡχογραφῇ με τὸ δικό της ἡχο-ληπτικὸν μηχανήμα καὶ ἐν συνεχείᾳ θά φωνογραφῇ σ' ἓνα στούντιο (στοῦ Λαμπρόπουλου) καὶ κατόπιν θά διαθέσῃ σ' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους τίς πλάκες γραμμοφώνου σὲ τιμὴ ἀναλόγου τῆς ἀξίας τῶν ἐξόδων καὶ τοῦ μικροῦ κέρδους. Ἡ ὁμάς τῶν μουσικοδιδασκάλων μπορεῖ νὰ καταρτίσῃ ὁμάδα ἀπὸ μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἡ ὁποία νὰ τραγουδήσῃ τὰ ὥραῖα τραγούδια σὺν στούντιο καὶ νὰ διαθέσῃ τίς πλάκες διὰ λογαριασμὸν τῆς Ὁμοσπονδίας στὰ σχολεῖα.

Σὲ κάθε χωριό, καὶ σὺν φτωχότερο, θά ὑπάρχῃ ἓνα γραμμόφωνο, ἂν δὲν ἔχῃ ὁ δάσκαλος ἢ κανένας δικός του, θά ἔχῃ κάποιος ἄλλος. Θά τὸ ζητήσῃ καὶ θά κάνῃ τὸ μάθημα πολὺ εὐχάριστα καὶ πάρα πολὺ ἀποτελεσματικά. Μὲ τὸ συνηθισμένον τρόπο διδασκαλίας μόλις φθάσῃ σὺν σημείον πού ἄδει ὁ διδάσκαλος ἢ ἐκτελεῖ τὸ ἄσμα διὰ τοῦ μουσικοῦ ὀργάνου θά τοποθετήσῃ τὴν πλάκα σὺν γραμμόφωνο καὶ θά ἀρχίσῃ ἢ ἐκτελέσῃ τὸ ἄσμα. Καὶ μὴ δύο· τρεῖς· δέκα· πενήντα· ἑκατὸ φορές, ὅτι γίνεται καὶ μετὰ τὸ Linguarhon, θά παιχθῇ τὸ τραγούδι σὺν ἀρχῇ ἀργά, προσεκτικὰ καὶ κατόπιν οἱ μαθηταί

βῶμε ὅπ' ὄψει μας, ὅτι ὁ Βασιλιάς διατηρεῖ μὴ σπάνια συλλογὴ κουτοσπίρων καὶ ἀσφαλῶς ἐκείνο τὸ ἀσήμαντο κουτάκι τὸ πεταμένο σὺν Λονδρέζικῳ πεζοδρόμῳ, θά συμπλήρωνε σὲ λίγο τὴν περιφημὴν τοῦ συλλογῆ.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς «συλλογῆς» διαφόρων ἀντικειμένων παρουσιάζεται σὺν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆς μικρῆς τοῦ ἡλικίας. Στηρίζεται μποροῦμε νὰ ποῦμε σὺν τάσῃ τῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ τάση αὕτη ἀρχίζει νὰ παρουσιάζεται στὰ πρῶτα στάδια τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ γίνεται πρὸς ἐντονίαν σὺν ἐφηβικῇ ἐποχῇ. (2)

Πόσες φορές ἀκοῦμε τὰ παιδιὰ νὰ λένε ἐν τῷ καὶ χαρακτηριστικὰ ἡ «κοῦκλα ΜΟΥ» «τὸ τετράδιό ΜΟΥ» «τὸ βιβλίό ΜΟΥ» Αὐτὸ τὸ

2. βλ. σχετ. πρβ. Δελτίο Ἑφόρων καὶ Ἀρχηγῶν Σ. Ε.Ο. Μάρτιος 1949 Παπαῖ «Χαρακτηριστικά τῆς Σωμ. ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν».

καθ' ὁμάδας καὶ ἄτομα χαμηλοφώνως ἕως ὅτου μάθουν νὰ τὸ τραγουδοῦν με εὐχέρεια, καὶ κατόπιν ὅλοι μαζί με πραγματικὸ ἐνθουσιασμό διότι ἡ καλλιτεχνικὴ μελοποίησις θά τοὺς συγκινήσῃ καὶ θά τοὺς κινήσῃ τὸ διαφέρον. Τὸ γραμμόφωνο θά εἶναι ἡ μόνιμος ὁμάδα τραγουδιστῶν, ὀργανοπαικτῶν πού θά ἔχωμε πάντοτε σὺν διαθέσει μας. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θά φωτίσωμε, θά λαμπρύνωμε, θά ζωογονήσωμε ὅλα τ' ἄλλα μαθήματα τοῦ σχολείου. Γιατὶ σήμερον, δυστυχῶς, γιὰ τοὺς πάρα·πάνω λόγους, δὲν διδάσκεται ἡ ὠδικὴ ἢ διδάσκεται πάντοτε μετὰ τῶν τραγουδιῶν τὰ ὁποῖα δὲ συγκινοῦν τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν!

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τῶν πλακῶν καὶ τοῦ γραμμοφώνου, θά μπορέσουν νὰ μάθουν καὶ νὰ τραγουδήσουν τραγούδια τῆς Πατρίδος μας καὶ οἱ μαθηταί τοῦ Γυμνασίου πού σήμερον, δυστυχῶς, λόγω ἐλλείψεως καθηγητῶν ὠδικῆς, δὲν γνωρίζουν οὔτε καὶ τραγουδοῦν κανένα τραγούδι.

Τὰ ἀρίστα ἀποτελέσματα τῆς φωνογραφίας τῶν σχολικῶν τραγουδιῶν διεπίστωσαν οἱ ἐξαιρετοὶ ἐπ' θεωρηταί Καρυστίας κ. Βασ. Παρλαβάντζης 1951 καὶ Ἄνδρ. Παπανδρέου 1952—56, δταν ἐπεσκέφθησαν τὸ σχολεῖόν μου καὶ ἀκούσαν σὺν γραμμόφωνο δύο τρεῖς πλάκες πού εἶχα οἰκονομήσει. (Τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον, ἓνα Ἑμβατήριον καὶ ἓνα χορευτικόν) καὶ τοὺς μίλησα σχετικῶς μετὰ τὴν σκέψιν μου.

Εὐχομαι μ' αὐτὴν κάτι νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ σὺν ἐπίλυσιν τοῦ ἐνός ἀπὸ τὰ πολλὰ ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τὸ φιλότιμον Ἑλληνα διδάσκαλον.

ΜΟΥ εἶναι τὸ πιστοποιητικὸ τῆς ἰδιοκτησίας. (*)

Αὕτῃ λοιπὸν ἡ τάση τῆς «ἰδιοκτησίας» ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τ' ἄλλο ἡ ὁρμὴ ποῦχει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ φυσικὸ τοῦ (φύσει ὁ ἄνθρωπος ὁρέγεται τοῦ εἶδέναι) νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ μαθαίνει ὁδηγοῦν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἐφήβους στὸ ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συλλογὴ διαφόρων ἀντικειμένων.

Γιὰ νὰ ἐρευνηθῇ τὸ θέμα μας θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν τὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

α) Τί ὑπηρεσίες προσφέρουν οἱ συλλογές στὴν διαπαιδαγώγηση γενικά τοῦ ἀτόμου;

β) Πῶς θὰ κεντρίσωμε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν γιὰ τὸν καταρτισμὸ συλλογῶν;

γ) Πῶς πραγματοποιοῦνται οἱ συλλογές;

δ) Πόσων εἰδῶν συλλογές μποροῦν νὰ πραγματοποιήσουν οἱ μαθητές τοῦ Δημ. σχολείου;

Γνωρίζουμε ὅλοι μας πῶς τὸ παιδί καὶ γενικά ὁ ἄνθρωπος δὲν ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τίς γνώσεις του. Ζητᾷ πάντοτε κάτι καινούργιο. Ἐπιδιώκει καθημερινῶς νὰ πλαταίη ὅσο μπορεῖ τὸν κόσμὸ τῆς ἐμπειρίας του. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κόσμος τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἀνθρώπου σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ἀλληλοεπίδραση τῆς ἐσωτερικῆς δημιουργικῆς του ὁρμῆς καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. (*)

Οἱ συλλογές λοιπὸν διδοῦν τὴν εὐκαιρίαν στὰ παιδιὰ ν' ἀπασχοληθοῦν μὲ κάτι μορφωτικὸ καὶ ὠφέλιμο. Γιατί ἀναπτύσσουν τὴν παρατηρητικότητά, πλουτίζουν τίς γνώσεις τῶν παιδιῶν στοὺς τομεῖς κυρίως τῶν φυσιογνωστικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, τὰ συνηθίζουν στὴν καρτερία καὶ ἐπιμονή, τέλος ἀποτελοῦν τὸ κίνητρο ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Μ' ἓνα λόγο οἱ συλλογές εἶναι πραγματικὰ πηγὴ ἀνεξάντλητῃ ἱκανοποιήσεως τῶν ἐνδιαφερόντων, ἀκόμη δὲ καὶ μέσο παρατηρήσεως, ἀνακαλύψεως, ἐκφράσεως.

Τὰ παιδιὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμα νὰ συλλέξουν. Ἀρκεῖ νὰ τοὺς δοθοῦν οἱ κατάλληλες ὑποδείξεις στίς κατάλληλες στιγμές τῆς σχολικῆς ζωῆς. Κι' αὐτὸ θὰ τὸ πρυσέξῃ ὁ καλὸς δάσκαλος ὅταν δίδει ἐργασίες (ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικές) κατὰ τὴν τρίτη φάση τῆς διδασκαλίας—τὴν ἐκφράση ἢ ἐξεκόνιση. Ὁ δάσκαλος ποῦ ἐπεξεργάζεται ἐπιστημονικά τίς ἐνότητες τῶν διαφόρων μαθημάτων ἔχει ἔτοιμες τίς ἐργασίες ποῦ θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς μαθητές του, γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῆς ὕλης ποῦ διδάχτηκαν ἢ γιὰ τὴν ἐπαλήθευση τῶν παρατηρηθέντων καὶ ἐρευνηθέντων.

Τίς συλλογές τίς διακρίνομε ἀπὸ τὰ εἶδη ποῦ παρουσιάζουν σέ:

1) Φύλλων

7) Ἐντόμων

2) Φυτῶν

8) Φτερῶν

3) Ξύλων

4) Σπόρων

5) Προϊόντων (ὁσπρίων
κ.λ.π.)

6) Ξηρῶν λουλουδιῶν

9) Ὀρυκτῶν

10) Κονσερβοποιημένων
προϊόντων

11) Φωτογραφιῶν

12) Βιομηχανικῶν προ-
ϊόντων

ἀπὸ δὲ τοῦ τρόπου καταρτίσεως σέ Ἀτομικὲς καὶ Ὁμαδικές.

Τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῶν συλλογῶν θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τίς μεθοδικὲς ἐνότητες τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἀπὸ τὸν περίγυρὸ κόσμῳ, ἀπὸ τὰ διαφέροντα ποῦ θὰ γεννηθοῦν κι ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀστάθμητους παράγοντες ποῦ εἶναι ἀδύνατο ἐδῶ νὰ ἀναφερθοῦν.

Ἡ τεχνικὴ τῶν συλλογῶν θὰ πρέπει νὰ προσεχθῇ ξεχωριστά. Θὰ προσέχουμε στὴν ταξινόμηση ποῦ θὰ κάνουν οἱ μαθητές μας στὰ διάφορα ὕλικά καὶ ἀντικείμενα ποῦ ἐμάζευαν.

Τὴν ταξινόμηση τῶν φύλλων, τῶν φυτῶν, τῶν ὀρυκτῶν κλπ. θὰ πρέπει νὰ τὴν διακρίνῃ—ὡς μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφραση—μιά ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωση.

Δύο προβλήματα πρέπει νὰ ἀπασχολοῦν τὸν συλλέκτη ποῦ καὶ πῶς θὰ τοποθετήσῃ τὰ ὕλικά του, τὰ ἀντικείμενα ποῦ ἐμάζευσε μὲ ὑπομονή κι ἐπιμονή.

Τὰ παιδιὰ βρίσκουν πολλοὺς τρόπους γιὰ νὰ παρουσιάσουν τίς συλλογές των. Ἀς τὰ ἐνθαρρύνουμε δίνοντας τίς νέες πάντοτε ἰδέες ἀλλὰ καὶ ἀσκώντας τα στίς «κλασσικὲς» ἐμφανίσεις συλλογῶν.

Στίς πινακίδες, στὰ βοτανολόγια, στὰ λευκώματα, στίς διάφορες σειρές (ὀρυκτῶν, ἐντόμων κ. ἄ.).

Θὰ σταθοῦμε στὸ σημεῖο αὐτὸ γιατί τὸ θεωροῦμε βασικώτατο.

Πάνω σὲ πινακίδες (ἀπὸ χαρτόνι μπιστόλ 0,30×0,20 μ.) μποροῦμε νὰ παρουσιάσωμε συλλογές διάφορες: Φύλλα ἀπὸ φυλλοβόλα δέντρα, ἀπὸ αἰθαλῆ, εἶδη ριζῶν, φέτες δασικῶν δέντρων, ὁπωροφόρων, ξηροὺς καρποὺς κ. ἄ.

Ἀκόμη προϊόντα καὶ παράγωγα φυτῶν καὶ βασικῶν ὕλων.

Ἀναφέρουμε μερικὲς τέτοιες συλλογές ποῦ ἔκαμαν οἱ μαθητές μας κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1955—56.

α) Τὸ κλῆμα καὶ τὰ παράγωγά του

Ἐνα φύλλο ἀμπελιοῦ, μιά βέργα κλήματος, σὲ μικρὰ μπουκαλάκια πενικελλίνης κρυσταλλοῦ, ξύδι, οἶνον πνευμα, σταφίδα (μαύρη-ξανθή) οὔζο, μαρμελάδα σταφυλλῶν, θρεψίνη.

β) Παράγωγα λιθανθράκων καὶ πετρελαίου

Πετρέλαιο ἀκάθαρο, καθαρὸ, γράσσο, πίσσα, ἀμμωνία, ναφθαλίνη, νέφτι, βενζίνη, πετροκάρβουνο, κώκ.

γ) Ἡ ἐλιά καὶ τὰ προϊόντα της

Κλωνάρι ἐλιάς, ξύλο, σπέρματα, ἐλίές, λάδι, μαρέλ, φυτίνη, σαποῦνι, κονσερβοποιημένες ἐλίές.

3. Σμῆτ. τοῦ Α. Παπαναστασίου «Τὸ Νέο Σχολεῖο» σελ. 85. Καστοριά 1933.

4. Σμῆτ. τοῦ Ν. Καραχρήστου «Φυσιογνωστικὲς» σελ. 37—40.

Ο ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ « Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος » ἀναδημοσιεύομεν τὸ ἄρθρον « Ὁ εἰδικευμένος παιδαγωγός καὶ τὸ ἔργον του » τὸ ὁποῖον πιστεύομεν ὅτι θὰ ωφελήσῃ τοὺς ἀναγνώστας του.

Τὸ κατωτέρω ἄρθρον παρουσιάζει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Β.Ι.Σ.Ε. (Διεθνὲς Καθολικὸν γράμειον τῆς παιδικῆς ἡλικίας) σχετικῶς μὲ τὴν ἠθικὴν καὶ δεοντολογικὴν μόρφωσιν τῶν εἰδικευμένων παιδαγωγῶν διὰ τὰ μὴ προσαρμοσμένα παιδιά. Ἡ πρωτότυπος αὐτῇ ἐρευνα εἶναι πολὺτιμος, διότι μᾶς παρουσιάζει πῶς σκέπτονται καὶ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον παιδαγωγοὶ καὶ ἐμπειρογνώμονες τὰ προβλήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀποστολὴν καὶ τὰ καθήκοντά των, τόσον ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ

ἐπαγγέλματος, ὅσον καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Ἐπίσης μᾶς διαφωτίζει ὅτι μικρὰ εἶναι τὰ ἐπιτεύγματα ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ δεοντολογικὴν μόρφωσιν τῶν παιδαγωγῶν παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν περισσοτέρων. Ἐν τούτοις μία ἐπισταμένη ἀνίγνωσις τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ θὰ βοηθήσῃ καθεὺν εἰσυνείδητον παιδαγωγὸν νὰ εὔρῃ τὴν ἀτελείαν του καὶ θὰ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὸν σωστὸν δρόμον τοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν του βελτίωσιν.

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἑξῆς μέρη: Εἰσαγωγή, Μέθοδος τῆς ἔργασίας, Μέρος 1ον: Τὰ καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ, Μέρος 2ον: Ἀρχαὶ τοῦ πειθαρχικοῦ δικαίου, Μέρος 3ον: Ὁργάνωσις μιᾶς

Ἄλλοτε πάλι οἱ συλλογές θὰ παρουσιάζονται συνθετώτερες. Θὰ περιλαμβάνουν τὰ μέρη, ὀλοκλήρου τοῦ φυτοῦ, εἶδη ἐπεξεργασθέντων προϊόντων αὐτοῦ, τυποποιημένων, στατικῶν πίνακες παραγωγῆς ἢ τοῦ τόπου τῶν μαθητῶν ἢ ὀλοκλήρου τῆς πατρίδος μας, χάρτη εἰδικῶν παραγωγικῶν.

Νὰ καὶ πάλι μερικὲς ἐργασίες τῶν μαθητῶν μας ἀπὸ τὸ χρόνο 1956—57.

α) Καπνός

Ρίζα, φυτό, καπνόσπορος, πασταλισμένα φύλλα, ἓνα τσιγάρο, ἓνα ἄδειο κουτάκι ἀπὸ τσιγάρα, ἐτήσιο στατιστικὸν πίνακα παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, χάρτη τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐπίση μανσμένες τὶς καπνοπαραγωγικὰς περιοχάς.

β) Βαμβάκι

Φυτό (μὲ τὴν ρίζαν του, τὰ φύλλα του καὶ τὶς ἀνοικτὰς του κάψες μὲ βαμβάκι), βαμβακόσπορος, καθαρισμένο βαμβάκι, φαρμακευτικὸν βάμβανον, νήμα, ὑφάσματα βαμβακερὰ κλπ.

Βοτανολογία: τὰ βοτανολόγια εἶναι τετράδια μεγάλα μὲ λευκὰ φύλλα λίγο χονδρά. (Τὰ ἀγοράζουν τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ἢ τὰ κατασκευάζουν καὶ μόνα των).

Στὴν πρώτη σελίδα τοποθετοῦν φύλλα ὀπωροφόρων δέντρων, στὴν δευτέρη φυλλοβόλων, στὴν τρίτῃ καλλωπιστικῶν, στὴν τετάρτῃ αἰθάλων κ.ο.κ.

Στὰ βοτανολόγια τοὺς καὶ σὲ εἰδικὸ πρὸς τοῦτο τμῆμα μποροῦν οἱ μαθητὲς νὰ συγκεντρώσουν φτερά κατοικιδίων πτηνῶν, λουλούδια τοῦ κήπου, τοῦ ἀγροῦ, τοῦ βουνοῦ, φαρμακευτικὰ βότανα καὶ ἄλλα.

Λευκώματα: Σ' αὐτὰ κυρίως τοποθετοῦνται μὲ τὴν ἴδια τάξιν εἰκόνες φυτῶν καὶ ζώων ξένων χωρῶν, κατεργασίας ὑλικῶν, μέσων συγκοινωνίας, προσωπογραφίες μεγάλων ἀνδρῶν, ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐφευρερῶν κ.ἄ. Μικροὶ χάρτες παραγωγικῶν, στατιστικῶν πίνακες παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως

διαφόρων προϊόντων.

Τέτοια λευκώματα μποροῦν οἱ μαθητὲς νὰ ἔχουν ἀπὸ τὴν Β' τάξιν. Ἡ ἐνιασία διδασκαλία, ἢ πατριδογνωσία, ἢ πραγματογνωσία (ἐφ' ὅσον τὰ μαθήματα γίνονται χωριστὰ) δίδουν πολλὰς ἀφορμὰς γιὰ συλλογὴν εἰκόνων σχετικῶν μὲ τὴν συζητούμενη ἐνότητα. Τὰ μικρὰ παιδιά μὲ ξεχωριστὴ χαρὰ ψάχνουν περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, κόβουν τὶς σχετικὰς εἰκόνες καὶ μὲ ζήλευτὴ ἐπιμέλεια τὶς τοποθετοῦν στὰ λευκώματά τους.

Ἐποικοδομητικὸν εἶναι νὰ ὑπάρχῃ βοτανολογίᾳ καὶ λευκώμα τῆς τάξεως. Αὐτὰ τὰ δύο θὰ καταρτίζονται μὲ τὴν φροντίδα ὄλων τῶν μαθητῶν. Ἐκεῖ θὰ τοποθετοῦνται τὰ καλύτερα φτερά, φύλλα, λουλούδια κλπ. Οἱ πλεονέκτες μὲς κι ὁμορφες εἰκόνες.

Διάφορες σειρές: Ἐντόμων, μικρῶν ἐρπετῶν, σαύρων, ὀρυκτῶν, λιπασμάτων κ.ἄ.

Ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τῆς σειρᾶς θὰ γίνῃ ἡ διατήρησις καὶ τοποθέτησις.

Τὰ ἐντομα ἀφοῦ φονευθοῦν θὰ τοποθετηθοῦν στὶς πινακίδες μὲ μιὰ καρφίτσα ποῦ θὰ διαπεράσῃ τὸ σῶμα των.

Οἱ σαύρες θὰ διατηρηθοῦν σὲ μικρὰ ὁμοειδὲς μορφα μπουκάλια μέσα σὲ καθαρὸ οἰνόπνευμα Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο διατηροῦνται καὶ τὰ φίδια σὲ βάζα.

Τὰ ὀρυκτὰ ἢ ὄλα μαζὺ σ' ἓνα κιβωτίδιον μὲ θέσεις (μία γιὰ κάθε δειγμὰ) ἢ τὸ κάθε δειγμὰ ὀρυκτοῦ σ' ἓνα μικρὸ κουτί.

Τὰ λιπάσματα σὲ φιαλίδια.

Τὶς καλύτερες συλλογὰς καὶ σειρὰς ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω καλὸν εἶναι νὰ τὶς διατηροῦμε σὲ εἰδικὰς προθήκες εἴτε μέσα στὸ Σχολικὸν μας Μουσεῖον (ἐφ' ὅσον ἡ διδασκαλικὴ ἀνέση μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἔχωμε καὶ τοῦτο τὸν βοηθητικὸν χώρον ὁργανωμένον) εἴτε στοὺς διαδρόμους τοῦ σχολείου μας. Ἐτσι ἀποκτοῦμε σιγὰ· σιγὰ πολὺτιμα ἐποπτικά μέσα.

ήθικης και δεοντολογικής μορφώσεως εις το πλαίσιον της παιδαγωγικής σχολής και του επαγγέλματος.

Είσαγωγή

Η Ιατροκοινωνική και ψυχοπαιδαγωγική Έπιτροπή του B.I.C.E. (Bureau International Catholique de l'Enfance) αφού έμελέτησε την τεχνικήν μορφωσιν του ειδικευμένου παιδαγωγού (Συνδιάσκεψις Ρώμης 3-6 Ιανουαρίου 1953) και έθεσε τας βάσεις ενός κανονισμού έγγνωμένου τὰ δικαιώματά του (Συνδιάσκεψις Froidourg, 15-18 Ιουλίου 1955) θεωρήσε αναγκαίον να μελετήση το πρόβλημα της ήθικης και δεοντολογικής μορφώσεως του ειδικευμένου παιδαγωγού.

Ο παρών άπολογισμός σκοπόν έχει να δώση τὰ άποτελέσματα της διεθνούς έρεύνης ή όποία διεξήχθη τό 1956 εξ άφορμης του θέματος της ήθικης και δεοντολογικής μορφώσεως του ειδικευμένου παιδαγωγού.

Μέθοδος εργασίας

Απεστάλησαν 526 αντίγραφα, δύο τύπων έρωτηματολογίων εις άγγλικήν, γερμανικήν και γαλλικήν γλώσσαν, τό ένα διά τούς παιδαγωγούς και τό άλλο διά τούς διευθυντάς και τούς έμπειρογνώμονας.

Τα έρωτηματολόγια αυτά συνετάχθησαν από μίαν περιορισμένην ομάδα αποτελουμένην εξ έμπειρογνώμωνων, διευθυντών και παιδαγωγών. Απεστάλησαν εις 26 χώρας, δυστυχώς όμως δέν συνήντησαν παντού την ίδίαν προθυμίαν προς άπάντησιν, ενώ άλλαι χώραι όπως ή Ισπανία και ή Δανία, προέτειναν και έπραγματοποίησαν αυτάι αι ίδιαι την μετάφρασιν του έρωτηματολογίου.

Ο άπολογισμός των άποτελεσμάτων θι άφορά τὰ τρία κύρια κεφάλαια του έρωτηματολογίου ήτοι:

1. Καθήκοντα του παιδαγωγού.
2. Άρχαι του πειθορχικού δικαίου.
3. Οργάνωσις μιάς ήθικης και δεοντολογικής μορφώσεως εις το πλαίσιον της παιδαγωγικής σχολής και του επαγγέλματος.

— ΜΕΡΟΣ Ιον

I. Καθήκοντα του παιδαγωγού

Γενική παρατήρησις.

Δοθέντος του ιδιαίτερου χαρακτήρος του παρόντος θέματος — τό όποιον είναι ή ήθική και δεοντολογική μόρφωσις των ειδικευμένων παιδαγωγών — πρέπει να λάβωμεν υπ' όψιν τας διαφόρους ψυχολογικάς και θρησκευτικάς αντίληψεις αι όποiai είναι δυνατόν να βρεθοῦν αντιμετώποι με ένα τοιοῦτον πρόβλημα.

Εκρίναμεν λοιπόν προτιμότερον, πραγματευόμενοι αυτό τό θέμα, να μη βασισθώμεν επί των άπόψεων μιάς προσδιορισμένης όμολογίας. Έστω και μόνον λόγω της παγκοσμιότητας της έρεύνης μας.

Λέν ήμπορούσαμεν όμως να τοποθετήσωμεν την άρευνάν μας επί άλλης βάσεως, ειμή τη πνευματικής αντίληψεως της ζωής.

II. Ορισμός της προσωπικής ήθικης

Το έρωτηματολόγιον έθετε εις τούς παιδαγωγούς,

διευθυντάς και έμπειρογνώμονας τας εξής έρωτήσεις: *Τί έννοείτε με την προσωπικήν ήθικήν;*

Αί 104 άπαντήσεις αι όποiai ελήφθησαν εις αυτήν την έρώτησιν κατατάσσονται εις 3 ομάδας άναλόγως της κυρίας ιδέας την όποιαν εκφράζουν.

α) Η πλέον ενδιαφέρουσα ομάδα θεωρεί την προσωπικήν ήθικήν ως ένα σύνολον άρχων αι όποiai δεσμεύουν τό άτομον εις την προσωπικήν του ζωήν.

β) Διά μίαν δευτέραν ομάδα, ή προσωπική ήθική είναι ή ίδια ή εφαρμογή των άρχων αυτού.

γ) Τέλος 5 άπαντήσεις δίδουν ως όρισμόν της προσωπικής ήθικης, ότι είναι ή έπιστήμη των ήθικών νόμων.

Επί του συνόλου των άπαντήσεων όρισμέναι έπογραμμίζουν τον άπόλυτον χαρακτήρα των αξιών αι όποiai δεσμεύουν τό άτομον, άλλαι αναφέρουν την προσωπικήν ήθικήν εις αξίας σχετικάς αι όποiai διαφέρουν από άτομον εις άτομον και αι περισσότεραι αναφέρουν τον θρησκευτικόν θεμέλιον της προσωπικής ήθικης.

Μία άπάντησις από την Γερμανίαν λέγει: «Η προσωπική ήθική συνίσταται εις τό να υποτάσση κανείς την συμπεριφοράν της προσωπικής ζωής και την λύσιν των συγκρούσεων της ιδιωτικής ζωής εις ήθικάς αξίας άπολύτου κύρους και έξουσίας.

Ένας Βέλγος έμπειρογνώμων γράφει: «Εάν δίδουν εις την προσωπικήν ήθικήν τον έν χρήσει όρισμόν [έπιστήμη του καλού] ήμπορεί να ειπη κανείς ότι ή προσωπική ήθική διαφέρει από την επαγγελματικήν εκ του αντικειμένου της. Τό «καλόν» της προσωπικής ήθικης είναι ή ανάπτυξις του προσώπου. Τέλος, ένας όρισμός, ό όποιος προέρχεται έπίσης από τό Βέλγιον, λέγει ότι ή προσωπική ήθική είναι τό σύνολον των καθηκόντων τὰ όποια προέρχονται εκ πεποιθήσεων σιτηριζομένων επί ενός φιλοσοφικού ή θρησκευτικού συστήματος εις τό όποιον τό άτομον συγκατατίθεται έλευθέρως.

III. Ορισμός της επαγγελματικής ήθικης

Τί έννοείτε ως επαγγελματικήν ήθικήν; Και εις την έρώτησιν αυτήν, όπως και εις την προηγούμενην, έχομεν 3 είδη όρισμών.

α) Η επαγγελματική ήθική είναι ένα σύνολον άρχων και καθηκόντων τὰ όποια προέρχονται από τας άπαιτήσεις και συνθήκας της έξασκήσεως ενός επαγγέλματος.

β) Η επαγγελματική ήθική είναι ή εκ πλήρωσις των άρχων και καθηκόντων των σχετικών με τό επάγγελμα.

γ) Η επαγγελματική ήθική είναι ή έπιστήμη των ίδανικών νόμων εφαρμοζομένων παρά του άνθρώπου κατά την έξάσκησιν του επαγγέλματος.

Ένας Ισπανός διευθυντής γράφει: «Η επαγγελματική ήθική είναι τό σύνολον των καθηκόντων τὰ όποια όφείλει να εκπληροί κάθε επαγγελματίας διά να άποκτήσι την καλύτεραν επιτυχίαν εις την πραγματώσιν του έργου του».

Ένας Βέλγος έμπειρογνώμων γράφει: «Επαγγελματική ήθική είναι τό να δώση κανείς εις τὰ έ-

παγγελματικά του καθήκοντα τὸ maximum τῶν τεχνικῶν καὶ προσωπικῶν δυνατοτήτων του, διὰ τὰ ἐπιτύχη ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου διὰ τὸ ὅποιον εἶναι ὑπεύθυνος.

IV. Σχέσις μεταξύ προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς

Δύο ἦσαν αἱ ὑπὸ ἐξέτασιν ἐρωτήσεις :

Νομίζετε ὅτι χρειάζεται νὰ ἀποκατασταθῇ ἓνας σύνδεσμος μεταξύ τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ παιδαγωγοῦ ;

Ποία εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ ;

Ὅλοι αἱ ἀπαντήσεις βεβαιώνουν τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς συνδέσμου μεταξύ τῆς προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐνεκα τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ ὑπάρχει μία σχέση συμφωνίας μεταξύ τῆς προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀπαντήσαντας θεωροῦν τὴν ἐπαγγελματικὴν ἠθικὴν ὡς ἓνα τομέα ἐφαρμογῆς τῆς προσωπικῆς ἠθικῆς, ἄλλοι βλέπουν εἰς τὴν προσωπικὴν ἠθικὴν τὸ θεμέλιον τῆς ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς καὶ τέλος ἡ μειονότης πιστεύει ὅτι ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ἀποκαθιστᾷ μίαν συνέχειαν τῆς προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ὅτι ἡ μία δὲν εὐρίσκεται εἰς ἀντίφασιν μετὰ τὴν ἄλλην.

Πολλοὶ ὑπογραμμίζουν ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸν σύνδεσμον αὐτόν, εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιδαγωγοῦ, εἶναι τὸ «παράδειγμα». Καὶ γράφουν : «Μία δύναμις τοῦ παιδαγωγοῦ εἶναι τὸ παράδειγμα» δὲν ἔμπορεῖ λοιπὸν κανεὶς νὰ διαχωρίσῃ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἠθικὴν.

Ἐνας Ἰταλὸς διευθυντὴς ἔχει τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὁμιλῇ κανεὶς περὶ συνδέσμου μεταξύ προσωπικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς, διότι «ὅταν λέγω ἐπαγγελματικὴ ἠθικὴ ἐννοῶ τὴν προσωπικὴν ἠθικὴν ἐφηρμοσμένην εἰς τὸ ἐπάγγελμα».

Ἀπὸ τὸν Καναδᾶ γράφουν : Νομίζομεν ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ παιδαγωγοῦ δυσκόλως διαχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴν του. Ἐὰν πρέπει νὰ εἶναι ἓνα παράδειγμα, ἓνα πρότυπον δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ ταυτισθοῦν μετ' αὐτόν, ὀφείλει νὰ εἶναι ἀληθής.

Φαίνεται, ὅτι ἡ προσωπικὴ ἠθικὴ πρέπει νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἠθικὴν. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἀσφάλεια, ὁ ὅρος γνησιότητος τῆς ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς ἀπὸ ὅπου ὁ σύνδεσμος εἶναι ἄμεσος καὶ οὐσώδης.

V. Τὰ καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του

Τὸ ἐρωτηματολόγιον ἐξήτει :

Ποία εἶναι κατὰ τὴν γνώμην σας τὰ καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του (π. χ. ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν, ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγίαν του);

Ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως ὅλοι αἱ ἀπαντήσεις ὑπογραμμίζουν τὴν σπουδαιότητα μιᾶς καλῆς σωματικῆς ὑγείας εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιδαγωγοῦ.

Ὁ παιδαγωγὸς θὰ φροντίσῃ νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν καλὴν ὑγίαν :

- μετὰ τὴν ἔχῃ στιγμὰς χαλαρώσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους
- μετὰ τὴν κρατῇ μίαν καλὴν ἰσορροπίαν

— μετὰ τὴν ἀποφεύγῃ τὴν ὑπερκόπωση

— μετὰ τὴν ἀπασχολῇ εἰς τὰ σπύρ

— καὶ μετὰ τὴν ὑποταγῇ εἰς μίαν τακτικὴν πειθαρχίαν (π. χ. νὰ μὴ καπνίσῃ καὶ νὰ μὴ πίνῃ πολὺ).

Μερικοὶ παιδαγωγοὶ παρατηροῦν, ὅτι ἐὰν πρέπῃ κανεὶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ὑγίαν του, δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὑπερβάλλῃ τὴν φροντίδα αὐτήν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ὑγίαν τοῦ παιδαγωγοῦ, ἡ πλειονότης τῶν ἀπαντήσεων ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας. Πολλοὶ ἀπαντήσας ἀπαιτοῦν μίαν συνεχή προσπάθειαν διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας. Ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητον ν' ἀφιερώνουν ὀλίγας στιγμὰς καθημερινῶς ἢ κατὰ ἑβδομάδα εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς συνειδήσεως.

Διὰ πολλοὺς ἡ γνώσις τοῦ ἑαυτοῦ των εἶναι ἡ βάση τῆς σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας.

VI. Καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἐν σχέσει μετὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὅποιον ἐξασκεῖ

Ποία εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἐν σχέσει μετὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὅποιον ἐξασκεῖ ;

Τὰ καθήκοντα τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἐν σχέσει μετὰ τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὅποιον ἐξασκεῖ, εἶναι :

— νὰ εἶναι πραγματικὰ ἓνα παράδειγμα (ἀναφέρεται 8 φορές).

— νὰ τελειοποιῇται συνεχῶς (ὑπογραμμίζεται 31 φορές).

— νὰ προσέχῃ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἐπαγγέλματος.

— νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἐξειδίκευσιν παραλήλως ὅμως νὰ προσπαθῇ νὰ εὐρύνη ἐγκυκλοπαιδικῶς τὰς γνώσεις του.

Ἐνας ἑλβετὸς ψυχολόγος ἀναφέρει μερικοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους περιχλείει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς, ὁ εἰδικευμένος παιδαγωγὸς πρέπει νὰ δοῦν ὁλόκληρος εἰς τὸ ἔργον του, ἀπὸ τῆς ἄλλης ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἀφίσῃ τὸν ἑαυτὸν του νὰ καταπιγῇ ἀπὸ αὐτό. Πρέπει νὰ ἔχῃ συνειδήσιν αὐτοῦ τὸ ὅποιον τοῦ ἐμπιστεύονται.

Ἐνας ἑλβετὸς ἐμπειρογνώμων γράφει : «Ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέρως ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἀπενθύνεται στὰ παιδιὰ τῶν ὁποίων ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ σεβασθῇ τὴν προσωπικότητα ἀλλὰ καὶ νὰ κἀν τὸ πᾶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐμβραθύνῃ εἰς τὸ ἐπάγγελμά του διατηρῶν ἐπίσης ἀνθρωπινὰς σχέσεις ὅσον τὸ δυνατόν ἐγγαστρίους.

Συνεχίζεται

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῳ 6 § 1 τοῦ Α. Ν. 1092/1938

Ἐκδότης : Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος

Πρεδρὸς : ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κατοικία : Τιμοφένους 10 — Ἀθήναι

ὑπεύθυνος Τυπογραφείου

Ἐκδοτικὸν Οἶκον ΙΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ

Ν. Σκουλιδῆς, Μιχαηλῆ 10 Ἀθῆναι

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

**ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ
ΗΡΟΔΟΤΟΥ, Γενη. Καρύδη.**

Ὁ ἐκδοτικός οἶκος τοῦ κ. Ἰωάννου Σιδέρη ἐκυκλοφόρησεν ἐσχάτως ἓν ὥραιον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλοσοφικαὶ καὶ Παιδαγωγικαὶ Ἰδέαι τοῦ Ἡροδότου» τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συμβούλου καὶ διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας κ. Γρηγορίου Π. Καρύδη, ἐξ 68 σελίδων, ἀρίστου χάρτου, ἀρίστης ἐμφάνσεως, καλαισθητικῶς ἄρτιον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀσπογον.

Περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν ταξινομηθέντα, εἰς τὰ 4 τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς παραθέτει διάφορα χωρία τοῦ Ἡροδότου καὶ ἄλλων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, σχετιζόμενα μὲ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἰδέας του.—ἐξ ὧν μὲ σύστημα—, σαφηνεῖαν, χάριν καὶ σπανίαν γλαφυρότητα γλώσσης ταξινομεῖ, ἀναπτύσσει καὶ ἐξαντλεῖ τὰ θέματά του. Οὕτω ὁ ἀναγνώστης παρακολουθεῖ μὲ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν τὸν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἀσχοληθέντα μὲ τὴν μελέτην τοῦ Ἡροδότου συγγραφέα, ἅπτεται τῆς συμβολῆς τούτου εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἀγωγὴν τῆς ἀρχαιότητος, ἀντλεῖ διδάγματα ὠφέλιμα, θαυμάζει διὰ μίαν ἀκόμη φοράν καὶ ὑπερηφανεύεται διὰ τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων του—εἰς ὃ πᾶσα προσήλωσις—δόξα καὶ τιμὴ—καὶ σχηματίζει μίαν πλήρη καὶ σαφὴ εἰκόνα τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Ἡροδότου καὶ τῆς ἐποχῆς του (484—410 π. Χ.) τῶν παιδαγωγικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν μορφωτικῶν ἀξιών του.

Τὸν Ἡρόδοτον ὡς φιλόσοφον καὶ ὡς φερέα παιδαγωγικῶν ἰδεῶν πολλοὶ ὀλίγοι ἐγνωρίσαμεν. Τὸν ἠκούσαμεν μόνον εἰς τὰ σχολεῖα ὡς διάσημον ἱστορικόν—πατέρα τῆς ἱστορίας—καὶ ὡς περιηγητὴν, διηγούμενον τοὺς ἀγῶνας Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἤρχισεν ἡ πάλῃ τῶν δύο κόσμων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τέλος δ' ὡς συλλέκτην λαϊκῶν παραδόσεων, θρύλων ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ «Θωμάτων». Ὁ συγγραφεὺς κ. Καρύδης ὁμῶς εἰς τὰς 68 σελίδας τοῦ ὠραιοτάτου βιβλίου του ἐμβαθύνει, ἐρευνᾷ, ἀναλύει καὶ ἀνακαλύπτει καὶ ἄλλα στοιχεῖα, πολὺ σπουδαιότερα διὰ πάντα Ἕλληνα καὶ ἰδιαιτέρως διὰ πάντα ἐκπαιδευτικόν, στοιχεῖα τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου. τὰ ὁποῖα ἐνεκλείοντο εἰς τὰ ἐννέα βιβλία του, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει, ὡς γνωστὸν καὶ ἀδιάφορον πῶς, πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν Μουσῶν (Κλειώ I, Εὐτέρπη II, Θάλεια III κ.ο.κ.). Εἶναι ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, δι' ὧν ἀνεδεικθῆσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες νικηταὶ ἐναντι ἐνὸς τρεμακτικοῦ κολοσσοῦ, ὕλικῆς δυνάμεως διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὰ ὁποῖα, εἰς πείσμα τῶν ἰδικῶν μας καὶ τῶν ξένων ὀρθολογιστῶν,

ἀρχαῖοι ἐχαρακτήρισαν τὸν Ἡρόδοτον ὡς μυθώδη ἢ ὡς ἔχοντα παιδικὴν ἀφέλειαν καὶ εὐπιστίαν, ἐξαιροῦν καὶ ἀναδεικνύουν τὴν

προσωπικότητα τοῦ ἱστοικοῦ τῶν κοσμοῖστορικῶν ἐκείνων γεγονότων.

Εἰσερχόμενοι νῦν μετὰ τινος δειλίας εἰς τὸν φιλοσοφικὸν καὶ παιδαγωγικὸν ἀνθόκηπον τοῦ Ἡροδότου καὶ ἐπιζητοῦντες τὴν συγγνώμην τοῦ καλλιεργήσαντος τὰ ἐλκυστικὰ πολύχρωμα καὶ εὖοσμα ἄνθη του συγγραφέως τοῦ βιβλίου, μελετῶμεν τὰς σελίδας του μίαν πρὸς μίαν, εὐφραίνομεν τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὸ ἄρωμα τῶν καὶ μεταφέρομεν ἐδῶ θρησκευτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἰδέας τῶν σελίδων ἰδίως 28—49.

Εἰς τὰ μάτια τοῦ Ἡροδότου οἱ Ἕλληνες φαίνονται ὡς λαὸς κεκλημένος νὰ ὑπερτερῇ καὶ ὑπερισχύσῃ ὅλων τῶν ἄλλων, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν νέος λαός, ὁ ὁποῖος κατὰ νόμον φυσικὸν καταβάλλει καὶ κληρονομεῖ πάντα ἀσθενέστερον ὡς ὁ λαὸς ὁ κατ' ἐξοχὴν εὐφύης, θαρραλέος καὶ μεμετρημένος, ὡς ἀποτελὼν τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας. Ὁ Ἡρόδοτος γράφει τὴν ἱστορίαν του—ἡ ὁποία ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν εἰς σὺδνα ἄλλον ἱστορικὸν ὀφείλει περισσότερα—παλλόμενος ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ δι' ἐθνικοῦς σκοποῦς. Ὑπομινῆσκει εἰς τὰ τέκνα τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην διὰ νὰ τὰ κινήσῃ εἰς ἔργα παρόμοια τῶν Μαραθωνομάχων καὶ τῶν Σαλαμινομάχων. Τὸ νὰ εἶναι τις Ἕλληνα σημαίνει νὰ εἶναι πραγματικὸς ἀνθρώπος. Ὁ Ἡρόδοτος διαπνέεται ἀπὸ βαθύτατον θρησκευτικὸν συναίσθημα. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων καταφαίνεται ἡ ἀμεσὸς ἐπενέργεια τῆς θείας βουλήσεως. Τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας παριστᾷ ὡς ἔργον τῆς θείας βουλήσεως μᾶλλον ἢ τῆς φιλοτιμίας γενναίου ψυχίας των. Ἡ θεότης εἰς τὸν Ἡρόδοτον εἶναι πάνσοφος, παντοδύναμος, σαφὴς εἰς τὰς θελήσεις της, ἂν καὶ παρούσῃ σκοτεινὴ διὰ τῶν μάντεων καὶ οἰωνῶν. Ἡ εὐσέβεια εἶναι μεγίστη ἀρετὴ. Τὸ θεῖον, ὡς ἔφορος τῆς τοῦ κόσμου τάξεως, ἐπιβραβεύει τὸν εὐσεβῆ, τὸν εὐφυῆ καὶ ἀνδρεῖον, κατακρημνίζει ὁμῶς τὸν μωρόν, τὸν δειλὸν τὸν ὑπερόπτην. Κολάζει τοῦ Κροίσου τὴν ἀδικίαν καὶ καταβάλλει τὴν ἀλλαζονεῖαν τοῦ Ξέρξου. Γενικὴ ἰδέα τοῦ Ἡροδότου ἐδῶ ἡ Νέμεσις. Εἰς τὸν διάλογον μεταξὺ Κροίσου καὶ Σόλωνος τοποθετεῖ ὁ Ἡρόδοτος τὸν βαθύτατον σκοπὸν τῆς ζωῆς. Ἀπόκτησις «καλῶν τε ἀγαθῶν», «κνήσκειν ὑπὲρ πατρίδος», «ἐν εὐσεβείᾳ ζῆν» κ.τ.δ. ἀποτελοῦν τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς. Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἡροδότου δὲν ἱκανοποιεῖτο μὲν ἀπὸ τὴν θρησκείαν τῶν Ὀλυμπίων καὶ ἀλλαχοῦ ἐπεζητεῖ ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ ἐσάθῃ, προκειμένου περὶ θεοῦ, μετὰ θαυμασμοῦ, ἱκανοποιήθῃ μὲ τὴν θεολογικὴν ἐρμηνείαν τῶν γεγονότων καὶ δὲν ἐζήτησε ν' ἀνεύρῃ τὰ ἐλατήρια καὶ τὰ βαθύτερα αἰτία. Ὁ Ζεὺς—θεὸς Ἡροδότου—περιγράφει κατὰ συνελκτικὴν ἀριστοτεχνικὸν τρόπον ὁ κ. Καρύδης, εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τῆς ἱσορροπίας καὶ τῆς τάξεως ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ ταπεινῶν τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ὑπερηφάνους, γενόμενος καὶ οὕτως πρόδρομος τῶν

άρχων τοῦ χριστιανισμοῦ. Καί ἡ μετὰ θάνατον ζωή; Ἡ μέχρι τοῦδε παραδεδομένη θρησκεία οὐδεμίαν ἐπ' αὐτοῦ λύσιν ἠδύνατο νά τοῦ δώσῃ. Καί ὅμως ὁ ἄνθρωπος δέν σταματᾷ ἕως ἐδῶ, διότι οὔτε αὐτός εὐρίσκει δικαίωσιν, οὔτε ἡ θεία δύναμις, ἥτις τὰ τοῦ κόσμου ρυθμίζει μετὰ πάσης δικαιοσύνης καί ἀκριβείας. Προσφεύγει εἰς τήν Ὀρφικὴν λατρείαν μέ τήν ἑσωτερικότητά της, μέ τήν ζωντανήν πίστιν της πρὸς τήν θεότητα, μέ τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν της πρὸς τὸν νόμον, ὅστις ἔχει τήν προέλευσιν θεῖαν. Πόθος του νά κορέσῃ τήν ψυχικὴν δίψαν του τὸν ὠδήγησε νά ἀντλήσῃ καί αὐτός, ὡς πλεῖστοι ἄλλοι, ἐκ τῶν λαϊκῶν ἰδία στρωμάτων, ἀπὸ τήν πηγὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ὑπασχνεῖτο ἀθανασίαν ψυχῆς, δικαιοσύνην, ἰσότητά, βελτίωσιν καθολικὴν τῆς κοινωνίας, οὐχὶ διὰ γνώσεως σοφίας, ἀλλὰ διὰ πίστεως, δι' ἀφοσιώσεως εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τόσα ὑπέστη, τόσας φορές κατῆλθεν εἰς τὸν Ἄδην μέχρι τῆς ἐπικρατήσεώς του. Ὅχι μέ βακχικός τελετάς, μέ πομπικὰς ἀκολουθίας καί μέ πλουσίας ἐμφανίσεις, ἀλλὰ μέ κάθαρσιν ψυχικὴν, πνευματικὴν καί σωματικὴν, μέ ἐγκράτειαν, σεμνότητα, ταπεινοφροσύνην καί ἀγάπην πρὸς τὸν συνάνθρωπον. Αὐτὰν περίπου εἶναι αἱ φιλοσοφικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἡροδότου.

Ἀπὸ τῆς 49 σελίδος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Καρύδη μέχρι καί τῆς 63 ἐξετάζονται παρὰ τοῦ συγγραφέως αἱ παιδαγωγικαὶ ἰδέαι καί αἱ μορφωτικαὶ ἀξίαι τοῦ Ἡροδότου. Εἰς τὸν νοῦν τοῦ γράφοντος τώρα ἔρχεται τὸ «χρυσὸ βιβλιαράκι» τοῦ Πλουτάρχου, θέσαντος ὡς γνωστὸν ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τὴν τελείαν ἀρετὴν, μέ παράγοντας τοὺς ὁποίους ἡ ἀγωγή πρέπει νά χρησιμοποιήσῃ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του, τὴν φύσιν, τὸν λόγον καί τὸ ἔθος (ἐμφύτους προδιαθέσεις δηλαδὴ, διδασκαλίαν καί ἀσκήσιν). Ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα τῶν Παιδαγωγικῶν καί Μορφωτικῶν ἰδεῶν τοῦ Ἡροδότου, ἀξιολογικῶς διαβαθμιζόμενα ἀπὸ τὸν δεξιότητην καί φιλόσοφον κ. Καρύδη.

1) Σεβασμὸς πρὸς τοὺς νόμους 2) ὕψιστον ἀγαθὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐλευθερία 3) ἀγάπη καί σεβασμὸς πρὸς τοὺς γονεῖς 4) ὁμόνοια ὡς ὑψίστη ἀρετὴ δι' ἕνα λαόν 5) εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς εὐεργέτας 6) τὸ μὴ ψεύδεσθαι 7) τὸ μὴ ὁμιλεῖν περὶ ἀπηγορευμένων πραγμάτων 8) τὸ σέβεσθαι τὴν παράδοσιν, τὰ ἔθιμα, διότι οὕτω συνεχίζεται ἡ ἱστορία καί καταδεικνύεται ἡ ἐνότης καί ἡ ἀθανασία ἐνὸς λαοῦ, μιᾶς φυλῆς, ἐνὸς ἔθνους.

Μέ βαθεῖαν ἱκανοποίησιν καί ζωηρὰν χαρὰν κλείω τὸ ὥραϊον αὐτὸ βιβλίον, ἐν γνώσει μου, ὅτι παραλείπω καί ἄλλα, ἀξία ἐξάρσεως καί ἰδιαιτέρας προσοχῆς (ὡς π.χ. τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πινδάρου ἐπὶ τοῦ Ἡροδότου, τὴν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐπίδρασιν τῆς Μοίρας (σελίδες 39), τὸν κύκλον τοῦ ἠθικοῦ ἐξισιτισμοῦ, τὸν Ὀρφικὸν μυστικισμόν, τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Ἡροδότου πρὸς τὸν ἀνθρωπομορφισμόν κ. ἄ.) Το ἔργον τοῦ Ἡροδότου, —καταλήγει ὁ σεβαστὸς μας ἐκπαι-

δευτικὸς σύμβουλος. Ἰνα τὸ ἀποθαυμάσῃ τις πρέπει νά τὸ ἴδῃ ὁλόκληρον, ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐπιβλητικότητι, ἄνευ προκαταλήψεως καί πρόπαντός μέ τὸ βαθύ συναίσθημα τῆς ἐθνικῆς ὑπερφηφείας διὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μαρσαωνομάχων καί Σαλαμινομάχων ἐπιτελεσθέντα μεγαλουργήματα, δι' ὧν οὐ μόνον ἐσώθη ὁ κόσμος τῆς δύσεως ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴν δουλείαν καί βαρβαρότητα, ἀλλὰ καί κατατέθησαν τὰ θεμέλια τοῦ τότε μὲν Ἑλληνισμοῦ, νῦν δὲ δυτικοευρωπαϊκοῦ καλουμένου πολιτισμοῦ. Τότε θά ἴδῃ τὸν ἄνθρωπον μέ τὴν βαθεῖαν του πίστιν, τὸν ἱστορικὸν μέ τὴν συνεχῆ τάσιν πρὸς ἔρευναν καί τὸν ἐθνικὸν παιδαγωγόν.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι καί τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ κ. Καρύδη θά στολίσῃ ὅλας τὰς βιβλιοθήκας τῶν σχολείων, τῶν διδύλων καί τῶν Ἐπιθεωρητῶν. Εἶναι πολὺ ὥραϊον βιβλίον καί ὅλοι πρέπει νά τὸ μελετήσουν.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ στὸ σύγχρονο ἑλληνικὸν σχολεῖο, Κων. Μαλούκου, Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων.

Ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Μαλούκου εἰς τὴν προώθησιν τῶν διδακτικῶν καί σχολικῶν ζητημάτων καί τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τῶν σχολικῶν προβλημάτων διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του «Διδακτικὴ καί ἐργασία στὸ σύγχρονο ἑλληνικὸν σχολεῖο», εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιόλογος, διότι διὰ τῆς πολυτίμου ταύτης ἐργασίας του, δέν προσθέτει ἐν ἐπὶ πλέον μεθοδολογικὸν συνταγολόγιον εἰς τὰ τόσα ὑπάρχοντα, δέν ἐπιφέρει συσκότισιν διὰ δυσνοήτων ἢ ἀνεπαρκῶς θεωριῶν καί δέν περιορίζεται εἰς τὰ συνηθισμένα θέματα εἰδικῆς διδακτικῆς, ἀλλὰ, χωρὶς χαμίαν γενικεύσιν, διασαφηνίζει πλήρως ὅλα τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα, δίδει ὀρθὰς κατευθύνσεις διὰ τὴν μετουσίωσιν τῆς θεωρίας εἰς πράξιν καί δέν παραγνωρίζει τὴν ἀήθουν ἑλληνικὴν σχολικὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποίαν γνωρίζει καί ἔχει μελετήσει εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας.

Οὕτω α) εἰς τὸ θέμα περὶ ἐνιαίης Συγγ. Διδασκαλίας, ἀναπτύσσει μετὰ μεγίστης ψυχολογικῆς ὀριμότητος καί σαφηνείας τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τῆς διδ. σαφῆς ὁδηγίας καί διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς, εἰς ἣν ἔκτασιν ἐπιτρέπουν οἱ μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ καί ἡ σχολικὴ πραγματικότητα.

Ἐμφανίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, ὡς ἐθνικὸν αἷμα, αἷμα τῆς ἐποχῆς μας, αἷμα ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ὡς στηρίζει ἡ γνησία ζωὴ τῆς ὑπαίθρου.

β) Εἰς τὸ θέμα περὶ τῆς Διδάχιας τῆς Α'. Ἀναγνώσεως, δίδει ὁδηγίας περὶ ἀποτελεσματικῆς ἐφαρμογῆς ἐκάστης μεθόδου, ἀναλόγως τῶν προϋποθέσεων ἐκάστου σχολείου, προβαίνει εἰς λεπτομερὴ καί ἐπιστημονικὴν κριτικὴν αὐτῶν καί ἐπισημαίνει λίαν ἐπιτυχῶς τὰς ὑπερβολὰς καί τὰ ἀνεπαρκῆ ἐκδόστης σημεία.

γ) Μὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ἀναπτύσσει τὰ εἰς τὴν ὅλην ἐργασίαν τοῦ σχολείου ἀναφερόμενα θέματα «Σχολικὴ Ζωή» «ἐλεύθερα ἐργασία», «μέσα ἐμπειρώσεων» καί κατ' οἶκον ἐργασίαν.

καί δ) Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται εἰς τὴν διδακτικὴν ὕλην τῶν μαθημάτων.

Ἰδιαιτέρως ἀξίαι προσοχῆς εἶναι αἱ νῦν, ἀλλ' ἐφαρμοσμοὶ ἀποφῆς του περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐκθέσεων, τοῦ Ποιήματος, τῆς Ἀριθμητικῆς, τῆς Γεωγραφίας καί τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Μαλούκος, διότι χαρίζει εἰς τοὺς Ἑλλήνας ἐκπαιδευτικούς ἐν αὐτῇ καλὴν βοήθειαν διὰ τὸ ἔργον του.

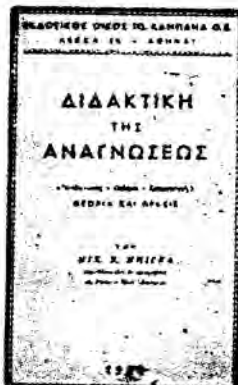
Κων. Καλαμαράς

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ...

Η Ελληνική Παιδεία, ιστορικά συνυφασμένη με την ύπαρξη της Φυλής μας, αποτελεί και σήμερα τον πυλώνα του δημοκρατικού της παρόντος και μέλλοντος. Στηριζόμενοι σε αυτή την αρχή, παλινδρομούμε στην παιδαγωγική σκέψη και του Βυζαντινού Σχολικού Βιβλίου στην Ελλάδα—αυτούς τους «Παιδαγωγικούς» Πνευματική και Κοινωνική αναγέννηση. Προσφέροντες την εσωτερική μας βοήθεια των διδασκάλων του Πανελληνίου—συνεχίζουμε πάντοτε σε ανώτερα επίπεδα την παιδαγωγική αποκλειστικά αφιερωμένη στην υπηρεσία της Παιδείας. Και τούτο οφείλεται στην αφοσίωση της προσπάθειας μας, στον «Άγνωστο Διδάσκαλο». Τον ευχαριστούμε.

Η Έκπαίδευση

Οι εκδόσεις μας παρουσιάζει τις νεώτερες και τελευταίες Παιδαγωγικές μεθόδους, που τιμή με την εκτίμησή του και συνεχή ζήτηση των εκπαιδευτικών μας κοσμών.

Η ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ (σελ. 144, δρχ. 30) είναι το πρώτο βιβλίο που εδωκεν στην Ελληνική Στοιχειώδη Εκπαίδευση, το πρώτο μοντέρνο Εθνικιστικό Παιδαγωγικό βιβλίο. Το βιβλίο αυτό, που η «ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ» του Ν. ΚΑΜΠΑΝΑ (σελ. 20) βασισμένη στο αξίωμα πως «η εκτίμησή κάθε έργου, πρέπει να γίνεται μόνοι από τα μέσα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν...» είναι το πρώτο στην πλήρη γνώση του εκπαιδευτικού σκοπού.

Εκτός της χρησίμης βοηθήματός για να πλουτίσουν τις γνώσεις τους και να διευκολύνουν τους δριζώντες τους οι διδάσκαλοι, είναι τα κατωτέρω εθνικιστικά παιδαγωγικά βιβλία, απαραίτητα για κάθε βιβλιοθήκη.

Η Χαρακτηριστική:	Το Έργον της Παιδείας (Επιστήμη) (Σελ. 168 Δρχ. 35)	
Η Μεθοδολογία:	Θεμέλια Προσχολικής Αγωγής (Σελ. 32 Δρχ. 10)	
Η Μεθοδολογία:	Ματρώα δια την βελτίωσιν της Εκπαιδευτικής (Σελ. 32 Δρχ. 10)	
Η Μεθοδολογία:	Σιωπηρά έργα (Σελ. 64 Δρχ. 15)	
Η Μεθοδολογία:	Διδακτική και Έργα (Σελ. 240 Δρχ. 60)	
Η Μεθοδολογία:	Πώς να μορφώνωμν τα Έλληνα παιδιά (Σελ. 129 Δρχ. 25)	
Η Μεθοδολογία:	Νηπιαγωγεία (Σελ. 144 Δρχ. 30)	
Η Μεθοδολογία:	Το Σύγχρονο Μονοτάξιο (Σελ. 168 Δρχ. 25)	
Η Μεθοδολογία:	Εκτός της ιστορικής μονογραφίας που μόλις εκυκλοφόρησε:	
Η Μεθοδολογία:	Γεώργιος Καραϊσκάκης (Σελ. 80 Δρχ. 15)	

Και πάλι σημασίας παραμένει πάντοτε η ογκώδης πολυτελής έκδοσή μας του ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ συγγραμματος Κώστα ΚΑΛΑΝΤΙΔΗ, «ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ» (σελ. 64 Δρχ. 15). Πρόκειται για έργο μοναδικό στο είδος του, που δικαίως έχει αποσπάσει εγκωμιαστικές κριτικές. Αποτελεί σταθμό στην ανάπτυξη της Θεορητικής Παιδαγωγικής στην Ελλάδα, είναι το βασικότερο της σχετικής βιβλιογραφίας, και επομένως είναι απαραίτητο για εκπαιδευτικούς, λατρείας και μορφωμένους γονείς.

Τέλος εξέδωσαν πάνοι στο θέμα της Ρυθμικής Γυμναστικής την μικρή αλλά πρωτότυπη και επιμελημένη εργασία του Βασ. Μυλωνά, «ΡΥΘΜΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ» (δρχ. 10). Με το βιβλίο αυτό δίδεται μια ξεχωριστή νέα υποδειγματική εργασία που, εμμέσως βέβαιον, ότι θα βοηθήσει αρκετά τους διδασκάλους στο μάθημα της Γυμναστικής, και ιδιαίτερα στις Γυμναστικές επιδείξεις των Σχολείων τους.

(Όλα τα ανωτέρω αποστέλλονται εις τους ενδιαφερόμετους την αξία των, ελεύθερα εξόδων).

Η Ελληνισμός των παιδιών περιλαμβάνει αναγκαία μία γενική γνώση για τον Έθνικον ποιητή και τον Έθνικον Ύμνον της Νεωτέρας Ελλάδας. Με τη φιλοδοξία να προσφέρουμε άκριτος ένα τέτοιο ελεύθερο σχολικό βοηθήμα που να δίνει σύντομες και περιεκτικές φιλολογικές γνώσεις για το Σολωμό, το κείμενο του Ύμνου καθώς και τη μουσική του, εξέδωσαν τον «Αρχαίο το έργο του Ν. ΚΑΛΑΝΤΙΔΗ» Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΙ ΥΜΝΟΣ με τα πλήρη μουσικά κείμενα του Ύμνου σε μεταφορά και διόρθωση Σπύρου ΚΑΨΑΝΙΚΗ. Αλλά και ευχόμενα το έργο αυτό αποτελεί σημαντικό συμβολή στη Σολωμική βιβλιογραφία, και άποψη ήδη ευχόμενα κρίσεις και σχόλια του περιοδικού και καθημερινού Τύπου. Έκδοση σε μεγάλο σχήμα και πολυτελές χαρτί, με δυο άποψίδες του φωτογραφίας του Διον. Σολωμού και του Νικ. Μαντζάρου καθώς και τέσσερις άποψίδες φωτογραφίες σε χρώμα λευκό στυλ, έκτος κειμένου (Σελ. 128, δρχ. 30).

Τό Θέατρο

Τό θέατρο διδάσκει την παιδαγωγική σημασία του την εξέλιξησαν πρώτοι οι Αρχαίοι Έλληνες,—θα μπορούσαν λοιπόν να την αγνοούν οι σύγχρονοι; Θεωρούμε το θέατρο αναγκαίο συμπλήρωμα μέσα στην όλη λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου και γι' αυτό δινόμε ιδιαίτερη προσοχή στην έκδοση καλών βιβλίων για τις σχολικές εορτές.

Ηδη παρουσιάζουμε μερικές από τις μη εξαντλημένες θεατρικές μας εκδόσεις για τη γιορτή των εξετάσεων:

1. Π. Αντωνοπούλου:	Η Άλωση της Πόλης (Δράμα εις τρεις πράξεις)	Δρχ. 12
2. " "	Στο Ματαίο της Πίνδου (Δράμα από τον τελευταίο πόλεμο—κωμωδία—κ.τ.λ.)	15
3. Δημ. Κουτσουβάλα:	Θρησκεία (Μονόπρακτο μουσικό ήχογράφηση)	12
4. " "	Σχολικό Μεροπότηρο Θέατρο (Χοροδράμα—Οπερέττα—Σκέτς με πολλά μουσικά τεμάχια)	20
5. Θεοδώρου Κούκου:	Σχολική Σκηνή (25η Μαρτίου—Εξετάσεις)	10
6. Αντ. Σούκου:	Παιδική Σκηνή (25η Μαρτίου—Εξετάσεις)	15
7. Δημ. Χατζημάλου:	Η Κύπρος η άλυτη (Πατριωτικόν σκέτς εις 3 πράξεις)	10
8. " "	Άλμας Θεμελιώδης του 21 (Εμμετρικόν Πατριωτικόν σκέτς)	10
9. Γαβαλά—Ντούζου Παπανδρέου:	Σχολικές Γιορτές Τεύχος Α' (25η Μαρτίου—Εξετάσεις)	20
	Τεύχος Β' (Εορτή Σημαίας, 28η Οκτωβρίου, Γιορτή Ήρωων—Γιορτή)	20
	(Συνιστάται δια της 6ης διόδ.)	
	30352/1953 Αποφ. Υπ. Παιδείας)	

Επίσης εκυκλοφόρησαν

Κωστα Παπαταναγιώτου:	Δοβίδ, ο βραβίλιας προφήτης	15
" "	Βιβλικό Δράμα	
" "	Ο Μέγας Αλέξανδρος	25
" "	Ιστορικό Δράμα	

Και μία Ποιητική Ανθολογία

Πάνου Αντωνοπούλου:	Παιδική Φλογέρα (Ανθολογία ποιημάτων για τις μικρές τάξεις του Δημοτικού)	30

Αποστέλλονται εις τους ενδιαφερόμετους την αξία των, ελεύθερα εξόδων.

...ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Τὸ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ	: Τὸ πρόβλημα τῶν Μονοταξίων Σχολείων	σελ. 1
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΧΑΡΗ	: Φιλοσοφία καὶ Παιδεία Μία νεοστωικὴ παι- δαγωγικὴ σχολὴ στὴν Ἀθήνα τοῦ Βορρᾶ	> 3
Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ	: Ἡ ἀποστασία τοῦ παι- διοῦ καὶ ἡ πρόληψις τῆς ἐγκληματικότητος	> 6
ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΑΝΟΥ	: Ψυχολογία, ψυχολογικὲς σχολὲς καὶ ἀγωγή	> 9
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΑΓΕΝΑ	: Ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν παραδόσεων τοῦ λαοῦ μας	> 11
ΓΕΩΡ. ΕΜ. ΣΕΚΑΛΟΥ	: Ὅποια πρέπει νὰ εἶναι ἡ μέθοδος τῶν καθηγη- τῶν οἱ ὅποιοι ἐπιφορτίζον- ται τὴν κατάρτισιν τῶν μελ- λόντων δημοδιδασκάλων	> 13
ΔΗΜ. ΚΑΤΣΑΝΟΥ	: Ἡ Ε.Σ.Δ. εἰς τὴν Γ' τά- ξιν τοῦ 2ου Δημ. Σχολ. Γρεβενῶν	> 16
ΕΛΕΥΘ. ΔΑΦΕΡΜΟΥ	: Παιχνίδι καὶ μελέτη	> 20
ΓΕΩΡΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ	: Ἡ ὁδὸς εἰς τὸ τὸ Δη- μοτικὸ Σχολεῖο	> 24
ΜΑΝ. ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΔΗ	: Τὸ νόημα καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν Συλλογῶν	> 25
Β. Ι. C. Ε.	: Ὁ εἰδικευμένος παιδα- γωγὸς καὶ τὸ ἔργον του	> 26
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ	: Φιλοσοφικαὶ καὶ παιδα- γωγικαὶ ἰδέαι τοῦ Ἡ- ροδότου, Γεωγ. Καρόδης. Διδακτικὴ καὶ ἐργασία στὸ σύγχρονον ἑλληνικὸν σχολεῖο, Κ. Μαιλέττου.	> 28

ΕΤΟΣ Ε'. ΤΕΥΧΟΣ 7ον — 8ον
ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1958

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	Πρόεδρος
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ	Ἀντιπρόεδρος
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΠΟΤΙΝΗΣ	Γεν. Γραμματεὺς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Ταμίας
ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ	Εἰδ. Γραμματεὺς
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ	Μέλος
ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΑΛΛΙΤΣΑΡΗΣ	Μέλος